

T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BİR AMERİKAN YAHUDİ MEZHEBİ: YENİDEN
YAPILANMACI YAHUDİLİK**

ŞEFAAT BEDİR

2501160158

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ MAHMUT SALİHOĞLU

İstanbul 2019

T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BİR AMERİKAN YAHUDİ MEZHEBİ: YENİDEN
YAPILANMACI YAHUDİLİK**

ŞEFAAT BEDİR

2501160158

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ MAHMUT SALİHOĞLU

İstanbul 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : ŞEFAAT BEDİR Numarası : 2501160158
Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ Danışmanı : DR. ÖĞR. ÜYESİ MAHMUT SALİHOĞLU
Tez Savunma Tarihi : 22.08.2019 Saati : 14:00
Tez Başlığı : "BİR AMERİKAN YAHUDİ MEZHEBİ: YENİDEN YAPILANMACI YAHUDİLİK"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış,
sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / GYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. ŞİNASİ GÜNDÜZ		Kabul
2- PROF. DR. MUHAMMET TARAKÇI		Kabul
3- DR. ÖĞR. ÜYESİ MAHMUT SALİHOĞLU		Kabul
YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. İSMAİL LATİF HACİNEBİOĞLU		
2- DOÇ. DR. BİLAL BAŞ		

BİR AMERİKAN YAHUDİ MEZHEBİ: YENİDEN YAPILANMACI YAHUDİLİK

Şefaat BEDİR

ÖZ

Yeniden Yapılanmacı Yahudilik, Mordecai M. Kaplan'ın önderliğinde 20. yüzyılda Amerika'da ortaya çıkmıştır. Yahudiliğin gelişen bir medeniyet olarak görülmesi, doğaüstü teolojinin reddedilmesi, Tora'nın Yahudi halkının ilahi arayışının bir kaydı ve içerdiği emirlerin ise bu halkın gelenekleri ve folkloru olarak kabul edilmesi hareketin en temel öğretileridir. Sayıca küçük bir gruba karşılık gelen hareket, Amerikan Yahudi yaşamı üzerinde oldukça etkili olmuştur ve Kaplan tarafından geliştirilen sinagog merkezi, bat mitzva töreni gibi birçok kavram, bugün neredeyse tüm Amerika Yahudilerince kabul görmektedir. Bu çalışma, Yeniden Yapılanmacı Yahudiliği, kendi kaynaklarındaki mevcut bilgiler çerçevesinde yeniden ortaya koymayı ve onun Amerikan Yahudiliği üzerindeki etkisini göstermeyi amaçlamaktadır. Bugün Amerikan Yahudilerinin büyük çoğunluğu, Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğe bağlı olmamasına ve hatta onun adını dahi duymamasına rağmen, hareketin temel ilkelerini kabul etmektedir. Bu olgu, Kaplan'ın Amerikan Yahudilerinin gerçek inanç ve davranışlarını tanımlamış olduğu gerçeğine dayanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğin çalışılması, Amerikan Yahudiliğinin anlaşılmasına da katkıda bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yeniden Yapılanmacı Yahudilik, Medeniyet, Mordecai M. Kaplan, Amerika.

AN AMERICAN JEWISH DENOMINATION: RECONSTRUCTIONIST JUDAISM

Şefaat BEDİR

ABSTRACT

Reconstructionist Judaism that emerged in America in the 20th century under the leadership of Mordecai M. Kaplan, is a modern interpretation of Judaism. The fundamental teachings of the movement are the recognition of Judaism as an evolving religious civilization, the rejection of supernatural theology, the acceptance of Torah as a record of the divine quest of Jewish people and the adoption of its commandments as mores and folkways of this people. The movement, which corresponds to a small group in number, has had a significant impact on American Jewish life, and many concepts developed by Kaplan, such as the synagogue center and the bat mitzvah ceremony, are now accepted by almost all American Jews. This study aims to reintroduce Reconstructionist Judaism within the framework of available information in its own sources and to show its influence on American Judaism. The vast majority of American Jews accept the basic principles of the movement, even though they are not affiliated with Reconstructionist Judaism and have never even heard of it. This fact is based on the fact that Kaplan described the true beliefs and behaviors of American Jews. In this respect, the study of Reconstructionist Judaism also contributes to the understanding of American Judaism.

Key Words: Reconstructionist Judaism, Civilization, Mordecai M. Kaplan, America.

ÖNSÖZ

Yeniden Yapılanmacı Yahudilik, 20. yüzyılda Mordecai Kaplan'ın fikirleri çerçevesinde ortaya çıkan Amerika kökenli ilk Yahudi hareketidir. Yahudiliğin bir medeniyet olarak görülmesi hareketin genel felsefesidir. Söz konusu harekete göre Yahudilik, yalnızca din değil; tarih, dil, sanat, müzik gibi unsurların toplamından oluşan ve Yahudi halkının bütün kültürel mirasını kapsayan bir medeniyettir. Demokratik süreç, eşitlik ve çoğulculuk gibi değerlere saygı duymalarıyla karakterize edilen Yeniden Yapılanmacı topluluklar, eski gelenek ve uygulamaları onurlandırmakla beraber yeni yorum ve dini ifade tarzlarını da desteklemektedir.

Batı'da Mordecai Kaplan ve Yeniden Yapılanmacı Yahudilik ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Ancak Türkiye'de bu konu henüz dikkati çok çekmemiş gözükmektedir. Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğin detaylarıyla ele alındığı bu çalışmanın, söz konusu hareket ile ilgili Türkiye'deki boşluğu doldurmak üzere Dinler Tarihi alanındaki yeni araştırmalara ışık tutacağı umulmaktadır.

Tez konusunu seçerken bana yardımcı olan ve çalışmamın her aşamasında yol gösteren değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Mahmut Salihoğlu'na ve bu süreçte desteklerini gördüğüm sevgili eşim Şevket Bedir'e teşekkürlerimi arz ederim.

Şefaat BEDİR

Ağustos 2019, İstanbul

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vi
GİRİŞ	1
1. YENİDEN YAPILANMACI YAHUDİLİĞİN TARİHİ	7
1.1. Mordecai M. Kaplan ve Hareketin Tarihsel Gelişimi	9
1.2. Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğin Kurumları	19
1.2.1.Reconstructionist Rabbinical Association	19
1.2.2.Reconstructionist Rabbinical College	20
1.3. Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğin Liderleri.....	21
1.3.1. Ira Eisenstein (1906-2001)	22
1.3.2. Eugene Kohn (1887-1977)	23
1.3.3. Jack Joseph Cohen (1919-2012).....	24
1.3.4. Milton Steinberg (1903-1950).....	25
1.3.5. David A. Teutsch (1950-).....	26
2. YENİDEN YAPILANMACI YAHUDİLİĞİN TEMEL ÖĞRETİLERİ.....	28
2.1. Gelişen Bir Medeniyet Olarak Yahudilik.....	28
2.2. İki Medeniyette Yaşamak.....	34
2.3. Kurtuluşu Sağlayan Bir Güç olarak Tanrı.....	40
2.4. Bir Yaşam Biçimi Olarak Tora	44
2.5. İsrail Diyarı (Eretz İsrail)	48
2.6. Sosyal Adalet (Tzedek)	53
2.7. Dünyayı Düzeltme Faaliyetleri (Tikkun Olam)	54
3. YENİDEN YAPILANMACI YAHUDİLİĞİN DİNİ UYGULAMALARI	57
3.1. İbadet.....	58

3.1.1. Haftalık İbadet: Şabat	59
3.2. Kutsal Günler ve Bayramlar	60
3.2.1. Roş Aşana	61
3.2.2. Yom Kipur	61
3.2.3. Sukot	62
3.2.4. Simhat Tora/Şemini Atzeret	63
3.2.5. Hanuka	63
3.2.6. Purim	64
3.2.7. Pesah	64
3.2.8. Şavuot	65
3.3. Koşer	65
3.4. Liturjik Yenilikler	67
3.4.1. New Haggadah for the Pesah Seder (1941)	68
3.4.2. Sabbath Prayer Book (1945)	69
3.4.3. Diğer Liturjik Kitaplar	70
3.4.4. A Guide to Jewish Practice Series	71
3.5. Kadın Haklarına Yönelik Yenilikler	71
3.5.1. Bat Mitzva	72
3.5.2. Evlilik ve Boşanma	74
3.5.3. Rabbinik Atama	76
3.6. Eşcinsel Haklarına Yönelik Yenilikler	77
4. YENİDEN YAPILANMACI YAHUDİLİK VE AMERİKAN YAHUDİ TOPLUMU	80
SONUÇ	100
KAYNAKÇA	105
EKLER	118

KISALTMALAR LİSTESİ

Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
CCAR	: Central Conference of American Rabbis
CJLS	: Committee on Jewish Law and Standards
Ed.	: Editör
HUC	: Hebrew Union College
HUC-JIR	: The Hebrew Union College-Jewish Institute of Religion
JRF	: Jewish Reconstructionist Federation
JTS	: Jewish Theological Seminary
LGBT	: Lezbiyen, gey, biseksüel ve transseksüel
NJPS	: National Jewish Population Survey
OU	: Orthodox Union
RA	: Rabbinical Assembly
RRA	: Reconstructionist Rabbinical Association
RRC	: Reconstructionist Rabbinical College
s.	: Sayfa
SAJ	: Society for Advancement Of Judaism
UAHC	: Union of American Hebrew Congregations
US	: United Synagogue
USCJ	: United Synagogue of Conservative Judaism
VBDM	: Value-Based Decision Making
ZOA	: Zionist Organization of America

GİRİŞ

Mordecai Menahem Kaplan'ın (1881-1983) fikirlerine dayanan Yeniden Yapılanmacı Yahudilik, felsefesi tamamen Amerika'da geliştirilen ilk Yahudi hareketidir. “Yeniden Yapılanma” terimi, Kaplan'ın Yahudiliğin modern bilim ışığında yeniden inşa edilmesi gerektiği fikrinden gelmektedir. Bu anlayış çerçevesinde Yeniden Yapılanmacı hareket, Yahudiliği yalnızca bir din olarak değil tarih, dil, edebiyat, kültür, sanat, müzik gibi pekçok unsurun bileşiminden oluşan ve sürekli gelişen bir medeniyet olarak görmektedir. Önceleri Muhafazakar hareketin içerisinde bir fikir akımı olarak ortaya çıkan hareket, Kaplan ve damadı Ira Eisenstein (1906-2001) tarafından 1920'lerden 1940'lara kadar geçen bir süre boyunca geliştirilmiş ve 1968 yılında Reconstructionist Rabbinical College'ını kurulmasıyla Amerikan Yahudiliği içerisinde bağımsız bir hareket haline gelmiştir.²

Tezin Amacı ve Önemi

Yeniden Yapılanmacı Yahudilik, diğer Yahudi mezheplerine nispeten sayıca daha küçük bir gruba karşılık gelmesine rağmen, Amerikan Yahudi yaşamı üzerinde hayati bir öneme sahiptir. Özellikle hareketin ideolojik kurucusu Kaplan'ın fikirleri, Amerikan Yahudi toplumu üzerinde oldukça etkili olmuştur. Kaplan, Yahudiliği gelişen bir medeniyet olarak yeniden tanımlayarak Yahudilik içerisinde farklı bir din yorumu geliştirmiştir. Bu anlayış çerçevesinde gerçekleştirilen pek çok yenilik, Amerikan Yahudi toplumunun büyük bir kesimi tarafından kabul edilmiştir. Kaplan'ın kızı Judith için düzenlediği “bat mitzva”³ töreni, bugün Harediler dışında neredeyse tüm Yahudi cemaatleri tarafından yaygın olarak icra edilmektedir.

¹ Tezin bundan sonraki bölümlerinde Reconstructionist Rabbinical College'a, kısaca RRC olarak yer verilecektir.

² Debolina Sen, “Kaplan, Mordecai (1881-1983)”, **The World's Greatest Religious Leaders: How Religious Figures Helped Shape World History**, Ed. Scott E. Hendrix, Uchenna Okeja, Santa Barbara, ABC-CLIO, 2018, s. 321.

³ Yahudi yaşam döngüsünde bir dönüm noktası olan bar mitzva ve bat mitzva, Yahudi çocukların yetişkinliğe geçişlerini kutlamaktadır. Yahudi geleneğinde, bar mitzva yaşı 13 ve bat mitzva 12 olarak kabul edilmektedir. Bu çağa kadar çocuğun dini sorumluluğu anne ve babasına aitken bu yaştan sonra dini sorumluluk çocuğa geçmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Norma B. Joseph “Bar Mitzvah, Bat Mitzvah”, **Encyclopaedia Judaica**, C. III, s. 164-165.

Bununla birlikte bugün birçok Amerikan sinagogunu oluşturan ana unsurlar, Kaplan'ın ibadetin yanı sıra kültürel ve sosyal yaşamı canlandıran faaliyetleri de içeren sinagog merkezi vizyonunu yansıtmaktadır.⁴ Yeniden Yapılanmacı hareket, kadınların rabbi olarak görevlendirilmesi, eşitlikçi boşanma prosedürleri sunulması ve cinsiyet ayrımı gözetmeyen dua kitapları yayımlanması gibi faaliyetlerde bulunarak cinsiyet eşitliği konusunda Amerikan Yahudiliği içerisinde öncü bir rol oynamıştır. Batı'da özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde Yeniden Yapılanmacı Yahudilik ile ilgili birçok çalışma yapılmış olmakla beraber ülkemizde bu konu henüz yeterince çalışılmamıştır. Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğin ve onu Amerikan Yahudiliğinin diğer kollarından farklı kılan felsefesinin detaylarıyla ele alındığı bu çalışma, en azından Türkiye'de, Yeniden Yapılanmacı Yahudilik ile ilgili mevcut eksikliği gidermek ve Dinler Tarihi alanındaki akademik çalışmalara katkıda bulunmak amacıyla hazırlanmıştır. Ayrıca bu konu, Türkiye'de ilk defa akademik olarak çalışılması açısından ayrı bir önem arz etmektedir.

Tezin Kapsamı ve İçeriği

Bu çalışma, giriş ve sonuç hariç olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğin tarihsel gelişimi üzerinde durulmuştur. Burada hareketin kurucusu Mordecai Kaplan'ın hayatı, Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğin ortaya çıktığı şartlar ve ortam ve günümüzdeki durumu ele alınmıştır. Ayrıca bu bölümde, hareketin kurumları ve liderlerine de değinilmiştir. İkinci bölümde, gelişen bir medeniyet olarak Yahudilik, iki medeniyette yaşamak, kurtuluşu sağlayan bir güç olarak Tanrı gibi Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğin temel öğretileri üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde, Yeniden Yapılanmacı hareketin ibadet, kutsal gün ve bayramları, koşer anlayışı ve liturjik yenilikleri incelenmiştir. Bu bölümde Kaplan'ın ve Yeniden Yapılanmacı hareketin kadın hakları, evlilik, boşanma, eşcinsellik gibi meselelere olan yaklaşımlarına da yer verilmiştir. Dördüncü ve son bölümde ise, Yeniden Yapılanmacı hareketin Amerikan Yahudi toplumu içerisindeki yeri ve önemi değerlendirilmiştir.

⁴ Jack Cohen, Mel Scult, Raphael Jospe, "Kaplan, Mordecai Menahem (1881-1983)", **Encyclopedia Judaica**, C. XI, s. 776-77.

Bu çalışmada, Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğin, tarihsel gelişimi, temel öğretileri, dini uygulamaları ve Amerikan Yahudi toplumu içerisindeki yeri incelenmektedir. Bahsi geçen konular, daha çok Kaplan'ın bakış açısı üzerinden ele alınmaktadır. Kaplan'ın, diğer Yahudi mezhepleri hakkındaki fikir ve eleştirilerine değinilmekle beraber bu mezheplerin, Kaplan ve Yeniden Yapılanmacı hareket hakkındaki görüşlerine yer verilmemektedir. Bu ve bunların dışında kalan konular tezin kapsamının dışındadır.

Literatür Tanıtımı

Kaplan (1935), "Judaism as A Civilization" adlı kitabında, mevcut Yahudi hareketlerinin detaylı bir eleştirisini sunmuş ve Yahudiliğin hüküm süren sosyal, politik ve kültürel koşullar ışığında yeniden yapılandırılması gerektiğini savunmuştur.

Kaplan'ın Yahudilik anlayışını ve Yeniden Yapılanma programını detaylı bir şekilde ortaya koyduğu bu kitap, Yeniden Yapılanmacı hareketin ideolojik temelini oluşturması ve Yeniden Yapılanmacı düşüncenin temel prensiplerini içermesi sebebiyle en önemli kaynağımızdır.

1935 yılında Kaplan ve yakın dostları tarafından yayımlanan "The Reconstructionist" dergisi, Yeniden Yapılanmacı düşüncüyü Amerikan Yahudi toplumu ile paylaşma amacına hizmet etmiştir. O tarihten bu yana Yeniden Yapılanmacı liderlerin fikir alışverişinde bulunduğu, Yahudi halkını ve Yahudiliği etkileyen sorunların incelendiği bir forum işlevi gören dergi, Kaplan'ın ideolojisini, Yeniden Yapılanmacı liderlerin bakış açısıyla algılamamıza yardımcı olması açısından son derece önemli bir kaynaktır.

Friedman (1945), "The Emergence of Reconstructionism: An Evolving American Judaism, 1922-1945" başlıklı makalesinde, Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğin bağımsız bir hareket haline gelişinin en önemli aşamalarından biri olan Society for

Advancement of Judaism⁵ kuruluşunu ve erken tarihini ele almıştır. Friedman, makalesinde Kaplan ve yakın dostları tarafından yapılan liturjik değişiklikler hakkında bilgilere de yer vermektedir. Yeniden Yapılanmacı harekete mensup bir isim tarafından yazılan bu makale, Kaplan'ın ilk eylemleri ve hareketin erken tarihi ile ilgili önemli bilgiler içermektedir.

Kaplan (1948), “The Future of the American Jew” adlı kitabında, Yahudi yaşamının sorunlarına değinmiş ve Yahudilerin toplumsal yapısının yeniden düzenlenmesi için çağrıda bulunmuştur. Kaplan'ın Yahudi cemaatinin işlevi, Yahudi manevi değerleri, seçilmişlik inancı, kadın hakları, Yahudi hukuku ve eğitime dair düşüncelerine yer verdiği bu kitap, onun Yahudilik vizyonunun anlaşılması bakımından oldukça önemlidir.

Kaplan (1955), “A New Zionism” adlı kitabında, esas olarak Yahudi medeniyetinin ıslahı için işlev gören ve aynı zamanda Diaspora Yahudi yaşamını da destekleyen yeni bir Siyonizm anlayışı sunmaktadır. Siyonizm, Kaplan'ın bir medeniyet olarak Yahudilik anlayışının ana temalarından biridir. Dolayısıyla bu kitap, yalnızca Yeniden Yapılanmacı Siyonizm'e değil genel olarak Yeniden Yapılanmacı düşünceye dair aydınlatıcı bilgiler içermektedir.

Kaplan (1958), “Judaism Without Supernaturalism” adlı kitabında modern insanın artık dünya üzerinde herhangi bir doğaüstü müdahaleye inanmadığı varsayımında bulunmuş ve bu varsayım doğrultusunda rasyonel bir Yahudilik anlayışı ortaya koymuştur. Kitap, aynı zamanda Kaplan'ın Tanrı, Siyonizm, kurtuluş gibi Yeniden Yapılanmacı ideolojinin temelinde yer alan meselelerdeki görüşlerinin de özeti niteliğindedir. Bu açıdan Yeniden Yapılanmacı düşünceyi kavramada destekleyici bir kaynak işlevi görmektedir.

Kaplan (1962), “The Meaning of God in Modern Jewish Religion” adlı kitabında

⁵ Tezin bundan sonraki bölümlerinde Society for Advancement of Judaism'e, kısaca SAJ olarak yer verilecektir.

işlevsel yeniden yorumlama kavramını genişleterek, bu kavramı Tanrı'nın işlevleri ve modern insanın idealleri çerçevesinde Yahudi yılındaki tüm ritüel döngüsüne uygulamıştır. Kaplan'ın anlayışını ortaya koyduğu ve Yeniden Yapılanma programını ilerlettiği bu kitap, Yeniden Yapılanmacı Yahudiliği anlamak için esastır.

Kaplan (1970), "The Religion of Ethical Nationhood: Judaism's Contribution to World Peace" adlı kitabında yeni bir Yahudi milleti ve din anlayışı sunmuştur. Kaplan, Yahudileri, ulusal grupların tarihi bağlarını, politik vatandaşlık bağlarından ayıran daha ilerici bir tür milliyetçiliğin örneği olarak tanımlamış ve bu anlayış çerçevesinde Yahudi halkının sosyal adaleti sağlamadaki rolüne değinmiştir. Kaplan'ın din, kurtuluş, etik, millet ve milliyetçilik kavramları hakkındaki görüşlerine yer verdiği bu kitap, onun son kitabı olması ve olgunlaşmış düşüncelerini içermesi açısından önemli bir kaynaktır.

Liebman (1970), "Reconstructionism in American Jewish Life" adlı makalesinde, Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğin ayrıntılı bir taslak ve analizini sunmuştur. Amerika ve İsrail başta olmak üzere dünyadaki Yahudi halkının kültürü ve politik davranışları üzerine önemli bir araştırmacı olan Liebman, Amerikan Yahudileri üzerinde yapmış olduğu bir anket çerçevesinde, Yeniden Yapılanmacı Yahudilik ve Amerikan Yahudileri ile ilgili çarpıcı tespitlerde bulunmuştur. Amerikan Yahudi toplumu ve Yeniden Yapılanmacı hareket arasındaki ilişkiyi ortaya koyan bu makale, tezimizi hazırlarken sıklıkla başvurduğumuz bir kaynaktır.

Alpert, Staub (1985) tarafından kaleme alınan "Exploring Judaism: A Reconstructionist Approach" adlı kitap, Yeniden Yapılanmacı inanç ve uygulamaya basit bir giriş niteliğindedir. Yeniden Yapılanmacı harekete mensup iki RRC profesörü tarafından yazılan bu kitap, Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğin ana yönlerini hakkında genel bir fikir zemini oluşturmaktadır.

Scult (1993), "Judaism Faces the Twentieth Century: A Biography of Mordecai M. Kaplan" adlı kitabında, Kaplan'ın ayrıntılı bir biyografisini kaleme almıştır. New York City Üniversitesinde Yahudi araştırmaları emeritus profesörü olan Scult, aynı

zamanda Kaplan'ın fikir ve yazılarını tanıtmak amacıyla kurulan The Kaplan Center for Jewish Peoplehood adlı derneğin kurucularından biri ve başkan yardımcısıdır. Scult, bu kitabında Kaplan'ın yayımlanmamış mektuplarına, vaazlarına ve günlüklerine dayanarak onun düşüncesinin evrimini, içsel mücadelelerini ve teolojisini geliştirirken etkilendiği önemli isimleri ele almıştır. Kaplan'ın yazılarından pek çok alıntıyı da içeren kitap, Yeniden Yapılanmacı düşüncenin ortaya çıktığı şartları, ortamı ve hareketin kökenlerini son derece kapsamlı biçimde analiz etmesi açısından büyük önem arz etmektedir.

Teutsch (2011, 2014, 2015) tarafından düzenlenen ve “A Guide to Jewish Practice: Volume 1-Everyday Living”, “A Guide to Jewish Practice: Volume 2-Shabbat and Holidays” ve “A Guide to Jewish Practice: Volume 3-the Life cycle” olmak üzere üç ciltten oluşan bu seri, detaylı bir Yeniden Yapılanmacı Yahudi yaşam kılavuzudur. Hareketin önde gelen liderlerinden biri olan Teutsch'un editörlüğünü yaptığı bu seri, yaklaşık 70 alim ve liderin yorumlarını içermektedir. Her biri günlük yaşam, Şabat ve bayramlar ve yaşam döngüsü olmak üzere üç farklı temayı ele alan bu seri, Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğin dini uygulamaları konusundaki en kapsamlı rehberdir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YENİDEN YAPILANMACI YAHUDİLİĞİN TARİHİ

Muhafazakar Yahudiliğin içerisinde bir düşünce okulu olarak ortaya çıkan Yeniden Yapılanmacı Yahudilik, 1960'ların sonlarında RRC'nin kurulmasıyla bağımsız bir hareket haline gelmiştir. Yeniden Yapılanmacı hareketin kökleri, Kaplan'ın hem Ortodoks hem de Reformist hareketleri eleştirdiği ve Yahudiliğin tekrar canlandırılması için yeni bir program sunduğu 1920'lerin başına kadar uzanmaktadır. Muhafazakar hareketin en önemli kurumlarından Jewish Theological Seminary'de¹ hitabet profesörü olan Kaplan, 1920'de Menorah Journal adlı bir derginin Ağustos sayısında yayımlanan “A Program for the Reconstruction of Judaism” başlıklı makalesinde, Ortodoks ve Reformist hareketleri çağdaş Yahudiliğin ihtiyaçlarına cevap veremedikleri gerekçesiyle eleştirmiş, Yahudiliğin modern düşünceyle uyumlu olarak yeniden yorumlanması, İsrail'deki ve Diasporadaki Yahudi cemaatlerinin güçlendirilmesi ve dini pratiklerin yeniden formüle edilmesi için çağrıda bulunmuştur. Ayrıca, Siyonizm'in Amerikan Yahudiliğinin yeniden canlandırılmasında kilit bir öneme sahip olduğunu dolayısıyla Yahudiliğin kaderi ile Siyonizm'in başarısı arasında doğru orantılı bir ilişki bulunduğunu savunmuştur.² Bu makale bazıları tarafından Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğin başlangıcı olarak görülse de, aslında o zamanın bağlamında Muhafazakar Yahudiliğe ideolojik açıklık ve düzenleme getirmeye yönelik bir girişim niteliğindedir.³ Nitekim Kaplan, bu davaya ayrılmış bir topluluk oluşturulmasını önerdiğinde, bağımsız bir hareket kurma niyetinin olmadığını şu sözlerle belirtmiştir:

İlk faaliyetlerimiz insanların zihinlerinde yeni bir düşünce okulu olarak tanımlandığı takdirde amacımıza ulaşmak kolaylaşacaktır... Bizler kendimizi Yahudilikte üçüncü

¹ Tezin bundan sonraki bölümlerinde Jewish Theological Seminary'e, kısaca JTS olarak yer verilecektir.

² Mordecai M. Kaplan, “A Program for the Reconstruction of Judaism”, **Menorah Journal**, C. VI, No: 4, Ağustos 1920, s. 189.

³ Mel Scult, **Judaism Faces the Twentieth Century: A Biography of Mordecai M. Kaplan**, Detroit, Wayne State University Press, 1993, s. 188.

bir parti haline getirmemeliyiz. Yahudi halkı arasında yeni bir parti oluşturmaksızın zaten yeterince dağılma ve bölünme mevcuttur. İhtiyacımız olan şey, ana hatları çizilen bu programı uygulama görevine kendilerini adayacak bir dizi Yahudi erkeği ve kadınıdır.⁴

Her ne kadar Kaplan yeni bir hareket kurma niyetinde olmadığını ısrarla belirtmiş olsa da çalışmamızın konusu olan Yeniden Yapılanmacı hareketin ilk tohumları bu makale ile atılmıştır.⁵ Kaplan, bu makale ile açıkladığı radikal dini görüşlerini, 1922'de SAJ'ı kurarak uygulamaya koymuştur. Bu kurum hem bir sinagog merkezi hem de rabbiler, eğitimciler ve aynı zamanda ruhban dışı halk için bir topluluk merkezi olarak hizmet vermiştir.⁶ 1935'te Kaplan'ın en önemli eseri *Judaism as a Civilization*⁷ yayımlanmıştır. Yeniden Yapılanmacı hareketin temelini oluşturan bu kitabında Amerikan Yahudilerinin temel dini gruplarını inceleyen Kaplan, Ortodoks Yahudilikten Reformist Yahudiliğine kadar tüm bu grupların, Yahudi mirasını modern çağa uyarlamada başarısız olduğunu ve Yahudiliğin, gelişen dini bir medeniyet olarak yeniden tanımlanması gerektiğini savunmuştur.

Yahudi cemaatinin bölünmesine karşı olan Kaplan, JTS'de görev yapmış olduğu 1909-1963 yılları arasında Muhafazakar çevreyle yaşadığı ideolojik anlaşmazlıklara rağmen bu kurumla bağlantısını koparmamış ve bağımsız bir hareket kurulması konusunda kararsız bir tutum sergilemiştir.⁸ Nihayet 1968'de Kaplan'ın en yakın dostu ve damadı Ira Eisenstein'in öncülüğünde Philadelphia'da RRC'nin kurulmasıyla Yeniden Yapılanmacı Yahudilik bağımsız bir hareket olarak gelişmeye başlamıştır. RRC'nin ilk başkanı olan Eisenstein, 1981'de emekli oluncaya kadar burada görev yapmıştır. Yeniden Yapılanmacı hareket, kendi rabbi ve liderlerini yetiştirmeye

⁴ Kaplan, "A Program for the Reconstruction of Judaism", s. 196.

⁵ Reena S. Friedman, "The Emergence of Reconstructionism: An Evolving American Judaism, 1922-1945", *American Jewish Archives*, C. XLVIII, No: 1, 1996, s. 1.

⁶ Scult, *Judaism*, s. 262-268.

⁷ Mordecai M. Kaplan, *Judaism as a Civilization: Toward the Reconstruction of American-Jewish Life*, New York, The Macmillan Company, 1934.

⁸ Harold M. Schulweis, "Reconstructionist Judaism", *The Encyclopedia of Religion*, C. XII, s. 228.

başladıktan sonra harekete bağlı cemaatler sayıca artış göstermiştir.⁹ Günümüzde RRC, yetiştirdiği rabbiler ve yürüttüğü hizmetlerle Yeniden Yapılanmacı hareketin en önemli merkezi olma konumunu devam ettirmektedir.

Yeniden Yapılanmacı hareketin doğuşu ile ilgili bu genel bilgileri verdikten sonra şimdi de hareketin tarihsel gelişimi üzerinde durmak istiyoruz.

1.1. Mordecai M. Kaplan ve Hareketin Tarihsel Gelişimi

Yeniden Yapılanmacı hareketin tarihi, Mordecai Kaplan ile başlamaktadır. Kaplan 1881 yılında Litvanya'nın Swenziany adlı kasabasında doğmuştur. İyi eğitilmiş bir rabbi olan baba Israel Kaplan, 1888'de New York'ta bulunan bir dini mahkemede rabbinik hakim (*dayan*) olarak hizmet vermek üzere Amerika Birleşik Devletleri'ne göç etmiştir. Anne Anna Kaplan ise, çocukları Mordecai ve Sophie ile birlikte Swenziany'den ayrılarak Paris'e akrabalarının yanına gitmiş ve bir yıl boyunca burada kalmıştır. 1889'da ailesini yanına aldıktan kısa bir süre sonra Israel Kaplan, baş rabbi Jacob Joseph ile yaşadığı anlaşmazlıklardan ötürü mahkemeden ayrılmış ve iki ayrı yerel koşer kesimevinde danışman olarak çalışmaya başlamıştır. Mordecai Kaplan, New York'ta bulunduğu ilk üç yıl boyunca Etz Chaim Yeşivası'nda okumuş ve on bir yaşındayken devlet okuluna gitmeye başlamıştır. On iki yaşına geldiğinde Kaplan, Muhafazakar hareketin rabbinik fakültesi JTS'ye kabul edilmiş ve burada Yahudi tarihi, Kitab-ı Mukaddes, İbranice gramer, arkeoloji, Talmud ve Ortaçağ Yahudi Felsefesi gibi dersler almıştır. İlk eğitimini, başta babası olmak üzere Ortodoks çevrelerden alan Kaplan, JTS'de okuduğu sıralarda tartışmalı Kutsal Kitap yorumcusu Arnold Ehrlich'in (1848-1919) heterodoks görüşlerinden etkilenmiştir.¹⁰ O dönemde evlerini sık sık ziyaret eden Ehrlich, Kaplan'a, Kutsal Kitap'a eleştirel

⁹ Friedman, "The Emergence of Reconstructionism: An Evolving American Judaism, 1922-1945", s. 14.

¹⁰ Mel Scult (Ed.), **Communings of the Spirit: The Journals of Mordecai M. Kaplan, 1913-1934**, C. I, Detroit, Wayne State University Press, 2002, s. 45-46.

olarak yaklaşmayı öğretmiştir. Kaplan'ın Yahudi geleneğine dair ilk soru işaretleri böylece ortaya çıkmıştır.¹¹

Kaplan, JTS'de eğitim alırken bir yandan seküler bir okul olan City College'da okumuş ve 1900 yılında buradan mezun olmuştur. 1902 yılında JTS'den mezun olan Kaplan, aynı yıl felsefe ve sosyoloji okuduğu Columbia Üniversitesi'nden de yüksek lisans derecesi almıştır.¹² 1903 yılında New York'ta bir Ortodoks sinagogu olan Kehilath Jeshurun'a başkan olarak atanmıştır. Kaplan, henüz Ortodoks bir otoriteden rabbinik icazet (*semiha*) almamış olmasından ötürü, rabbi yerine başkan olarak atanmıştır. 1908'de Lena Rubin ile evlenen Kaplan, balayı sırasında babasının eski bir arkadaşı olan Ortodoks rabbi Isaac Jacob Reines (1839-1915) ile bir araya gelerek ondan icazet belgesini almış ve o yılın sonbaharında Kehilath Jeshurun'a döndüğünde nihayet burada rabbi unvanıyla görev yapmaya başlamıştır.¹³ Farklı teolojik yorumlara ve inançlara olan ilgisini geliştirirken Ortodoks teolojisinden uzaklaşmaya başlayan Kaplan, 1909 yılında Kehilath Jeshurun'daki görevinden istifa etmiştir. Aynı yıl Kaplan, yeni kurulan Teachers Institute of the Jewish Theological Seminary'e başkan olarak atanmış ve ertesi yıl JTS'nin rabbinik departmanında hitabet profesörü olarak görev yapmaya başlamıştır. Kaplan, 1946'da emeritus dekan oluncaya kadar her iki görevi de yapmayı sürdürmüştür ve 1947 yılında din felsefesi profesörü pozisyonuna geçmek için hitabet alanındaki kürsüsünü bırakmıştır. Kaplan, 1963 yılında, 82 yaşında emekli oluncaya kadar bu görevde bulunmuştur.¹⁴ Kaplan'ın JTS ile uzun yıllar süren bu beraberliği nedeniyle Yeniden Yapılanmacı hareket, Muhafazakar Yahudiliğin içinde bir düşünce okulu olarak ortaya çıkmıştır.¹⁵

1915 yılında bir Yahudi merkezi kurmakla ilgilenen küçük bir Ortodoks grubu Kaplan'dan bu merkezde rabbi olarak hizmet etmesini istemiş ve böylece ilk Yahudi

¹¹ Mel Scult, **The Radical American Judaism of Mordecai M. Kaplan**, Bloomington, Indiana University Press, 2013, s. 52,

¹² Scult (Ed.), **Communings**, s. 46.

¹³ Jacob J. Schacter, "Mordecai M. Kaplan's Orthodox Ordination", **American Jewish Archives**, C. XLVI, No: 1, Spring-Summer 1994, s. 5-6.

¹⁴ Charles Liebman, "Reconstructionism in American Jewish Life", **American Jewish Year Book**, C. LXXI, 1970, s. 26.

¹⁵ Scult, **Judaism**, s. 37.

merkezi olan Jewish Center, 1915 yılında New York'ta kurulmuştur.¹⁶ 1920 yılında Kaplan, Menorah Journal'da "A Program for the Reconstruction of Judaism" başlıklı ilk makalesini yayınlamıştır. Kaplan, bu makalesinde Yahudi geleneğinin modern terimlerle yeniden yorumlanması ve çağdaş Amerikan medeniyeti ile daha uyumlu bir hale getirilmesi gerektiğini savunmuştur. Bu çerçevede Reformist ve Ortodoks hareketleri eleştirmiş, Muhafazakar hareketi ise ideolojisine bir yön vermeye ve programını somutlaştırmaya çağırmıştır.¹⁷ Kaplan'ın makalesi, başta Ortodoks hareket olmak üzere Yahudi toplumunda birçok tartışmaya yol açmıştır. Bazı geleneksel Jewish Center liderleri, Kaplan'ı rabbi olarak desteklemekten vazgeçmiştir. Yapılan pek çok müzakere toplantısına rağmen Kaplan, teolojik ve idari ihtilaflar nedeniyle, 1922 yılında kuruluşundan bu yana rabbi olarak görev yaptığı Jewish Center'dan ayrılmıştır.¹⁸ Aynı yıl hem bir sinagog merkezi hem de fikirleri için bir forum olarak hizmet etmek üzere SAJ'ı kurmuştur.¹⁹ Erken bir planlama toplantısında Kaplan, SAJ'ın hedeflerini şöyle açıklamıştır:

...Atalarımızın Yahudiliğini, dünyaya açıklayacak bir örgüt kurmak istiyoruz. Bu kurum, yaşayan bir Yahudiliği onun hizmetine ve ritüeline çevirecektir. Köklerini Amerikan yaşamında salacak, bu ülkeye yalnızca geçmişin değil, geleceğin de olduğunu gösterecek bir Amerikan sinagogu kurmak istiyoruz.²⁰

Kaplan'ın ideolojisi, geleneksel inanç ve uygulamalarını Amerikan bir yaşam biçimiyle bağdaştırmaya çalışan ikinci nesil Amerikan Yahudilerini doğrudan etkilemiştir. Bu sebeple SAJ'ın kuruluşuna büyük ölçüde birinci ve ikinci nesil Doğu Avrupa kökenli, dini pratiklerinde geleneksel olan Yahudi iş adamları destek

¹⁶ Liebman, "Reconstructionism in American Jewish Life", s. 26-27.

¹⁷ Kaplan, "A Program for the Reconstruction of Judaism", s. 182-191.

¹⁸ Scult (Ed.), **Communings**, s. 31-55.

¹⁹ Arnold Eisen, "Mordecai Kaplan's Judaism as a Civilization at 70: Setting the Stage for Reappraisal", **Jewish Social Studies: History, Culture, Society**, Vol .XII, No: 2, Winter 2006, s. 4.

²⁰ Friedman, "The Emergence of Reconstructionism: An Evolving American Judaism, 1922-1945", s. 2.

olmuştur.²¹ Pek çok SAJ üyesi, Yahudi yaşamındaki büyük bir deneyin parçası olduğuna inanmıştır. Kaplan'ın damadı Ira Eisenstein, üyelerin SAJ'ın bir parçası olmaktan duydukları heyecanı otobiyografisinde şu sözlerle anlatmıştır:

Kaplan'ın önemli açıklamalar yaptığını algıladılar ve yeni teorilerin ifadesinde yer alma düşüncesinden büyük bir heyecan duydular. Yeni fikirleri onların üzerinde denediği için gurur duydular. Onun cemaatinde yer almak, statülerini diğerlerinin üstünde tuttu.²²

SAJ, hem kendi üyeleri hem de genel olarak toplum için geniş bir yelpazede nitelikli yetişkin eğitimi programları sunmuştur. 1920'lerde yapılan haftalık forumlarda, Judah Magnes, Samson Benderly ve Horace M. Kallen gibi önde gelen eğitimci ve liderler yer almıştır. Bu forumlarda, modern Yahudi tarihi, çağdaş Yahudi hayatı, eğitim teorisi, modern İbranice edebiyatı, Yahudi kadınının tarihi gibi konular tartışılmıştır. SAJ'da eğitim programlarının yanı sıra koro, müzikal performans, dramatik okuma, gösteri gibi kültürel faaliyetlere de bol miktarda yer verilmiştir.²³ SAJ, ayrıca Siyonist faaliyetleri de desteklemiştir. Young Judea,²⁴ Habonim²⁵ ve Hadassah²⁶ gibi bir çok Siyonist grup, toplantılarını SAJ'da gerçekleştirmiştir.²⁷ 1945

²¹ Friedman, "The Emergence of Reconstructionism: An Evolving American Judaism, 1922-1945", s. 3.

²² Ira Eisenstein, **Reconstructing Judaism: An Autobiography**, New York, Reconstructionist Press, 1986, s. 94.

²³ Friedman, "The Emergence of Reconstructionism: An Evolving American Judaism, 1922-1945", s. 4.

²⁴ Amerikan'nın en eski Siyonist gençlik hareketi olan Young Judea, 1919'da kurulmuştur. Bugün Hadassah tarafından finanse edilen hareket, Yahudi değerlerini, onurunu, kimliğini ve İsrail'e ömür boyu bağlılığı aşılama amacıyla yaz kampları, İsrail programları ve üniversite organizasyonları düzenlemektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ronald L. Eisenberg, **Dictionary of Jewish Terms: A Guide to the Language of Judaism**, Rockville, Schreiber Publishing, 2008, s. 465.

²⁵ İlk olarak 1928'de Londra'da ve daha sonra 1935'de Kuzey Amerika'da kurulan Habonim, Siyonist İşçi hareketinin uluslararası gençlik hareketidir. Pek çok ülkede şubeleri bulunan Habonim, Siyonist değerlere ve sosyal adalete vurgu yapan yaz kampları ve eğitim programları düzenlemektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Rafael Medoff, Chaim I. Waxman, **The A to Z of Zionism**, Lanham, Scarecrow Press, 2009, s. 84-85.

²⁶ 1912 yılında Henrietta Szold tarafından kurulan Hadassah, 300.000 üyesiyle Amerika'daki en büyük Siyonist kadın örgütüdür. Ayrıntılı bilgi için bkz. Timothy L. Hall, **American Religious Leaders**, New York, Infobase Publishing, 2014, s. 354.

yılında SAJ, Zionist Organization of America²⁸ derneğine katılmış ve böylece her SAJ üyesi otomatik olarak Siyonist örgütün de bir üyesi haline gelmiştir.²⁹

Kaplan, kadınlar için sinagog yaşamına katılım ve toplumsal yaşamda daha kapsayıcı bir rolü desteklemiştir.³⁰ 1922 yılında SAJ'ın kuruluşundan sadece birkaç ay sonra on iki buçuk yaşındaki en büyük kızı Judith için Kuzey Amerika'daki ilk bat mitzva törenini düzenlemiştir.³¹ Yahudi kadınlarının, bu töreninin ardından, tam olarak eşitliği elde etmeleri çok uzun bir zaman almış olsa da,³² cinsiyet eşitliği meselesinin diğer Amerikan sinagoglarında gündeme gelmesinden çok önce SAJ'da kadınlar için önemli bir eşitlik sağlanmıştır. İlk bat mitzva töreni ile beraber cinsiyet eşitliği, Yeniden Yapılanmacı hareketin merkezi ilkelerinden birisi olarak kalmıştır.³³

1928 yılından beri SAJ'da görev yapan ve JTS'de son sınıf öğrencisi olan Ira Eisenstein, 1931 yılında Kaplan'ın asistanı olarak görev yapmaya başlamış, 1933'te başkan yardımcısı olmuş ve nihayet Kaplan'ın emekli olduğu 1945 yılında SAJ'ın başına geçmiştir.³⁴ Eisenstein'dan sonra Jack Cohen, Alan Miller, Ed Feld, Julie Shoenfeld ve Michael Strassfeld gibi isimler tarafından yönetilen SAJ, 1990'larda lezbiyen, gey, biseksüel ve transeksüel bireyleri³⁵ ve Yahudilerin Yahudi olmayanlarla kurdukları aileleri açıkça desteklemeye başlamış ve bu tür evliliklerde babanın Yahudi olmasının çocukların Yahudi sayılması için yeterli olduğunu kabul etmiştir. Bugün cemaatteki tüm farklı kimlikleri onaylayan SAJ'ın sloganı, 2017 yılında "Judaism that Stands for All" (Herkes için Yahudilik) olarak yeniden

²⁷ Friedman, "The Emergence of Reconstructionism: An Evolving American Judaism, 1922-1945", s. 4.

²⁸ 1897'de kurulan Zionist Organization of America (ZOA), İsrail ve Amerika arasındaki bağları sağlamlaştırmak amacıyla eğitimsel, kültürel ve kamu işleri ile ilgili programlar düzenlemekte, İsrail turizmini desteklemekte ve İsrail karşıtı medya söylemleri ile mücadele etmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Eisenberg, **Dictionary**, s. 470.

²⁹ Friedman, "The Emergence of Reconstructionism: An Evolving American Judaism, 1922-1945", s. 5.

³⁰ Scult, **Judaism**, s. 301-302.

³¹ Jack Cohen, Mel Scult, Raphael Jospe, "Kaplan, Mordecai Menahem (1881-1983)", s. 778.

³² Scult (Ed.), **Communings**, s. 52.

³³ Friedman, "The Emergence of Reconstructionism: An Evolving American Judaism, 1922-1945", s. 7.

³⁴ Liebman, "Reconstructionism in American Jewish Life", s. 32.

³⁵ Tezin bundan sonraki bölümlerinde lezbiyen, gey, biseksüel ve transeksüel bireyler için kısaca LGBT ifadesi kullanılacaktır.

belirlenmiştir.³⁶

1934 yılında Kaplan'ın, Yahudiliği bir medeniyet olarak tanımladığı ve Yeniden Yapılanma hareketinin temel felsefesini sunduğu “Judaism as a Civilization” adlı kitabı yayımlanmıştır. Amerika'ya geldiğinde sekiz yaşında olan Kaplan, kendi jenerasyonuna ait Yahudilerin bu radikal olarak farklı ortama uyum sağlarken, bir kısmının Yahudi kimliğini sürdürmek için mücadele ettiğini, bir kısmının ise Yahudi kimliğinden tamamen vazgeçtiğini gözlemlemiştir.³⁷ Bu gözlemlerinden yola çıkan Kaplan, kitabında Yahudiliğin 20. yüzyıl düşüncesi ışığında yeniden değerlendirilmesi ve yeniden yapılandırılması gerektiğini savunmuştur. Ona göre Yahudilik, gelişen bir medeniyet olarak görülmeli ve Yahudi dini ise bu medeniyetin yalnızca bir bileşeni olarak kabul edilmelidir. Tanrı, doğaüstü bir varlık olarak değil, kurtuluşu sağlayan evrendeki bir güç ya da süreç olarak yorumlanmalıdır. Tora ise Tanrı'nın vahyi olduğu için değil Yahudiliğin değerlerini ilettiği ve grup kimliğini koruduğu için kutsal kabul edilmelidir. Yahudi hukukundaki kural ve uygulamalar, Tanrı'nın emirleri olarak değil, gelenekler olarak anlaşılmalıdır. İsrail'in, Yahudi medeniyetinin ve halkının merkezi olduğu onaylanmalı, ancak Diasporadaki Yahudilerin iki medeniyette de yaşayabilecekleri ve Yahudi hayatını geliştirebilecekleri kabul edilmelidir. Kaplan ayrıca tüm Yahudiler için manevi, eğitimsel, kültürel ve sosyal faaliyetleri barındıracak olan Yahudi toplum merkezlerinin kurulmasını da öngörmüştür.

1935 yılında Kaplan, yakın dostları Milton Steinberg, Eugene Kohn ve Ira Eisenstein ile beraber Reconstructionist adlı yeni bir dergi yayımlamıştır.³⁸ O dönem çok büyük bir güç haline gelen ve bir çok insanı etkileyen Reconstructionist dergisi, bugün hala yayımlanmaktadır. Çağdaş meselelere liberal bir Yahudi perspektifi sunmayı amaçlayan ve kitap incelemelerini, Yahudi kültürel araştırmalarını ve dünyadaki Yahudi toplulukları ile ilgili gelişmeleri içeren dergi, bugün RRC tarafından yılda iki kez yayımlanmaktadır. Her sayı, tek bir konuya odaklanmakta ve bu konuya dair

³⁶ “History of SAJ”, <http://saj.nyc/connect/history-of-saj/>, 19 Eylül 2018.

³⁷ Richard Hirsch, “Reconstructionism”, *Encyclopedia Judaica*, C. XVII, s. 146-147.

³⁸ Eisenstein, *Reconstructing*, s. 138-39.

farklı bakış açılarına yer vermektedir.³⁹

1940 yılında New York'ta, Yeniden Yapılanma programını tanıtan materyaller yayımlamak amacıyla Jewish Reconstructionist Foundation kurulmuştur. Bu vakıf, kuruluşunun ardından Yeniden Yapılanma ideolojisini destekleyen materyallerin ve Reconstructionist dergisinin yayımlanmasını üstlenmiştir. 1941'den itibaren vakıf, New Haggadah (1941), Sabbath Prayer Book (1945) ve High Holidays Prayer Book (1948) olmak üzere bir dizi Yeniden Yapılanmacı dua kitabı yayımlamıştır. Kaplan başta olmak üzere Eugene Kohn, Ira Eisenstein ve Milton Steinberg tarafından düzenlenen bu kitaplarda, liturjik birtakım değişiklikler yapılmıştır.⁴⁰ 1945'te yayımlanan Sabbath Prayer Book adlı dua kitabında, Kaplan'ın ideolojisine uygun bir biçimde, seçilmiş insanlar olarak Yahudiler, kişisel Mesih, günlük yaşamda rolü olan doğaüstü bir Tanrı, Kızıl Deniz'in ayrılması, mabet kurban kültürünün restorasyonu gibi doktrinlere yapılan atıflar açıkça ortadan kaldırılmıştır. Bununla beraber, Filistin'in yeniden inşasına dair dualar korunmuş ancak bunun tüm Yahudilerin Filistin'e dönüşü olarak yorumlanmaması gerektiği vurgulanmıştır. Yapılan bu değişiklikler, geleneksel Yahudi topluluklarında büyük tartışmalara neden olmuştur. 1945 yılında Agudat ha-Rabbanim⁴¹ olarak bilinen bir grup Ortodoks rabbi, New York'taki Hotel McAlpin'de toplanarak Kaplan'ı aforoz etmiş ve aynı zamanda Sabbath Prayer Book adlı kitabı yakmıştır.⁴² Kaplan, Agudat ha-Rabbanim'in bu eylemine şu sözlerle yanıt vermiştir:

Bugün ve bu çağda kendilerine rabbi diyen insanların, bir adamı, onun haberi olmaksızın yasa dışı ilan etmek gibi barbarca bir prosedüre ve hoşlarına gitmeyen kitapları yakmak gibi bir Nazi eylemine başvurmaları çok kötüdür. Tanrı bizi böyle

³⁹ Rebecca T. Alpert, Jacob J. Staub, **Exploring Judaism: A Reconstructionist Approach**, New York, The Reconstructionist Press, 1985, s. 156.

⁴⁰ Dan Cohn-Sherbok, **Modern Judaism**, London: Macmillan, 1996 s. 148.

⁴¹ Agudat ha-Rabbanim, 1902'de Amerikan laikliğinin, Yahudi bütünlüğünü sabote ettiğini düşünen bir grup Ortodoks rabbi tarafından kurulmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Jeffrey S. Gurock, **American Jewish Orthodoxy in Historical Perspective**, Hoboken, KTAV Publishing House, 1996, s. 7.

⁴² Eisenstein, **Reconstructing**, s. 177.

bir liderlikten ve onun Yahudilerin başına getireceği muhtemel rezaletten kurtarsın.⁴³

Muhafazakar hareket, özellikle de JTS, Kaplan'ın dua kitaplarını açıkça eleştiren bir mektup imzalamasına ve bu dua kitabının içeriğine şiddetle karşı çıkmasına rağmen, demokratik bir sorgulama şeklini savunmuş ve Agudat ha-Rabbanim'in eyleminin Amerikan Yahudilerinin ezici çoğunluğunun duygularını ihlal ettiğini belirten bir bildiri yayınlamıştır. Reformist hareket ise aynı şekilde Agudat ha-Rabbanim'in eylemlerini, düşünce özgürlüğünü ve Amerika'nın hoşgörü ruhunu ihlal ettiği gerekçesiyle kınamıştır. Agudat ha-Rabbanim'in aforoz etme ve özellikle de Nazi taktiklerini hatırlatan kitap yakma eylemleri, Amerikan dini yaşamında yükselen kültürel çoğulculuk ruhu ve hoşgörü normları arasında bir çatışmaya işaret etmiştir. Sonuç olarak Agudat ha-Rabbanim, Kaplan'ı Amerikan Yahudi cemaatinden dışlamaya çalışmış ancak aksine kendi değerlerinin Amerikan yaşamı ile uyumlu olmadığını kanıtlamıştır.⁴⁴

1943 yılında Kaplan, Şabat, dua ve törenler için bir araya gelen küçük gruplardan oluşan ve "fellowship" olarak isimlendirilen toplulukların kurulmasını desteklemiştir. Bu gruplar, Jewish Reconstructionist Fellowship tarafından koordine edilmiştir. 1954 yılında Jewish Reconstructionist Fellowship'e bağlı toplulukların sayısı 4'e çıkmıştır. Bunun üzerine Eisenstein ve meslektaşları, 1955 yılında Reconstructionist Federation of Congregations'ı kurmuştur. Bu topluluklar cemaatlere dönüşürken, Yeniden Yapılanmacı Yahudilik resmi bir hareket haline gelmeye başlamıştır. Harekete daha fazla üyenin katılması üzerine, 1961 yılında Reconstructionist Federation of Congregations, Federation of Reconstructionist Congregations and Havurot olarak yeniden düzenlenmiş ve daha sonra Jewish Reconstructionist Federation⁴⁵ olarak yeniden adlandırılmıştır. JRF, 1960'larda ve 1970'lerde, Eisenstein ve rabbi Ludwig Nadelmann önderliğinde kademeli olarak

⁴³ Zachary Silver, "The Excommunication of Mordecai Kaplan", **American Jewish Archives Journal**, C. LXII, No: 1, 2010, s. 32.

⁴⁴ Silver, "The Excommunication of Mordecai Kaplan", s. 32-40.

⁴⁵ Tezin bundan sonraki bölümlerinde Jewish Reconstructionist Federation'a, kısaca JRF olarak yer verilecektir.

büyümüştür. 1983 yılı itibariyle Amerika Birleşik Devletleri'nde ve Kanada'da pek çok Yeniden Yapılanmacı grup ortaya çıkmıştır.⁴⁶ 1990'a kadar JRF'ye bağlı sinagog ve toplulukların sayısı hızla artmaya devam etmiştir. Dört grupla başlayan toplulukların sayısı bugün 50.000'den fazla üyesiyle 100'ü geçmektedir.⁴⁷

1953 yılında, Kaplan, Eisenstein ve diğerleri tarafından yazılan kitapları yayımlamak üzere Reconstructionist Press kurulmuş ve pek çok liturji kitabı ile Yeniden yapılanma düşüncesi üzerine kitapçıklar yayınlanmıştır.⁴⁸ Bugün hala varlığını sürdüren Reconstructionist Press, Kaplan'ın eserlerinin yanı sıra, çocuklar için dua kitapları ve eğitimciler için Yeniden Yapılanmacı müfredat koleksiyonları yayınlamaktadır. Ayrıca birçok cemaatte kullanılan Kol Haneshemah adlı dua kitabı serisinin tek tedarikçisidir.⁴⁹

Kaplan, Yahudilik felsefesini uzun yıllar boyunca düşünce okulu sınırları içerisinde tutmaya çalışmıştır. JTS'den memnun olmamasına rağmen yeni bir mezhebin zaten parçalanmış olan Amerikan Yahudi topluluğunu daha fazla böleceğine inanmıştır. Bu süre zarfında takipçilerinin JTS'den ayrılması için yaptıkları baskılara direnen Kaplan,⁵⁰ nihayet 1963 yılında JTS'deki görevinden emekli olmuştur. Bu gelişmenin ardından takipçileri, kendi liderlerini eğitmek ve ayrı bir hareketin odağı olarak hizmet etmek amacıyla bir rabbinik okul kurulması için planlar yapmaya başlamıştır.⁵¹ 1968 yılında Eisenstein öncülüğünde, Philadelphia'da RRC açılmış ve böylece Yeniden Yapılanmacı hareket, Amerikan Yahudi toplumunda bağımsız bir mezhep olarak gelişmeye başlamıştır. Kaplan, Yeniden Yapılanma felsefesinin kurumsallaşmasına karşı çıkmakla ve doğrudan okulun kurulmasına dahil olmamakla birlikte, bir yıl boyunca burada ders vermiştir.⁵² Kaplan, 1975 yılında Kudüs'e

⁴⁶ Cohn-Sherbok, **Modern**, s. 145-147.

⁴⁷ Alpert & Staub, **Exploring Judaism**, s. 147.

⁴⁸ Liebman, "Reconstructionism in American Jewish Life", s. 37.

⁴⁹ <http://stores.jewishreconbooks.org/about-us/>

⁵⁰ Scult, **Judaism**, s. 184.

⁵¹ Eisenstein, **Reconstructing**, s. 216-219.

⁵² Scult, **Judaism**, s. 362-363.

taşınmış ancak birkaç yıl sonra sağlık problemleri nedeniyle New York'a ailesinin yanına dönmüştür.⁵³ 8 Kasım 1983 yılında New York'ta 102 yaşında ölmüştür.⁵⁴

1900'lü yılların sonuna doğru Yeniden Yapılanmacı harekette pek çok gelişme yaşanmıştır. 1974 yılında RRC'nin ilk mezunları, Reconstructionist Rabbinical Association'⁵⁵ organize etmiştir. RRA, yalnızca RRC mezunlarına değil, Yeniden Yapılanmacı felsefeyi ve hareketi destekleyen rabbilere de kapılarını açmıştır. RRC'den sonra resmi bir kurumun daha açılması, Yeniden Yapılanmacı hareketin diğer Yahudi hareketlerinin kurumsal yapısını yansıtmamasını ve ulusal düzeyde meşruiyet kazanmasını sağlamıştır.⁵⁶ Bu gelişmelerin ardından Yeniden Yapılanmacı hareket, 1980 ve 1990'larda hızla büyümeye başlamıştır. RRC, cemaatlerde, ajanslarda, okullarda, üniversitelerde ve sinagoglarda hizmet vermek üzere 265 rabbi mezun etmiştir.⁵⁷ 2000 yılında üç ciltten oluşan Reconstructionist Guide to Jewish Practice adlı serinin ilk cildi yayımlanmıştır. 2003 yılında ilk Yeniden Yapılanmacı gençlik hareketi No'ar Hadash kurulmuştur. Aynı yıl, ilk Yeniden Yapılanmacı yaz kampı olan ve 2017 yılında Camp Havaya olarak yeniden adlandırılacak olan Camp JRF açılmıştır. 2005 yılında Reconstructionist dergisi, 70. sayısını yayımlamıştır. 1968'te JRF'ye bağlı Yeniden Yapılanmacı cemaatlerin sayısı 10 iken, bugün 13'ü Pensilvanya'da ve 9'u New York'ta olmak üzere Kuzey Amerika'da 90, Kanada'da 3, Hollanda'da ve Hollanda'ya bağlı Curacao Adasında ve İtalya'da birer tane olmak üzere yaklaşık 100 adet Yeniden Yapılanmacı cemaat ve topluluk bulunmaktadır.⁵⁸

2018 yılının Ocak ayında Yeniden Yapılanmacı hareketin, RRC ve Yeniden Yapılanmacı cemaatlerden oluşan, merkez teşkilatı "Deeply rooted. Boldly relevant." sloganıyla "Yeniden Yapılandırma" (Reconstructing Judaism) olarak yeniden adlandırılmıştır. İsim değişikliği kararı, 2017 yılında yönetim kurulu tarafından

⁵³ Scult, **The Radical**, s. 101.

⁵⁴ Scult, **Judaism**, s. 363.

⁵⁵ Tezin bundan sonraki bölümlerinde Reconstructionist Rabbinical Association'a, kısaca RRA olarak yer verilecektir.

⁵⁶ Richard Hirsh, "Two Trains Passing: Reconstructionist and Reform in Twentieth-Century American Judaism", **Platforms and Prayer Books: Theological and Liturgical Perspectives on Reform Judaism**, Ed. Dana E. Kaplan, Lanham, Rowman and Littlefield, 2002, s. 191.

⁵⁷ Hirsch, "Reconstructionism", s. 149.

⁵⁸ <https://www.reconstructingjudaism.org/directory>

oybirliğiyle onaylanmıştır. Ayrıca değişikliğin merkez teşkilatı ile ilgili olduğu vurgulanmış ve hareketin adının Yeniden Yapılanmacı Yahudilik olarak kalacağı belirtilmiştir. RRC başkanı rabbi Deborah Waxman, bu değişikliğin Yahudiliğin tek başına bir amaç değil insan olmanın aracı olduğunun altını çizmek ve hareketin fiiliyat yönünü vurgulamak amacıyla gerçekleştirildiğini belirtmiştir.⁵⁹

1.2. Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğin Kurumları

Yeniden Yapılanma hareketinin kurumsal yapısı Reconstructionist Rabbinical Association (RRA), Jewish Reconstructionist Federation (JRF) ve Reconstructionist Rabbinical College (RRC) olmak üzere 3 kurumdan oluşmaktadır. Ancak 2011 yılı itibariyle Yeniden Yapılanmacı hareketin sinagog kolu olan ve Kuzey Amerika'da 100'den fazla cemaat ile hizmet veren JRF, RRC ile birleştirilmiş ve RRC hareketin merkezi kurumu haline gelmiştir. RRA'nın ise rabbilere iş bulma, yerleştirme ve danışmanlık hizmetleri ve karşılıklı destek sağlayan ayrı bir profesyonel organizasyon olarak kalmasına karar verilmiştir.⁶⁰ Bu sebeple Yeniden Yapılanmacı hareket, günümüzde RRA ve RRC tarafından temsil edilmektedir.

1.2.1. Reconstructionist Rabbinical Association

1974 yılında kurulan RRA, Yeniden Yapılanmacı rabbilerin profesyonel birliğidir. Çoğunluğu RRC'den mezun olan yaklaşık 300 üyesi bulunan ⁶¹ RRA'nın üç ana görevi vardır. Bu görevler; Yeniden Yapılanmacı rabbilere profesyonel ve kişisel destek sunmak ve kaynak sağlamak, Yahudiliğin öğretilerini, hikayelerini ve geleneklerini çağdaş dünya ile bağlantılı hale getirerek Yeniden Yapılanmacı hareketin güncel Yahudi meseleleri konusundaki konumunu tanımlamaya yardımcı olmak ve programlara, komisyonlara ve diğer faaliyetlere katılarak daha büyük

⁵⁹ "Who We Are and What We Do", <https://www.reconstructingjudaism.org/news/who-we-are-and-what-we-do>, 20 Ekim 2018.

⁶⁰ "At a Glance: Jewish Reconstructionist Movement to Create One Governing Organization", http://archive.jewishrecon.org/files/RRC-JRF_Unification_at_a_Glance.pdf, 12 Ekim 2018.

⁶¹ Scult, **The Radical**, s. 101.

Yahudi toplulukları ve genel topluluklar içerisinde Yeniden Yapılanmacı rabbinatı temsil etmektedir.⁶² RRA, ayrıca Yahudi yaşam döngüsüne dair ritüel ve törenler oluşturmaktadır. 1997 yılında Yeniden Yapılanmacı rabbiler için bir el kitabı olan Reconstructionist Rabbi's Manual'ı yayımlayan RRA, bugün eşitlikçi boşanma prosedürleri, yaşam döngüsü sertifikaları ve bir dizi ketuba hazırlamaktadır.⁶³

1.2.2. Reconstructionist Rabbinical College

1968'de kurulan RRC, bugün Rabbi Deborah Waxman başkanlığında hareketin birincil örgütüdür. RRC, lisansüstü eğitim veren bir kurumdur. Bu sebeple aday öğrencilerin RRC'ye girebilmesi için lisans derecesine ve kayıt olmadan önce İbranice dili konusunda yeterliliğe sahip olmaları gerekmektedir. RRC'nin temel eğitim programı iki bölümden oluşmaktadır. İlk iki yıl, öğrencilere antik çağlardan modern zamanlara kadar Yahudi mirasına dair bir altyapı sağlamakta ve temel yıllar olarak adlandırılmaktadır. Bu yıllarda öğrencilere pratik rabbinik becerilerini, kişisel ve ruhsal yönlerini geliştirme konusunda temel bir eğitim de verilmektedir. İsrail'de bir yıllık bir çalışma ile başlayan son üç yıl ise, bireysel çalışma programlarıyla öğrencilerin bilgi, beceri ve yeteneklerini geliştirmelerini sağlamak ve entegrasyon yılları olarak adlandırılmaktadır. Beş ila altı yıllık bu programda öğrencilerin, mezun olmadan önce bir yıllarını İsrail'de geçirmeleri gerekmektedir. Rabbinik programı başarıyla tamamlayan mezunlara, rabbi unvanı ve İbranice harflerle yüksek lisans derecesi verilmektedir.⁶⁴

RRC'nin müfredatı, kuruluşundan bu yana Kaplan'ın gelişen dini medeniyet anlayışına dayanmaktadır. Beş yıllık müfredatın her yılı bir tarihi döneme odaklanmaktadır. Bunlar; Kutsal Kitap, Talmud, Ortaçağ dönemleri, modern ve çağdaş dönemlerdir. Her yıl öğrenciler o dönemin tarihine, metinlerine ve kavramlarına odaklanmaktadır. Bazı değişikliklerle birlikte, bu gelişimsel yaklaşım,

⁶² "RRA Mission", <http://therra.org/mission.php>, 3 Kasım 2018.

⁶³ Alpert & Staub, **Exploring Judaism**, s. 157.

⁶⁴ RRC Course Catalogue 2018-19, https://www.rrc.edu/sites/default/files/2018-19_course_catalogue.pdf, s. 5-21.

RRC müfredatının merkezi bir özelliği olarak kalmaya devam etmektedir. RRC, bu yaklaşımın hedefini şöyle açıklamaktadır: “... öğrenciler, önceki nesillerde daimi insan sorunlarını ele alanlar ile diyaloga giriyorlar. Bu şekilde RRC, geleneğin sesini bugünün Yahudilerine ifade edebilecek liderleri eğitiyor.”⁶⁵

RRC, Center for Jewish Ethics isimli bir merkeze destek vermektedir. Center for Jewish Ethics, 1994 yılında Yahudi halkının etik öğrenme mücadelesini ve çağdaş yaşamın etik taleplerini karşılama konusundaki gereksinimlerini ele almak üzere kurulmuştur. Bugün rabbi Mira Wasserman tarafından yönetilen merkez, biyoetik, konuşma etiği ve cinsel etik gibi konularda çağdaş ve klasik Yahudi kaynaklarını kullanarak, çok sayıda yorum içeren bir dizi kılavuz yayımlamıştır. RRC ayrıca The Center for Jewish Women’s and Gender Studies (Kolot) adlı program merkezine de sponsorluk yapmaktadır. 1996 yılında kurulan bu program merkezi ise hem cinsiyet hem de kadın çalışmaları üzerine yoğunlaşan, bu çalışmalar konusunda sertifika veren ve bu konularda çalışma yapanlara burs imkanı sağlayan akademik bir kurumdur. Aynı zamanda çeşitli yayınlara ve seminerlere sponsorluk yapan kurum, Yahudi bayramları ve yaşam döngüsü olaylarına dair yenilikçi Yahudi ayinleri içeren ritualwell adında bir web sitesin de ev sahipliği yapmaktadır.⁶⁶

RRC mezunlarının çoğu RRA’nın bir üyesidir ve Yeniden Yapılanmacı cemaatler başta olmak üzere ve bir çok farklı cemaatte hizmet vermektedir. Diğer mezunların bir kısmı toplum merkezlerinde, sosyal adalet kuruluşlarında, hastanelerde, bakımevlerinde, cezaevlerinde, rehabilitasyon merkezlerinde ve Amerikan ordusunda din görevlileri olarak, bir kısmı ise akademik pozisyonlarda, yazarlık, editörlük, manevi danışmanlık gibi diğer alanlarda hizmet vermektedir.⁶⁷

1.3. Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğin Liderleri

⁶⁵ RRC Course Catalogue, 2018-19, s. 15.

⁶⁶ RRC Catalogue, 2018-19, s. 67.

⁶⁷ “Where Our Graduates Serve”, <https://www.rrc.edu/about/where-our-graduates-serve>, 4 Kasım 2018.

Yeniden Yapılanmacı Yahudilik, Kaplan'ın ayrı bir hareket kurma konusundaki tüm çekincelerine rağmen Eisenstein'ın önderliğinde bir grup Yeniden Yapılanmacı liderin çabalarıyla Amerikan Yahudiliği içerisinde resmen bağımsız bir hareket haline gelmiştir. Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğin temel öğretilerine geçmeden önce bu liderlere de kısaca değinmek gerekmektedir.

1.3.1. Ira Eisenstein (1906-2001)

Mordecai Kaplan'ın fikirlerinin mezhepsel bir harekete dönüşümündeki kilit isim ve Yeniden Yapılanmacı hareketin fiili kurucusu olan Eisenstein, 1906'da New York'ta dünyaya gelmiştir. Columbia University ve JTS'de öğrenim gören Eisenstein, 1931 yılında JTS'de görev yapmaya ve Kaplan'ın 1922 yılında kurmuş olduğu SAJ'da yönetici müdür olarak hizmet etmeye başlamıştır. 1934 yılında Kaplan'ın en büyük kızı Judith ile evlenmiştir. 1935 ve 1982 yılları arasında Reconstructionist dergisinin editörlüğünü yapmıştır. Eisenstein ayrıca Kaplan, Milton Steinberg ve Eugene Kohn ile beraber başta New Haggadah (1941) olmak üzere, Reconstructionist Sabbath Prayer Book (1945), High Holidays Prayer book (1948) ve Festival Prayer Book (1958) gibi Yeniden Yapılanmacı liturji kitaplarının editörlüğünü de yapmıştır. 1954 yılında Muhafazakar bir sinagog olan Anshe Emet'te rabbi olarak görev yapmak üzere SAJ'dan ayrılmış ve Chicago'ya taşınmıştır. Kayınpederinin felsefelerinin artık somutlaştırılması gerektiğini düşünen Eisenstein, 1955 yılında Reconstructionist Federation of Congregations'ı kurmuştur. 1959 yılında bu konu üzerine daha fazla odaklamak amacıyla Anshe Emet'ten ayrılarak New York'a geri dönmüş ve aynı yıl Jewish Reconstructionist Foundation'ın başkanlığını üstlenmiştir.⁶⁸

Uzun yıllar bağımsız bir hareket kurma fikrine karşı direnen Kaplan'a rağmen Eisenstein, Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğin basit bir düşünce okulu olarak kalamayacağına inanmıştır. Kaplan'ın 1963'te JTS'den emekli olmasının ardından Eisenstein ve meslektaşları, Yeniden Yapılanmacı liderlerin eğitilmesine hizmet edecek bir kurum oluşturulması için harekete geçmiştir. Nihayet 1968 yılında,

⁶⁸ Jack Reimer, Richard Hirsch "Eisenstein, Ira", **Encyclopedia Judaica**, C. VI, s. 273.

Eisenstein'in öncülüğünde RRC kurulmuştur. Kolejin ilk başkanı olan Eisenstein, liderliği altında, Kaplan'ın gelişen bir medeniyet olarak Yahudilik ve iki medeniyette yaşama anlayışlarını vurgulayan özgün bir rabbinik müfredat hazırlamıştır. Eisenstein, 1981 yılında buradaki görevinden emekli olmuştur.⁶⁹

Yaygın olarak Yeniden Yapılanmacı bir lider olarak bilinmesine rağmen Eisenstein, Muhafazakar hareket içerisinde de etkili bir isim olmuştur. JTS'de hitabet dersleri vermiş ve 1952-1954 yılları arasında Rabbinical Assembly'nin⁷⁰ başkanlığını yapmıştır. Yahudilerin, Yahudiliğin çeşitliliği içerisinde yaşamayı öğrenmeleri gerektiğini düşünen Eisenstein, Reformist, Muhafazakar ve Ortodoks rabbinik birliklerin başkanlarının katıldığı ilk toplantıyı düzenlemiş, ancak toplantı sonucunda bu gruplarla herhangi bir fikir birliğine ulaşamamıştır.⁷¹

Eisenstein, başlıca Yahudi yaşamının niteliği ve çağdaş problemler olmak üzere birçok konuda kitap ve makaleler yazmıştır. Bunlardan en önemlisi Yahudiliği bir medeniyet olarak daha anlaşılır bir biçimde ortaya koymak amacıyla yazdığı *Creative Judaism* (1936) adlı kitabıdır. Eisenstein, daha sonra otobiyografisinde, Kaplan'ı insanları yorumlamaktan ibaret olan asıl kariyerinin bu kitapla başladığını belirtmiştir.⁷² Daha sonraki yıllarda ise *What We Mean by Religion* (1938), *Judaism under Freedom* (1956) ve *Reconstructing Judaism* (1986) adlı kitapları kaleme almıştır. 2001 yılında Amerika'da ölmüştür.⁷³

1.3.2. Eugene Kohn (1887-1977)

⁶⁹ Reimer, Hirsch, "Eisenstein, Ira", s. 273.

⁷⁰ Rabbinical Assembly (RA), Muhafazakar rabbilerin uluslararası birliğidir. 1901 yılında rabbi Henry M. Speaker başkanlığında, bir mezunlar derneği olarak kurulmuştur. 1918 yılında derneğin ismi "Rabbinical Assembly" olarak değiştirilmiştir. Dernek, üyelerinin ihtiyaçlarına hizmet eden ve Muhafazakar hareketin diğer kuruluşlarıyla işbirliği içerisinde Muhafazakar Yahudiliğin gözlemlenmesini teşvik eden profesyonel bir örgüt olarak hizmet vermektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Robert E. Fierstien, "Rabbinical Assembly", *Encyclopedia Judaica*, C. XVII, s. 20.

⁷¹ Pamela S. Nadell, Marc Lee Raphael (Eds.), *Conservative Judaism in America: A Biographical Dictionary and Sourcebook*, New York. Greenwood Press, 1988, s. 76.

⁷² Eisenstein, *Reconstructing*, s. 136-137.

⁷³ Nadell & Raphael (Eds.), *Conservative Judaism*, s. 77.

Yeniden Yapılanmacı hareketin gelişiminde, başlangıcından bu yana, önemli bir rol oynayan Eugene Kohn, 1907 yılında New York University’den mezun olmuştur. Aynı yıl JTS’de görev yapmaya başlamıştır. 1912-1939 yılları arasında Baltimore, New Jersey, Wisconsin, Ohio ve New York gibi çeşitli şehirlerde vaizlik yapmıştır. Siyonist gençlik hareketi Young Judea’nın da kadrosunda görev alan Kohn, 1938-1963 yılları arasında Reconstructionist dergisinin şef editörlüğünü yapmıştır. Kaplan ve Eisenstein ile beraber New Haggadah (1941), High Holiday Prayer Book (1948) ve Kaplan ve Paul Williams ile beraber Amerikan bayramlarına dair okumaları içeren Faith of America (1951) kitaplarının editörlüğünü yapmıştır. Bunların dışında A Manual for Teaching Biblical History (1917), The Future of Judaism in America (1934), Religion and Humanity (1953), Good to be a Jew (1959), The Future of Judaism in America (1934) ve Religious Humanism (1953) kitaplarını yazmıştır. 1977 yılında New York’ta ölmüştür.⁷⁴

1.3.3. Jack Joseph Cohen (1919-2012)

Yeniden Yapılanma hareketinin bir diğer önemli ismi Jack J. Cohen, 1940 yılında Brooklyn College’dan mezun olmuştur. 1943 yılında JTS’de görev yapmaya başlamıştır. 1947-1948 yılları arasında Kudüs’teki Hebrew University’de okumuş ve 1958 yılında Columbia University’den doktora derecesini almıştır. Cohen ayrıca hem JTS’den (1968) hem de RRC’den (2000) ilahiyat doktoru unvanını almıştır. 1943-1945 yılları arasında Cleveland’daki Park Synagogue’da ve 1952-1954 yılları arasında SAJ’da eğitim direktörü olarak görev yapmıştır. Cohen, ayrıca 1961 yılına kadar Jewish Reconstructionist Foundation’ın başkanlığını da yapmıştır. Liderliği boyunca derneğin aktivitelerini genişletmiş, bir çok kitap ve kitapçık yayımlatmış ve gençlik gruplarını da içeren yeni organizasyonlar kurmuştur.⁷⁵

Cohen, Muhafazakar hareket içerisinde de aktif olarak hizmet vermiştir. JTS’de araştırma görevlisi olan Cohen, 1955-1961 yılları arasında din felsefesi ve 1960-1961 yılları arasında eğitim felsefesi dersleri vermiştir. 1961’de JTS’den ayrılarak

⁷⁴ Jack Reimer, Michael Berenbaum, “Kohn, Eugene”, **Encyclopedia Judaica**, C. XII, s. 262.

⁷⁵ Bezalel Gordon, “Cohen, Jack Joseph”, **Encyclopedia Judaica**, C. V, 2007, s. 22.

İsrail'e taşınmıştır. Aynı yıl Hebrew University'deki B'nai B'rith Hillel Foundation vakfının müdürlüğünü üstlenmiş ve 1984 yılına kadar bu görevde bulunmuştur. Dini çoğulculuğun bütün ifadelerinin beslenmesi gerektiğini düşünen Cohen, İsrail'de bulunduğu süreçte, Reformist ve Muhafazakar hareketlerin Amerika'daki mezhepsel bölünmeleri İsrail'e taşıma girişimlerine karşı direnmiştir. Ayrıca kampüste Arap-Yahudi ilişkilerini geliştirmek için çalışmış ve fakülte içindeki disiplinler arası diyalogları desteklemiştir.⁷⁶

1962 yılında Cohen, İsrail'deki ilk Yeniden Yapılanmacı sinagog olarak kabul edilen Congregation Mevakshei Derekh'in kurulmasına aracı olmuş ve birkaç yıl boyunca bu sinagogun ilk başkanı olarak görev yapmıştır. Ayrıca buradaki Eğitim Bakanlığı'nın Culture and Leisure Time komitesinin bir üyesi olan Cohen, Yahudileri, Hristiyanları ve Müslümanları dinler arası diyalog kurulması için bir araya getiren Israel Interfaith Association adlı derneğin başkanlığını da yapmıştır. 2012 yılında Kudüs'te ölmüştür.⁷⁷

1.3.4. Milton Steinberg (1903-1950)

1903 yılında New York'ta dünyaya gelen Milton Steinberg, buradaki City College'da felsefe eğitimi almıştır. 1928 yılında JTS tarafından rabbi olarak görevlendirilmiştir. 1933 yılında Reformist hareketin bir parçası olan ve yakınlardaki daha prestijli kurumların gölgesinde yaşayan bir kurum olan Park Avenue Synagogue'da görev yapmaya başlamıştır. Steinberg, burayı Muhafazakar bir sinagog haline getirmiş, böylece sinagoga yeni üyelerin katılmasını sağlamış ve yeni bir cemaat kurmuştur. Park Avenue Synagogue, bugün Muhafazakar hareket içerisindeki en prestijli sinagoglar arasındadır.⁷⁸

Steinberg, Tanrı'nın doğası, insan ve tarih ile olan ilişkisi, kötülük sorunu, inanç ve aklın çatışması gibi konularla ilgilenmiştir. JTS'de bulunduğu süreçte en çok

⁷⁶ Nadell & Raphael (Eds.), **Conservative Judaism**, s. 59.

⁷⁷ Gordon, "Cohen, Jack Joseph", s. 22-23.

⁷⁸ Michael Berenbaum, "Steinberg, Milton", **Encyclopedia Judaica**, C. XIX, s. 188.

Kaplan'ın görüşlerinden etkilenmiştir. 1937 yılında Reconstructionist dergisinin editörlüğünü yürütmüş ve Reconstructionist Sabbath Prayer Book (1945) kitabının düzenlenmesine yardımcı olmuştur. Ancak daha sonraki yıllarda Yeniden Yapılanmacı Yahudiliği, sağlam bir ideoloji olmasına rağmen, felsefi bir kaygıdan ve şiirden yoksun olduğu gerekçesiyle eleştirmiştir. Steinberg, 1939 yılında *As a Driven Leaf* adlı bir roman yayımlamıştır. Yazıldığı dönemde büyük ilgi gören bu romanının dışında Steinberg, *The Making of the Modern Jew* (1934), *A Partisan Guide to the Jewish Problem* (1945) ve *Basic Judaism* (1947) gibi kitaplar da yazmıştır. Siyonist çevrelerde de oldukça aktif olan Steinberg, Amerika'daki Siyonist davayı ilerletmek için çok zaman harcamıştır. Ölümünden sonra *A Believing Jew* (1951), *From the Sermons of Milton Steinberg* (1954) ve *Anatomy of Faith* (1960) başta olmak üzere bir dizi makalesi yayımlanmıştır. Ayrıca ZOA ve Hadassah gibi Siyonist örgütlerle de çalışan Steinberg, 1950 yılında New York'ta ölmüştür.⁷⁹

1.3.5. David A. Teutsch (1950-)

Harvard Üniversitesi mezunu olan David A. Teutsch, 1977 yılında New York'taki Hebrew Union College'da rabbi olarak görev yapmaya başlamıştır. 1991 yılında örgütsel etik üzerine yapmış olduğu çalışması ile Wharton School of the University'den doktora derecesi almıştır. 1974-1979 yılları arasında New York Spring Valley'deki Ramat Shalom cemaatinde rabbi olarak hizmet vermiştir. 1980 yılı itibarıyla profesyonel kariyeri, Yeniden Yapılanma hareketine odaklanmıştır. İlk olarak Federation of Reconstructionist Congregations and Havurot'un, direktör yardımcılığını, daha sonra ise yönetici müdürlüğünü yapmıştır. 1986 yılında RRC'nin dekanı ve daha sonra başkan yardımcısı olmuştur. 1993 yılından 2002 yılına kadar RRC'nin başkanlığını yapmıştır. Başkanlığı boyunca yüksek lisans eğitim programları başlatmış ve sermaye iyileştirmeleri ile RRC'nin mali tabanını sağlamlaştırmıştır. 2002 yılından sonra RRC'deki Center for Jewish Ethics'in profesörlüğünü ve direktörlüğünü yapmıştır. Yahudi ve Yahudi olmayan örgütler için organizasyon danışmanı ve liderlik eğitmeni olarak da hizmet veren Teutsch, bugün

⁷⁹ Berenbaum, "Steinberg, Milton", s. 188-189.

Center for Jewish Ethics’de emeritus profesör ve kıdemli danışman olarak görev yapmaktadır.⁸⁰

Teutsch, örgütsel liderliğine ek olarak, 1989-1999 arasında yayınlanan yedi ciltlik (1989, 1991, 1992, 1994, 1996, 1999, 2001) dua kitabı Kol Ha-neshamah’ın baş editörlüğünü de yapmıştır. Eski Yeniden Yapılanmacı dua kitaplarının yerini alan Kol Ha-neshamah serisi, cinsiyetten bağımsız İngilizce metinleri, Tanrı’nın özelliklerine açıklayıcı referansları, yeni İbranice ve İngilizce ayinleri ve tüm duaların transliterasyonları ile çığır açmıştır.⁸¹

Teutsch, ayrıca Halaka’nın bağlayıcı niteliğini kabul etmeyenler için Yahudi bir çerçeve içerisinde etik kararlara ulaşmak için değerleri temel alan Value-Based Decision Making adlı yöntemini sunarak, Yahudi etiği ve pratiğinde de önemli adımlar atmıştır.⁸² Teutsch, bu yöntemi A Guide to Jewish Practice adlı 3 ciltlik kitabında kullanmıştır. İlk cildi günlük yaşam, ikinci cildi Şabat ve bayramlar ve üçüncü cildi ise yaşam döngüsü olaylarına odaklanana kitap, okuyuculara Yahudi takviminin her dönüm noktası için rehberlik sunmakta ve kendi yaklaşımlarını şekillendirme konusunda ilham vermektedir. 2011 yılında “A Guide to Jewish Practice: Everyday Living” adlı ilk seri, Myra H. Kraft Memorial Award (National Jewish Book Award for Contemporary Life and Practice) ödülünü kazanmıştır.⁸³

Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğin kurucusu, tarihsel gelişimi, kurumları ve liderleri hakkında bu bilgileri verdikten sonra şimdi de hareketin temel öğretilerini inceleyeceğiz.

⁸⁰ Robert P. Tabak, “Teutsch, David A.”, *Encyclopedia Judaica*, C. XIX, s. 656-657.

⁸¹ David A. Teutsch, “Reflecting on Kol Haneschama”, *The Reconstructionist*, C. LXXI, No: 1, Fall 2006, s. 5.

⁸² Tabak, “Teutsch, David A.”, s. 657.

⁸³ “Rabbi David A. Teutsch, Ph.D.”, <https://www.reconstructingjudaism.org/profile/rabbi-david-teutsch-phd>, 7 Kasım 2018.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YENİDEN YAPILANMACI YAHUDİLİĞİN TEMEL ÖĞRETİLERİ

Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğin temel öğretileri, Kaplan'ın Yeniden Yapılanma adını verdiği bir Yahudilik programına dayanmaktadır. Kaplan, bu programı ilk kez 1934 yılında yayımlanan *Judaism as a Civilization* adlı kitabında detaylı bir şekilde açıklamıştır. Yeniden Yapılanmacı hareketin entelektüel temelini oluşturan bu kitabında Kaplan, modernizmin Yahudi yaşamı üzerindeki olumsuz etkilerini ele almış ve Amerikan toplumu içerisindeki Yahudi dini akımlarının detaylı bir eleştirisini yapmıştır. Kaplan'a göre bu akımlar, Yahudi mirasını modern çağa uygulama ve çağdaş Yahudiliğin ihtiyaçlarına cevap verme konusunda yetersiz kalmıştır. Yahudiliğin modern zamanlarda, özellikle de Amerika'da hayatta kalabilmesi için, kültürel bir temel üzerine yeniden inşa edilmesi gerektiğini savunan Kaplan, İsrail, Tanrı ve Tora üzerine yeni düşünce biçimleri geliştirerek Yahudiliği gelişen dinsel bir medeniyet olarak yeniden tanımlamıştır. Bu program çerçevesinde, Tanrı'yı doğaüstü bir varlık değil, kurtuluşa götüren bir güç olarak, Tora'yı ise Tanrı'nın vahyi değil Yahudi halkının tarih boyunca ilahi arayışlarını kaydettikleri bir eser olarak nitelendirmiştir. İsrail topraklarının tarihi Yahudi medeniyetinin yurdu ve merkezi olduğu onaylamakla beraber Diasporada da yaratıcı bir Yahudi yaşamı kurulması gerektiğini savunmuştur.

Tezimizin bu bölümünde, yukarıda belirtilen ilkeler çerçevesinde şekillenen Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğin temel öğretilerini ele alacağız.

2.1. Gelişen Bir Medeniyet Olarak Yahudilik

Kaplan, Yahudiliği bir medeniyet olarak tanımlarken, onu dini inanç ve uygulamalara yabancılaşmış Yahudiler için daha cazip ve anlamlı bir hale getirmeyi

amaçlamıştır.¹

20. yüzyıl Amerikan Yahudisinin, kendi kimliğinden kaçtığını gözlemleyen Kaplan, bu durumu geleneksel kurtuluş anlayışının yitirilmesine bağlamaktadır.² Geleneksel kurtuluş inancı, Yahudi olmanın bir ayrıcalık olduğunu, gelecek dünyaya ait kurtuluşun (*olam ha-baa*) Yahudiliğe bağlı kalmak ile mümkün olduğunu bildirmektedir. Bir bakıma, Yahudi olmak gelecek dünyadaki kurtuluşun teminatıdır. Kaplan'a göre; yüzyıllar boyu içinde yaşadıkları toplumlar tarafından baskı ve aşağılanmalara maruz kalan Yahudiler, bu inanç sayesinde kimliklerine sadık kalmış ve Yahudiliği günümüze kadar taşımışlardır. Ancak Aydınlanma çağıyla beraber doğa bilimlerinde ve sosyal bilimlerde ortaya çıkan gelişmeler, geleneksel inançlara ağır bir darbe vurmuştur. Kaplan'ın modern ideoloji olarak adlandırdığı bu dönemin düşünce yapısı, insan aklını ön plana çıkarmış, din ve gelenek gibi dogmatik düşünceleri reddetmiştir. Modern ideolojinin yanı sıra modern siyasi düzen de Yahudi yaşamında önemli değişiklikler meydana getirmiştir. Avrupa Aydınlanmasını Yahudi dünyasına taşıyan Haskala hareketi ile beraber yaşadıkları ülkelerde eşit vatandaşlık hakkına sahip olan Yahudiler, Hristiyan toplumlara entegre olma imkanı elde etmişlerdir.³ Asırlar boyu getto adlı mahallelerde izole halde yaşamaya mahkum edilen Yahudiler, böylece medeni toplumlarda ekonomik ve sosyal statülere gelme fırsatına sahip olmuşlardır.⁴ Ancak Kaplan'a göre Hristiyan toplumlarda vatandaşlık fikri, Yahudilik için bir tehlike teşkil etmektedir. Daha önce kendi dini yasası Halaka'ya sahip özerk bir ulus olan Yahudilik, artık özel bir din haline getirilmiştir. Bunun sonucunda Halaka, kanun olma özelliğini yitirmiş ve organik Yahudi cemaatleri (*kehilla*) yok olmaya başlamıştır. Halaka ve kehilla'nın fonksiyonunu kaybetmesi de Yahudi toplumunun, grup kimliğini yitirmesine neden olmuştur.⁵

¹ Richard Hirsch, "Reconstructionism", *Encyclopedia Judaica*, C.XVII, s. 147.

² Mordecai M. Kaplan, *Judaism as a Civilization: Toward the Reconstruction of American-Jewish Life*, New York, The Macmillan Company, 1934, s. 8-43.

³ Salime L. Gürkan, *Yahudilik*, İstanbul, İSAM Yayınları, 2012, s. 56.

⁴ Rebecca T. Alpert, Jacob J. Staub, *Exploring Judaism: A Reconstructionist Approach*, New York, The Reconstructionist Press, 1985, s. 4-5.

⁵ Kaplan, *Judaism as*, s. 25-26.

Modern ekonomik düzen, Yahudi yaşamındaki mevcut krizde rol oynayan diğer bir faktördür. Kaplan'a göre modern kapitalist düzen, Yahudi yaşamının gelişmesini engellemektedir. Kapitalizm, birikimi yaşamın temel gayesi haline getirerek, ruhsal uğraşları zayıf ve etkisiz kılmaktadır. Bu koşullar altında enerjisinin büyük çoğunluğunu birikim yapmaya harcayan işçi ve orta sınıf Yahudilerin, ruhsal uğraşlar için enerjisi kalmamakta, sadece varlıklı Yahudiler ruhsal uğraşlara vakit ayırabilmektedir. Bu durum da Yahudi toplumunda bir bölünme ve yabancılaşma meydana getirmektedir.⁶ Tüm bu ideolojik, ekonomik ve siyasi unsurlara rağmen Yahudilik günümüze kadar gelebilmeyi başarmıştır. Kaplan, büyük şehirlerdeki belirli mahallelerde toplanma eğilimi ve grup dışı evliliklere karşı hassasiyet, Yahudi toplum merkezlerinin kurulması, dini, hayırsever ve kültürel faaliyetlerde bulunma gibi Yahudilerin göstermiş oldukları çabaları, Yahudiliği günümüze kadar taşıyan içsel faktörler olarak nitelendirmiştir. Katoliklik ve antisemitizmin ise Yahudiliği günümüze taşıyan çevresel faktörler olduğunu belirtmiştir. İnsanın varlığını onu tehdit eden güçlere borçlu olduğunu savunan Kaplan, aynı şekilde Yahudiliğin yok olmasını hedefleyen antisemitizmin de, Yahudiler arasında birlik duygusunu güçlendirerek Yahudiliğin yeniden doğuşuna hizmet ettiğini savunmuştur.⁷ Katolikliğin ise asimile edilemeyen yapısı ve homojenliği ile çoğunluğu protestan olan Amerikan Yahudi topluluğu için bir kültürel tireleme (*cultural hyphenism*)⁸ modeli sağladığını savunmuştur. Kaplan'a göre Amerika'daki Katolikler, kendilerine ait canlı, eğitici, sosyal ve dini bir sistemi sürdürmeyi ve Katolik kimliklerinden vazgeçmeden Amerikan medeniyetine ait olmayı başarmışlardır. Amerika'daki Yahudilerin statüsünü Katoliklerin statüsüyle karşılaştıran Kaplan, her iki grubun da

⁶ Mordecai M. Kaplan, **The Meaning of God in Modern Jewish Religion**, New York, Reconstructionist Press, 1962, s. 126-128.

⁷ Kaplan, **Judaism as**, s. 40-76.

⁸ A hyphenated identity (tireli kimlik), biri etnik, diğeri milli olmak üzere iki ayrı nitelemenin bir arada var olduğu kimliktir. Örneğin; Mexican-American ya da African-American. Ayrıntılı bilgi için bkz. Debora U. Hernandez, "Because I'm Neither Gringa nor Latina: Conceptualizing Multiple Identities within Transnational Social Fields", **Navigating Multiple Identities: Race, Gender, Culture, Nationality, and Roles**, Ed. Ruthellen Josselson, Michele Harway, United States of America, Oxford University Press, 2012, s. 248.

kültürel tireleme aracılığıyla aynı anda iki medeniyete sadık kalarak gerçekten Amerikan olabileceklerini savunmuştur.⁹

Modern ideolojinin meydan okuması, kurtuluş anlayışının kaybedilmesi, ekonomik ve siyasi zorluklara rağmen, grup dışı evliliklere karşı direnç, bir arada yaşama eğilimi gibi tutumlar, dini ve kültürel aktiviteler, antisemitizm ve Katoliklik gibi unsurlar sayesinde Yahudilik var olmaya devam etmiştir. Ancak bugün içinde yaşadıkları toplumun yüksek idealleriyle yoğurulan Yahudi için Yahudilik mirası, anlamını ve uygulanabilirliğini yitirmeye başlamış, bu toplumların kültürü içerisinde yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Kaplan'a göre, bu durumun asıl sebebi Yahudilerin, kendi mirasını ruhsal olarak yeterli ve cazip görmemesidir. Nitekim geçmişte maruz kaldıkları eziyet ve zorluklara karşı temel motivasyon kaynağı olan Yahudi kimliği, bugün ekonomik engeller ve toplumsal aşağılanmadan başka bir şey getirmemektedir. Geleneksel kurtuluş anlayışını yani Yahudi kimliğini korumak için yegane motivasyon kaynağını kaybeden Yahudiler, ahlaki ve manevi olarak uyumsuzluk çekmektedir. Bu durum da onları Yahudilikten uzaklaştırmaktadır. Kaplan'a göre Yahudilerin, Yahudi kalabilmek için yeni bir amaca ihtiyacı vardır. Bu sebeple Yahudilik, öteki dünyaya ait kurtuluş inancını yitirmiş Yahudilere bu dünyada kurtuluşu elde etmelerini, Kaplan'ın deyişiyle kendini gerçekleştirmelerini, sağlayacak yeni bir amaç sunmalıdır.¹⁰

Amerikan Yahudi topluluğunun bu problemlerin çözümüne yönelik sergiledikleri yaklaşımların başarısız olduğunu savunan Kaplan'a göre; ne Neo-Ortodokslar ne de Reformistler Yahudiliğin içini doldurabilmişlerdir. Kaplan, Neo-Ortodoks hareketin, nitelikli bir Yahudi eğitim programı sağlamasını takdir etmiş ancak Yahudiliği, ilahi ve değişmez kabul etmesini eleştirmiştir. Kaplan'a göre Neo-Ortodokslar, Yahudiliğin çevre kültürlerden etkilenmesi ve değişmesinin kaçınılmaz olduğu gerçeğini göz ardı etmektedir. Nitekim Yahudilik bu değişim ve dinamizm sayesinde hayatta kalabilmiştir. Reformist hareket ise bir dini sistem olarak Yahudiliğin gelişen

⁹ Mordecai M. Kaplan, **Questions Jews Ask: Reconstructionist Answers**, New York, The Reconstructionist Press, 1956, s. 126.

¹⁰ Kaplan, **Judaism as**, s. 81-84.

karakterini kabul etmekle beraber, Yahudiliği dinsel bir felsefeye indirgemiş, onun toplumsal temelini görmezden gelmiştir. Kaplan’a göre, dini sadece düşünce ve eylemler sistemi olarak tanımlamak doğru değildir. Çünkü din, onu yaşayan bir toplum olmaksızın var olamaz. Muhafazakar Yahudilik¹¹ ise Yahudi halkının birliğini desteklemiş ve Yahudi inancının gelişmesiyle ilgili bilimsel çalışmayı onaylamıştır. Buna rağmen Yahudi hukukuna sıkı sıkıya bağlı kalmış ve dolayısıyla değişen koşullara cevap verememiştir.¹²

Kaplan’a göre; tüm bu hareketler Yahudi kimliğine sadakat ve toplumsal bağlılık için geçerli bir temel sağlayamamış ve Yahudi mirasını modern çağa uygulamada başarısız olmuştur. Yahudi yaşamının canlılığını ve yeni jenerasyona uygunluğunu koruyabilmesi için Yahudiliğin yapısı, inançları, geleneği, ritüelleri ve kültürü modern dünyaya göre yeniden inşa edilmelidir. Bu noktada Kaplan, Yahudi yaşamını kurtarma çabasının, Yahudi dinini kurtarma çabası olarak algılanmaması gerektiğini belirtmektedir. Ona göre bu durum, başına yıkılmasından korktuğu için evini terk etmek üzere olan bir kişiyi, duvardaki freskolar güzel olduğu için kalmaya ikna etme çabasına benzemektedir. Kişinin o evde kalabilmesi için önce o evi yaşanılır kılmak gereklidir. İşte Yahudiliğin asıl meselesi de Yahudi hayatının nasıl yaşanılır hale getirileceğidir. Bunun başarılmasında, Yahudi yaşamının özgünlüğü (*otherness*) önemli bir noktadır. Bu özgünlük, önceleri ırk veya psikolojik katılım meselesi olarak tanımlanmış ve grup dışı evlenmelere karşı yasağın temel dayanağı olmuştur. Ancak Kaplan’a göre bu özgünlük, psikolojik bir miras değil, Yahudi halkını diğer halklardan ayırt eden örf ve adetlerin, fikirlerin, norm ve yasaların meydana getirdiği sosyolojik bir mirastır. Dolayısıyla Yahudi özgünlüğü, Yahudi dininden çok daha kapsamlıdır ve tarihin, edebiyatın, dilin, sosyal örgütlenmenin, toplumsal yaptırımların, eğitimin, estetik ilgilerin, sosyal ve manevi ideallerin bağlantı noktalarını içermektedir. Tüm bu unsurlar bir araya gelerek bir medeniyeti

¹¹ Kaplan, Muhafazakar Yahudiliği, “Reformistlerin sağ kanadı” ve “Neo-Ortodoksların sol kanadı” olmak üzere iki ayrı başlıkta incelemiştir. Ayrıca bkz. Kaplan, **Judaism as**, s. 126-169.

¹² Kaplan, **Judaism as**, s. 86-165.

oluşturmaktadır. Bu yüzden bugün tehdit altından olan sadece Yahudi dini değil aynı zamanda Yahudi medeniyetidir.¹³

Kaplan, kurtuluş için bugünün Yahudiliğine bel bağlayanların hayal kırıklığına uğramaya mahkum olduğunu belirtmiştir. Zira Neo-Ortodoksluk ve Reformist gibi mevcut Yahudi hareketleri, doğaları gereği mezhepçidir. Biri, tek gerçek Yahudiliği, diğeri ise Yahudiliği en iyi şekilde temsil ettiğini iddia etmektedir. Ancak Yahudiliği, Yahudi için cazip kılan şey onun değişmez bir davranış rejimi veya düşünce sistemi olması değildir. Süreklilik, Yahudi dini fikir veya emirlerinde değil Yahudi halkının yaşamında aranmalıdır. Tek tip bir Yahudi yaşam modeli farklı Yahudilerin ihtiyaçlarını karşılamak için artık yeterli değildir. Eğer bir kişi, günde üç kez dua etmek, Kutsal Kitap'ı ve rabbinik metinleri incelemek istemiyorsa, Yahudiliğin mevcut versiyonlarının hiçbirinde, Yahudi olarak ilgisini çekebilecek bir şey bulamayacaktır. Bu yüzden kişinin ilgisini çekebilecek faaliyetler, Yahudi yaşamının bir parçası olarak kabul edilmeli ve bireyler Yahudi halkına ait olmanın çeşitli yollarını seçebilmelidir. Bir başka deyişle, kişi Yahudi yaşamının her yönüyle kendisini tanımlayabilmelidir. Bu da Yahudiliğin belirli evrensel hakikatleri temsil etme hedefinden sıyrılarak bir yaşam biçimi haline getirilmesiyle mümkündür. Dolayısıyla Yahudilik bir dinden çok daha fazlası olarak görülmelidir. Yahudilik dini bir medeniyettir. Bu medeniyet, din, hukuk, dil, felsefe, edebiyat, sanat, gelenek ve görenekler, bilgi ve yetenekler de dahil olmak üzere Yahudi halkının tüm kültürel ifadelerinin toplamıdır. Yahudilik aynı zamanda gelişen bir medeniyettir ve diğer tüm medeniyetler gibi değişen tarihsel koşullara adapte olmaktadır.¹⁴

Kaplan, gelişen bir medeniyet olarak Yahudiliğin, varoluşsal olarak Yahudi halkı, esas olarak Yahudi dini ve işlevsel olarak Yahudi yaşam biçimi olduğunu belirtmiştir.¹⁵ Kaplan, bu üç unsur çerçevesinde kişinin yetenekleri ve koşullarıyla uyumlu “Yaratıcı Yahudilik” olarak adlandırdığı maksimum bir Yahudilik programı oluşturulması için çağrıda bulunmuştur. Bu program, Yahudiliğin özgünlüğünü ve

¹³ Kaplan, **Judaism as**, s. 132-178.

¹⁴ Kaplan, **Judaism as**, s. 513-521.

¹⁵ Mordecai M. Kaplan, **The Purpose and Meaning of Jewish Existence: A People in the Image of God**, Philadelphia, Jewish Publication Society of America, 1964, s. 30.

bireyselliğini koruyabilmesi için gelenek ve ideallerin yeniden gözden geçirilmesi, komşu medeniyet ve kültürlerle işbirliği kurulması, Yahudi kimliğinin korunması ve güçlendirilmesi için ortak mirasın altını çizen din, dil, yasa, gelenek, sanat gibi medeniyeti meydana getiren her bir unsurun teşvik edilmesi, Yahudi uygarlığının beşiği ve dünyadaki Yahudiler için bir odak noktası olarak İsrail devletinin güçlü bir şekilde desteklenmesi, kişisel felsefelerine bakılmaksızın Yahudi halkı ile fiziksel veya ruhsal yakınlık hissedilen tüm Yahudilerin aktivitelerini kucaklayan Yahudi örgütlerinin ve Yahudi mahallelerinde toplumsal sorunların özel olarak ele alınacağı merkezlerin kurulması ve sinagogların din hizmetlerinin yanı sıra çalışma programları, drama, dans, şarkı, spor ve egzersiz gibi uygulamaları da içeren toplum merkezleri olarak hizmet edecek şekilde düzenlenmesi gibi faaliyetleri içermektedir.¹⁶

Yeniden Yapılanmacı Yahudiler ise Yahudiliği, Kaplan'ın fikirleri çerçevesinde, Yahudi halkının ortak tarihi hafızası ve kültüründen oluşan ve devamlı gelişen bir medeniyet olarak görmektedir. Yahudilik, yüzyıllar boyunca değişmiş ve her nesil, Yahudi inancını ve geleneklerini o dönemin şartlarına göre yeniden şekillendirmiştir. Yeniden Yapılanmacı Yahudiler, bu değişim ve gelişimin Yahudiliğin her çağda dinamik bir gelenek olarak var olmasını sağlayan bir güç olarak görmekte ve bu dinamizmi korumak ve beslemek için çaba göstermektedir.¹⁷

2.2. İki Medeniyette Yaşamak

Kaplan, din özgürlüğü ilkesinin resmi dinin sınırlarının ötesine uzatılması ve azınlık gruplara kendi dillerini, geleneklerini ve sanatlarını geliştirme hakkı tanınması gerektiğini savunmuştur. Hristiyanlığa sadık olan İngilizler, Alman, Fransız ve Amerikanlar iki medeniyette yaşamaktadır. Aynı imkanın Yahudilere de tanınması gerekmektedir. Buradaki temel farklılık, Hristiyanların çoğunluk olmasından ötürü herhangi bir kategoriye gerek duyulmamasıdır. Ancak Yahudilerin azınlık olmaları nedeniyle statüleri açıkça tanımlanmalıdır. Yahudiler artık kurumsal yaşamlarını

¹⁶ Kaplan, **Judaism as**, s. 514-522.

¹⁷ Alpert & Staub, **Exploring Judaism**, s. 18-19.

doğaüstü vahiy anlayışına dayanan geleneksel temel üzerine kurma hakkına sahip olmadıklarından, bu haklarını uluslararası bir yoruma dayandırmalıdır. Bu noktada Kaplan, iki medeniyette yaşamak isteyen Yahudiler için kültürel tireleme (*cultural hyphenism*) olarak adlandırdığı bir kategori oluşturulması gerektiğini savunmuştur. Bu kategori sayesinde Yahudiler, Yahudi-Amerikan (*hyphenated American*) olacak yani hem Yahudi hem de Amerikan uygarlıklarında aynı anda ve tam olarak yaşayabilme imkanına sahip olacaktır. Amerika gibi Protestan bir ülkede kendi kurallarına uygun yaşam süren Katoliklerin de bu kategoriye dahil edilmesi gerektiğini belirten Kaplan'a göre; bu kategorinin, hem Yahudi hem de Katolik grupların Amerikan toplumundaki statülerini normalleştirmek için meşru kabul edilmesi gerekmektedir.¹⁸

Kaplan, kültürel tireleme modelini geliştirirken millet, kültür ve milliyetçilik kavramlarına odaklanmıştır. Kaplan'a göre, varlığını temelde ulusal kültürü aktarmanın bir aracı olarak kullandığı aile biriminden alan millet, politik değil, kültürel ve manevi bir kavramdır.¹⁹ Manevi bir halkın temel işlevi ise özgürlük, adalet ve barış ilkelerine dayalı toplumsal bir düzene katkıda bulunmak ve bu amaca ulaşmak için insan ve kurumlar ile birlikte çalışmaktır. Siyasi devlet de bu kurumlardan biridir. Hiçbir devletin şimdiye kadar sadece bir güç örgütü olmaktan çıkıp kendini tam anlamıyla insanlığın refahına adanmayı başaramadığını belirten Kaplan'a göre, milliyetçiliğin insanlık için güvenli hale getirilmesinin tek yolu, devleti bir güç aracı olmaktan çıkarıp bir ruh aracına dönüştürmektir.²⁰ Bu noktada Kaplan, John Dewey'in kültürel vatandaşlık (*cultural nationality*) anlayışından etkilenmiştir. Dewey, her ulusun ekonomik olarak bir bölgeye sahip olamayacağını, bu sebeple etnik grupların azınlık olarak başka devletlerde var olmasına izin verilmesi²¹ ve politik vatandaşlık ile kültürel vatandaşlığın ayrı olması gerektiğini savunmuştur. Dewey'in kültürel vatandaşlık kavramını, kültürel milliyet (*cultural nationhood*) veya çok ulusluluk (*transnationalism*) kavramlarıyla değiştiren Kaplan,

¹⁸ Kaplan, **Judaism as**, s. 216-251.

¹⁹ Kaplan, **Judaism as**, s. 244-245.

²⁰ Mordecai M. Kaplan, **Judaism Without Supernaturalism**, New York: The Reconstructionist Press, 1958. s. 233.

²¹ John Dewey, "The Principle of Nationality", **The Middle Works: 1899-1924**, C. X, Ed. Jo Ann Boydston, Carbondale, Southern Illinois University Press, 1980, s. 290-291.

Yahudilerin Amerika gibi demokratik bir toplumda Yahudi-Amerikan olarak yaşamlarının mümkün olduğunu²² ve kültürel milliyetçiliğin demokrasiye ve uluslararası barışa katkıda bulunacağını savunmuştur.²³

Kaplan, kültürel tireleme yaklaşımını geliştirirken Amerikan filozof Horace M. Kallen'ın görüşlerinden de etkilenmiştir. Hatta Kallen'a yazdığı bir mektupta Kaplan, onu her daim iki medeniyette eşzamanlı olarak yaşayabilmenin mümkün olduğunu kanıtlayan en yaratıcı Amerikan Yahudi düşünürü olarak nitelendirmiştir.²⁴ Kallen, 1915'te The Nation adlı dergide "Democracy Versus the Melting Pot II: A Study of American Nationality" başlıklı bir deneme yazmıştır. Bu denemede Amerikan toplumunun çeşitli ırk ve ulustan insanların kaynaştığı bir eritme potası (*melting pot*) olduğu fikrini reddetmiş ve bu fikre karşılık olarak, farklı kültürel gruplar arasında eşitliği destekleyen kültürel çoğulculuk fikrini önermiştir.²⁵ Kallen, her kültürün eşit derecede değerli olduğunu ve farklılığa saygı duyulması gerektiğini savunmuştur. Ona göre gerçek bir demokratik toplum, gruplarda, kişilerde ve kişilerin mizaçlarında bireyselliği desteklemeli, bu kişilikleri özgürlüğe ve işbirliğine yönlendirmelidir.²⁶ Kallen, böyle bir topluma ancak farklı etnik kökenden insanların kamusal yaşamda birlikte çalışabileceği, özel hayatlarında ise kendi etnik dünyalarında inzivaya çekilebilecekleri federal bir cumhuriyet kurularak oluşturulabileceğini savunmuştur. Kallen'a göre federal cumhuriyet, kendilerini gerçekleştirme girişiminde ortak kurum aracılığıyla gönüllü ve özerk olarak işbirliği yapan milletlerden oluşmaktadır. Bu sosyal sistemde insanların, halk dilinde baskın geleneğin dili olması sebebiyle İngilizce konuşmaları, evlerinde ise kendi dillerini konuşmaları gerekmektedir. Amerika gibi çok ırklı gruplardan oluşan bir toplum, farklı geçmişlere sahip insanlar arasında bir uyum sağlamalı, farklılıklara saygı göstermeli ve her bir grubun yerel kültürünü korumalıdır. Kallen, Amerikan

²² Kaplan, **Judaism as**, s. 216-127.

²³ Kaplan, **Judaism Without**, s. 221-223.

²⁴ Sarah Schmidt, **Horace M. Kallen: Prophet of American Zionism**, New York, Carlson, 1995, s. 19.

²⁵ Horace M. Kallen, "Democracy Versus the Melting Pot II: A Study of American Nationality", **The Nation**, 1915, s. 190-194.

²⁶ Horace M. Kallen, **Culture and Democracy in the United States: Studies in the Groups Psychology of the American People**, New York, Anro Press and New York Times, 1970, s. 43.

toplumunun, her biri farklı şarkı söyleyen birçok sesin korosu haline gelmesi gerektiğini savunarak bir nevi tireli kimlik (*hyphenated identity*) kavramını canlandırmıştır.²⁷

Kallen'ın görüşlerine paralel olarak Kaplan, Amerikan toplumunun eritme potası olduğu fikrini reddetmiş ve buna karşılık ulusal ve etnik kimlik arasındaki ilişkiye, kültürel tireleme yaklaşımını sunmuştur. Kaplan'a göre, aşırı milliyetçiliği kontrol edecek ve Batı Yahudilerinin ulusal statülerini meşru kılacak tek grup kategorisi budur.²⁸ Yahudi-Amerikan olmak, Yahudilerin yüzde elli Yahudi ve yüzde elli Amerikan olmaları değil, yüzde yüz Amerikan ve yüzde yüz Yahudi olmaları anlamına gelmektedir. Bir Yahudi-Amerikan olmak, hem Yahudi hem de Amerikan uygarlıklarında eşzamanlı ve tam olarak yaşamak anlamına gelmektedir.²⁹ Buna göre Amerikan Yahudileri, Amerikan ve Yahudi olarak iki yönlü manevi bir mirasın mirasçılarıdır ve her iki miras kimliklerinin özündeki “tirelerde” (*hyphens*) dengelemelidir.³⁰ Özetle, kültürel tireleme kavramı, Kaplan'ın asimilasyona karşı ürettiği yaratıcı bir alternatiftir.³¹

Kaplan, İngiliz tarihçi Alfred Eckhard Zimmern'in çoğulcu medeniyet modelinden de etkilenmiştir. Millet ve milliyetçiliğin doğası üzerine yazan Zimmern, millet kavramını kolektif duygu tarafından birleştirilmiş, belirli bir anavatana bağlı insanlar bütünü olarak, milliyet kavramını ise kolektif duygunun bir türü olarak nitelendirmiştir. Zimmern'e göre, medeniyetsel (*civilizational*) ve kültürel (*kultur*) olmak üzere iki çeşit milliyetçilik vardır. Medeniyetsel modele sahip bir medeniyet farklı ulusları bünyesinde barındırmaktadır ve çoğulcudur. Bu model Britanya tarafından temsil edilmektedir. Kültürel modele sahip bir medeniyette ise, ulus devletlerine yayılmış olsa da, mevcut bir kültür bulunmaktadır ve farklılığa tolerans yoktur. Bu model Almanya tarafından uygulanmaktadır. Kültürel modelde yalnızca

²⁷ Kallen, *Culture*, s. 116-125.

²⁸ Kaplan, *Judaism as*, s. 217.

²⁹ Kaplan, *Questions*, s. 452.

³⁰ Mordecai M. Kaplan, *The Future of the American Jew*, New York, Macmillan, 1948, s. 55.

³¹ Sandra B. Lubarsky, “Kaplan, Pluralism and Transformative Dialogue”, *The Reconstructionist*, C. LX, No: 2, Fall 1995, s. 71.

bir gruba yapılan vurgu antipati toplamaktadır.³² Kaplan, Amerikan Yahudilerinin Britanya medeniyetsel modelini örnek alması gerektiğini belirtmektedir. Kaplan'ın ideali Amerikan demokratik milliyetçiliğini, bir yandan demokrasinin medeni değerlerini hissettirirken öte yandan dini değerlerin karşıt etkilerine de izin veren medeniyetsel milliyetçiliğe dönüştürmektir. Kaplan'a göre, Amerika bu katı demokratik milliyetçiliğini bırakmalı ve tarihsel medeniyetlerden oluşan yeni bir kültürel gruplaşmaya ulaşmalıdır.³³

Kaplan, kültürel tireleme anlayışı doğrultusunda Amerika'nın demokratik değerlerinin yeniden yapılandırılmış Yahudi medeniyetine entegre edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu programı da "İki Medeniyette Yaşamak" olarak adlandırmaktadır. Kaplan'a göre, Yahudiler iki medeniyette yaşamayı öğrenmelidir. Zaruri olarak, öncelikle Amerikan medeniyetinde yaşayan Yahudiler, Amerika'nın kilise-devlet ayrımı prensibi ve farklı kültürel ifadelerle gösterdiği tolerans sayesinde Yahudi medeniyetinde de yaşayabilmektedirler. Dahası bu iki medeniyet, birbirlerini olumlu yönde etkilemektedir. Yahudiler, dini ve toplumsal özgürlüklerini güvence altına almak için Amerika'nın demokratik sisteme güvenmekte, Amerika ise Yahudiler ve diğer azınlık grupların bireysellikleri ve etnik farklılıklarıyla demokrasisini korumakta ve hatta geliştirmektedir.³⁴

Kaplan, Yahudileri, Amerikan vatandaşlığını bir sorumluluk olarak kabul etmeye ve Amerika'nın tarihini, kültürünü ve ideallerini tıpkı Yahudi medeniyetinin idealleri gibi içselleştirmeye çağırmıştır.³⁵ Bu çabanın en açık ifadesi, çeşitli Amerikan bayramları, okumalar, şarkılar ve dualar içeren *The Faith of America* (1951) adlı antolojisinde şekillenmiştir. Bu antoloji, Şükran Günü (*Thanksgiving*), 4 Temmuz (*Fourth of July*), Yılbaşı (*New Year's Day*), George Washington ve Abraham Lincoln'ın doğum günleri, Kolomb Günü (*Columbus Day*) ve Anma Günü (*Memorial Day*) gibi önemli ulusal bayramları içermektedir. Kaplan, her bir bayram

³² Alfred E. Zimmern, **Nationality and Government: With Other Wartime Essays**, London, Chatto and Windus, 1918, s. 52-67.

³³ Kaplan, **Judaism as**, s. 79.

³⁴ Beth S. Wenger, "Making American Civilization Jewish: Mordecai Kaplan's Civil Religion", **Jewish Social Studies: History, Culture, Society**, C. XII, No: 2, 2006, s. 62.

³⁵ Kaplan, **The Future**, s. 34.

için kutlanması gereken Amerikan idealleri belirlemiştir. Lincoln'ın doğum gününde eşitlik ve kardeşlik, Washington'ın doğum gününde ulusun sorumlulukları, yılbaşında Amerikan ideallerine yeniden bağlılık gibi ideallerin kutlanması gerektiğini belirtmiştir. Kaplan, bu ulusal bayramların Amerikalı Yahudiler açısından eğlence ve sığ duygulardan daha fazlasını ifade etmesi için bir fırsat olmasını arzu etmiştir. Kitabın arka kapağında, yazarların niyeti şöyle ifade edilmiştir: “Bu kitap, ulusal bayramlarımızın gözetiminde Amerikan demokrasisine olan inancı beslemek için tasarlanmıştır. Her bayram sadece eğlence için bir gün değil, demokratik inancımızı derinleştirmek için bir araç haline gelmektedir.”³⁶

Amerikan bayramlarının kutlanmasına adanmış bu kitapta, Amerika'nın inanç antolojisine değinilmemiş olsa da, Kaplan'ın 1945'te yayımlanan Reconstructionist Sabbath Prayer Book adlı dua kitabının Amerikan sivil bayramlarına adanmış son bölümü, her türlü özel ve halka açık günler için okunacak dualara dair bir ek içermektedir. Bu dua kitabına, Amerikan sivil bayramlarına dair bir bölüm ekleme kararı, Kaplan'ın Yahudilerin Amerikan vatandaşlığına ve ideallerine bağlılığına dini bir boyut kazandırma arzusunu yansıtmaktadır.³⁷

Yeniden Yapılanmacılara göre ise, Amerikan ve Yahudi kimlikleri arasında seçim yapmaya gerek yoktur. Bir insan, aynı anda iki medeniyette de yaşayabilmektedir. Yahudiler, sukkotta bulduğu değeri, Amerikalıların şükran gününde de bulabilmektedir. Nitekim bu iki bayram, nimetler için şükretmek gibi benzer bir anlam ve hedefe sahiptir. Bu benzerliklerin farkında olmak iki medeniyette yaşamanın rahatlığını vurgulamaktadır. Benzerliklerin yanı sıra farklılıklar da bulunmaktadır. Örneğin, Yahudi medeniyetinde atletik faaliyetlere fazla bir vurgu yapılmamıştır. Oysa spor, zihinsel ve bedensel sağlık açısından oldukça faydalıdır. Amerikan medeniyeti ise evlilik, doğum, ölüm, boşanma gibi hayat döngüsüne dair törenlere sahip değildir. Oysa bu törenler yaşamdaki önemli olayları

³⁶ Mordecai M. Kaplan, J. Paul Williams, Eugene Kohn (Eds.), **The Faith of America: Readings, Songs and Prayers for the Celebration of American Holidays**, New York, Reconstructionist Press, 1951.

³⁷ Wenger, “Making American Civilization Jewish: Mordecai Kaplan's Civil Religion”, s. 60-61.

anlamlandırmaktadır.³⁸ Yahudiler bugün Yahudi olmayan insanlarla demokratik toplumlarda yaşamakta ve yaşamlarını Batı değerlerine göre yapılandırmaktadır. Yeniden Yapılanmacı cemaat, Yahudileri bu demokratik toplum yapısını benimsemeye çağırmaktadır. Onlara göre; yapısal çoğulculuğu kabul etmek, Yahudiliği terk etmeyi gerektirmemekte aksine Amerikan idealleri ile Yahudi ideallerinin en iyi şekilde örtüşüp geliştirilmesine ve yeniden oluşturulmasına zemin hazırlamaktadır.³⁹

2.3. Kurtuluşu Sağlayan Bir Güç olarak Tanrı

Kaplan, Tanrı'yı tanımlarken isimlerden ziyade yüklemeleri kullanmış ve Tanrı'nın yaratıcılığından ziyade yaratma eyleminin değerine odaklanmıştır.⁴⁰ *Predicate Theology* olarak adlandırılan bu yaklaşım, daha sonra Kaplan'ın eski öğrencilerinden biri olan Rabbi Harold M. Schulweis tarafından geliştirilmiştir. Bu yaklaşıma göre, Tanrı aslında bilinemezdir. Bu nedenle vurgu, Tanrısal veya ilahi nitelikler ya da erdemler üzerinde olmalıdır.⁴¹ “Tanrı aşktır.” veya “Tanrı gerçektir.” gibi Tanrı ile ilgili ifadelerde bulunulduğunda, özne yerine konuya odaklanılması gerekmektedir. Çünkü aşk, hakikat gibi erdemler, Tanrı ile ilgili ifadeler değildir. Bu erdemler, Tanrı'nın var olduğu anları ifade eden ilahi faaliyetlerdir. Yani bu faaliyetler Tanrı'nın yaptığı şeyler değil, insanın yaptığı şeylerdir. İnsan bu faaliyetleri yaparken, Tanrı onun hayatına tecelli etmektedir.⁴² Dolayısıyla Kaplan'ın teolojisine göre Tanrı, evrenin dışında duran ve insana yabancı bir varlık değildir, aksine evrenin yaşamıdır ve onda içkindir.⁴³ Tanrı, evrenin insanı ürettiği bir süreçtir ve insanlar da Tanrı'nın bireyde tezahür ettiği süreçlerdir. Tanrı, kendisini insanın kişiliğinde göstermektedir. Bu yüzden insan bilgeliği, ilahi bilgeliğin bir yansımasıdır. Tanrı'nın kutsallığı, insanın insanlığını yerine getirmesinde kendini

³⁸ Alpert & Staub, *Exploring Judaism*, s. 56.

³⁹ “Who is a Reconstructionist Jew?”, <https://www.reconstructingjudaism.org/article/who-reconstructionist-jew>, 11 Kasım 2018.

⁴⁰ Mel Scult, *Judaism Faces the Twentieth Century: A Biography of Mordecai M. Kaplan*, Detroit, Wayne State University Press, 1993, s. 174.

⁴¹ Harold M. Schulweis, *Evil and the Morality of God*, Cincinnati, Hebrew Union College, 1984, s. 122-123.

⁴² Harold Kushner, *Who Needs God?*, New York, Summit Books, 1989, s. 207.

⁴³ Kaplan, *Judaism as*, s. 310-316.

göstermektedir. Kişinin insanlığı ise Tanrı'nın kutsallığı ile işbirliği yaptığı ölçüde gerçekleşmektedir.⁴⁴ Nitekim, Tanrı ve insan, ebeveyn ve çocuk, öğretmen ve öğrenci, vatandaş ve devlet gibidir.⁴⁵

Kaplan, doğaüstü bir Tanrı anlayışını da reddetmiş⁴⁶ ve Tanrı'yı transnaturalist bir biçimde yeniden yorumlamıştır. Bu anlayışa göre; Tanrı, doğanın ve insan kalbinin içinde bulunan ve insanın ilahi imgede yaratılmış olarak tanımlanması için gereken tüm kapasitelere sahip olmasını sağlayan transnatural bir güçtür.⁴⁷ Transnatural Tanrı, insandan ve doğadan uzak değil aksine onların içinde ve onlar aracılığıyla hareket etmektedir. Bu yüzden kutsallık, sadece Tanrı'da değil, doğa ve insanda da bulunmaktadır.⁴⁸ Böylece *transnaturalism*, insana Tanrı'yı doğada ve kendi yaratıcı faaliyetlerinde deneyimleyebilme imkanı sunmakta ve onu yaratılışın ortağı yapmaktadır.⁴⁹ Bu sayede insan, daha iyi bir dünya yaratabilme ve kendi hayatını en iyi şekilde yaşayabilme potansiyeline sahip olmaktadır.⁵⁰

Kaplan'ın teolojisi transnaturalism ile birlikte bir panteizm biçimidir. Ancak Kaplan, Tanrı'yı tamamen evrenle tanımlamamıştır. Ona göre Tanrı, evrende bulunan ve daima kaostan kozmos üreten, canlandıran ve örgütleyen tüm yaratıcı güç ve ilişkilerin toplamıdır. Ancak bu kozmos, insan ve amaçlarının imgesi ile şekillenmiş bir kozmostur.⁵¹ Dolayısıyla Kaplan'ın başlangıç noktası, doğanın bütününe dikkate alarak onu, Tanrı ile özdeşleştirmek değil, bunun yerine insana, onun amaçlarına, dürtülerine ve değerlerine odaklanmaktır. Çünkü Kaplan'a göre Tanrı'nın özü, insan aklının, fiziksel dünyada Tanrı'nın işleyişinin kanıtları olarak algıladığı şeylerden bağımsız olarak kavranamamaktadır. Bu yüzden Kaplan, Tanrı'nın ontolojik olarak

⁴⁴ Mordecai M. Kaplan, **The Religion of Ethical Nationhood: Judaism's Contribution to World Peace**, New York, Macmillan, 1970, s. 25-30.

⁴⁵ Kaplan, **Questions**, s. 102-103.

⁴⁶ Kaplan, **Judaism Without**, s. 112.

⁴⁷ Mordecai M. Kaplan, "Religion in a New Key", **The Reconstructionist**, C. XXV, No: 1, 1960, s. 17-18.

⁴⁸ Kaplan, **The Religion**, s. 75.

⁴⁹ Alpert & Staub, **Exploring Judaism**, s. 31.

⁵⁰ Kaplan, **The Religion**, s. 75.

⁵¹ Kaplan, **The Meaning**, s. 76.

var olmasına rağmen doğrudan bilinemeyeceğini, yalnızca evrende ve insan doğasında tezahür ettiği nitelikleriyle tanımlanabileceğini varsaymaktadır.⁵²

Kaplan, Tanrı'nın özü ve gerçekliğine değil, onun insan yaşamındaki işlevine ve insanlığın kurtuluşunda oynadığı role odaklanmaktadır. Geleneksel Tanrı anlayışı, geçmişte Yahudi halkı için maruz kaldıkları eziyetlere karşı bir motivasyon kaynağı olmuştur. Çünkü Tanrı, tüm bu zorluklara dayanmalarına karşılık Yahudi halkına kurtuluşu vadetmiştir.⁵³ Ancak Kaplan'a göre; kurtuluş, insanın acılarına karşılık ruhsal bir mükafat olarak tanımlanmamalıdır. Ona göre; kurtuluş, doğaüstü bir güce bağlı değildir aksine insanın kendini gerçekleştirme yani psikolojik iyi oluşu anlamına gelmektedir. Tanrı ise insanın kurtuluşunu yani tam anlamıyla kendini gerçekleştirme sağlayan güçtür. Kendini gerçekleştirme sürecinde yani kurtuluşa ulaşma çabasında insan, kendini Tanrı'yla özdeşleştirmekte ve Tanrı insanın içinde işlev görmektedir. Bu yüzden insanın kendini gerçekleştirme her zaman için amaçtır, Tanrı sadece bu amaç için aracı rolü oynamaktadır.⁵⁴ Dolayısıyla Kaplan'ın Tanrısı insanların yaşamlarında fark yaratan, sosyal-davranışsal bir Tanrıdır.⁵⁵ Tanrı, insanın her eylemini karara bağlayan mutlak bir varlık değil, daima kaostan kozmos üreten, canlandıran ve örgütleyen tüm yaratıcı güç ve ilişkilerin toplamıdır. Bu yüzden Tanrı, evrenin yaratıcısı değil, evrenin yaratıcı yaşamıdır. Bu açıdan bakıldığında, insanın kendisinin ve ulusunun refahına ve ilerlemesine yaratıcı bir şekilde katkıda bulunma sorumluluğunu yerine getirmesi, ahit fikrinin modern eşdeğeri olmaktadır.⁵⁶

Kaplan, antropomorfik Tanrı tanımlarını da reddetmiş ve bu tanımların en iyi ihtimalle Tanrı'ya dair kusurlu benzetmeler veya metaforlar olduğunu belirtmiştir.

⁵² Mordecai M. Kaplan, "When is a Religion Authentic?", **The Reconstructionist** 30, No: 11, 1964, s. 16.

⁵³ Kaplan, **Judaism Without**, s. 119.

⁵⁴ Kaplan, **The Meaning**, s. 52-83.

⁵⁵ Kaplan, **Judaism Without**, s. 26-27.

⁵⁶ Kaplan, **The Meaning**, s. 102.

Kaplan ayrıca 1937'de yayımlanan *The Meaning of God in Modern Jewish Religion* adlı kitabında, Şabatı ve Yahudi bayramlarını, Tanrı'nın işlevleri ve insan idealleri ile ilişkilendirerek yeniden değerlendirmiştir. Kaplan'a göre her bayram, Tanrı'yı anlamanın ve deneyimlemenin farklı bir yolunu temsil etmektedir. Ona göre Şabat, kurtuluşu; roş aşana, toplumsal yenilenmeyi; yom kippur, insan doğasının yenilenmesini; sukot, işbirliği ve dayanışmayı; pesah, Mısır'dan çıkışı ve özgürlüğü; şemini atzeret, Tanrı'nın varlığını hissetmeyi; şavuot, doğruluğu ve hanukka, bir medeniyet olarak Yahudiliğin hayatta kalmasını temsil etmektedir.

Kaplan, Society for Ethical Culture adlı kurumdaki öğretmeni Felix Adler'in görüşlerinden etkilenenmiştir.⁵⁷ Adler, bilim ve teknolojinin hakim olduğu modern dönemde, dinin anlamını koruyabilmesi için öncelikle onun özünün doğru kavranması gerektiğine inanmıştır. Ona göre din, doktrinler, semboller ve seremonilerden çok daha fazlasıdır. Dinde ebediyen önemli olan şey, hayatın değerli olduğu inancıdır.⁵⁸ Kaplan da, Yahudi dininin asıl işlevinin Yahudi yaşamına anlam ve amaç vermek olduğunu savunmuştur. Bu sebeple Yahudi dininin odak noktası inanç veya dogma değil, Yahudi yaşamına amaç veren kurtuluştur. Kaplana göre din, insanın kurtuluş arayışıdır.⁵⁹ Bu yüzden dinin asıl amacı, Tanrı'nın varlığını kanıtlamak değil, insanın kurtuluş arayışını desteklemek ve kurtuluşa ulaşmasına yardım etmektir.⁶⁰ Kurtuluş ise, insanlığın, boş bir anlamsızlık denizinde boğulmaktan kurtarılması anlamına gelmektedir.⁶¹ Tanrı da insanın kurtuluşa ulaşmasını yani bu anlamsızlıktan kurtulmasını sağlayan güçtür. Tanrı'yı bu şekilde tanımlayarak Kaplan, onu Amerikan Yahudisinin hayatında işlevsel bir hale getirmeyi amaçlamıştır.⁶²

Yeniden Yapılanmacı Yahudiler ise Tanrı hakkında çeşitli görüşlere sahip olmakla beraber daha iyi bir dünya için çalışmaya teşvik eden ve ihtiyaç zamanlarında güç veren dindarlığa (*godliness*) olan inancı ve bağlılığı paylaşmaktadır. Kaplan'ın

⁵⁷ Scult, *Judaism*, s. 81.

⁵⁸ Felix Adler, *The Religion of Duty*, New York, McClure, Phillips and Co., 1905, s. 4.

⁵⁹ Kaplan, *The Future*, s. 172-273.

⁶⁰ Kaplan, *The Religion*, s. 21.

⁶¹ Mordecai M. Kaplan, *Not So Random Thoughts*, New York, Reconstructionist Press, 1966, s. 158.

⁶² Scult, *Judaism*, s. 174.

görüşlerine paralel olarak Yeniden Yapılanmacılar, Tanrı'nın tüm antropomorfik tanımlarının kusurlu benzetmeler olduğunu kabul ederek, dua kitaplarında geleneksel liturjinin birçoğunu korumakla beraber Tanrı'nın cinsiyetin ve geleneksel metaforların ötesinde görülmesine yardımcı olan dua kitapları kullanmaktadır.⁶³

2.4. Bir Yaşam Biçimi Olarak Tora

Kaplan, kolej yıllarındayken Kutsal Kitap alimi Arnold Ehrlich'in Tora hakkındaki düşüncelerinden etkilemiştir. Mikra Kipshuto adlı kitabında Ehrlich, Kitab-ı Mukaddes'in modern metinsel eleştirilerine yer vermiş ve Tora'nın Sina dağında Musa'ya dikte edilen kusursuz bir eser değil, kopyalama ve çoğaltma hataları ile tamamlanmış bir belge olduğunu vurgulamıştır. Ehrlich, bazı Kutsal Kitap terimlerinin Talmud'taki kullanış biçimleri konusunda Kaplan'ın babasına danışmak amacıyla onun ailesini sık sık ziyaret etmiştir. Yaptığı bu ziyaretler sırasında fikir ve keşiflerini Kaplan ailesi ile paylaşmıştır. Böylece Kaplan, Kutsal Kitap eleştirisini öğrenmiştir.⁶⁴ Kaplan, Ehrlich'in kendisi üzerinde etkisini şu sözlerle ifade etmiştir: “O (Ehrlich), bana geleneksel yorumların engin katmanlarından, Kutsal Kitap yazarlarının asıl niyetine kadar nüfuz etmeyi öğretti. Bunu yaparken, Tora'nın Musa tarafından yazıldığına ve mucizelerin tarihselliğine olan inancımı sarstı.”⁶⁵

Kaplan, Ehrlich etkisiyle, Tora'nın farklı yıl ve koşullarda, farklı yazarlar tarafından yazılmış olup, farklı parçalardan oluştuğunu savunmaktadır.⁶⁶ Kaplan'a göre Tora, insan davranışının doğal yasalarına, insan ve çevre arasındaki eylem ve tepkilere maruz kalan doğal bir insan olgusudur. Aynı zamanda bir medeniyet olarak tanımlanan kolektif yaşam sürecinin geçmiş dönemlerini de temsil etmektedir.⁶⁷ Dolayısıyla Tora, tam anlamıyla Yahudi medeniyetini ifade etmektedir. Bir

⁶³ Alpert & Staub, **Exploring Judaism**, s. 25-26.

⁶⁴ Scult, **Judaism**, s. 44-45.

⁶⁵ Mordecai M. Kaplan, “The Way I Have Come”, **Mordecai M. Kaplan: An Evaluation**, Ed. Ira Eisenstein, Eugene Kohn, New York, Jewish Reconstructionist Foundation, 1952, s. 289.

⁶⁶ Mordecai M. Kaplan, “The Supremacy of the Torah”, **The Reconstructionist**, C. XXX, No: 7, 1964, s. 14-16.

⁶⁷ Kaplan, **The Future**, s. 377.

medeniyetin asıl işlevi ise, bünyesinde barındırdığı insanların bireysel olarak kurtuluşa ulaşmasını sağlamaktır. Bu yüzden bireyin tam olarak kendini geliştirmesini engelleyen tüm yasa ve gelenekler medeniyet değil, barbarlıktır.⁶⁸ Tora'nın bugün Yahudi hayatındaki öncelikli konumunu kaybetmesinin asıl sebebi de budur. Geçmişte Yahudiler arasındaki birlik duygusunun güçlenmesine ve onların bireysel olarak kurtuluşa ulaşmalarına hizmet eden Tora, geleneksel kurtuluş anlayışının yitirilmesiyle bu konumunu kaybetmiştir. Kaplan'a göre, Tora'nın bu konumunu geri kazanabilmesi için modern Yahudilerin geçmişteki birlik duygusunu yeniden kazanmalarını ve bu dünyada kurtuluşu elde edebilmelerini sağlayacak her türlü bilgiyi içermesi gerekmektedir.⁶⁹ Bu bağlamda Kaplan, Yahudi hukukundaki Tanrı ile insan ilişkilerine dair kural ve uygulamaların, Tanrı'nın emirleri (*miswot*) olarak değil, gelenekler (*minhagim*) olarak anlaşılması gerektiğini belirtmektedir. Kaplan, bu gelenekleri bir halkın kolektif bilincinin gerçekliğini açığa vurmasını sağlayan sosyal uygulamalar olarak nitelendirmekte ve dini ve kültürel olmak üzere ikiye ayırmaktadır.⁷⁰

Kaplan, dini gelenekleri kaşrut ve Şabat ve bayramlar olmak üzere iki grupta incelemiştir. Kaplan' a göre kaşrut, sadece Tanrı'nın koşer ve koşer olmayan (*trefa*) yiyecekler arasında ayırım yapılmasını emrettiği beslenme kanunları değildir, aynı zamanda evlerde Yahudi atmosferi oluşmasını sağlayan dini uygulamalardır. Kaşrut dini bir gelenek olarak kabul edildiği takdirde ara sıra yapılan ihmallerden doğan suçluluk duygusu ya da titizlikle yapılan ibadetlerden doğan kibir ve kendini beğenme duygusu ortadan kalkacaktır. Üstelik bu pratiklerin temel amacı, evlere Yahudi atmosferi sağlamak olduğu için, ev dışında katı bir şekilde uygulanmalarına gerek yoktur. Bu durumda, bir Yahudinin, Yahudi olmayan birinin evinde özgürce yemek yemesinde veya başka bir Yahudinin evinde *trefa* yemesinde bir problem olmayacaktır. Böylece koşer uygulamaları, Yahudiler için bir külfet ve mahrumiyet kaynağı olmaktan çıkacak ve onların yaşadıkları toplumlardan soyutlanmalarına katkıda bulunmayacaktır. Bu noktada Kaplan, bireylerin kendilerine göre makul bir

⁶⁸ Kaplan, **Judaism as**, s. 413-414.

⁶⁹ Kaplan, **Questions**, s. 383-384.

⁷⁰ Kaplan, **Judaism as**, s. 432-437.

zaman, çaba ve masraf içeren dini pratikleri uygulamayı seçebilmesi gerektiğini savunmuştur. Ona göre böyle bir özgürlükten doğacak çeşitliliğin yaratabileceği kargaşadan korkulmamalıdır. Çünkü çeşitlilik, yasalar işin içine girdiğinde bir tehlikedir. Miswot yasa olarak değil, gelenek olarak kabul edildiği takdirde bu tehlike ortadan kalkacak ve zoraki olmayan bir homojenlik meydana gelecektir.⁷¹

Kaplan, Şabat konusunda hangi yasaklara uyulması gerektiğine dair detaylı bir bilgi vermemiş, daha çok Şabatın işlevine odaklanmıştır. Ona göre Şabat, insanın çevreyi değiştiren herhangi bir işin içine girmesini yasaklayarak, onun kendi kaderinin efendisi olduğu inancına kapılmasını önlemektedir. Aynı zamanda insanın sıkıcı günlük rutininin uzaklaşmasını, benliğiyle ve içinde bulunduğu toplumla ruhsal bir bağ kurmasını sağlamaktadır. Bu yüzden Şabatın ruhsal değerini, Yahudilerin yapmamaktan kaçındığı işler değil aksine o süreçte yaptığı işler ve o sürecin sonucunda kazandığı olumlu davranışlar belirlemektedir. Yahudi bayramları ise Yahudi yaşamına manevi bir içerik sağlamaktadır. Yahudi halkı, pesahta seder yemeği yiyerek, sukotta dört bitki türünü her yöne sallayarak, roş ašanada şofar çalarak ve yom kippurda oruç tutarak, Yahudi yaşamını ve pratiğini yeniden canlandırmaktadır.⁷²

Kültürel gelenekler ise grubun ortak yaşamını ve çıkarlarını vurgulamaktır. İbrani dili, Yahudi isimleri, Yahudi takvimi ve Yahudi sanatlarından oluşan bu gelenekler, Yahudi bilincini derinleştirmeyi ve Yahudi toplumunda birlik duygusunu geliştirmeyi amaçlamaktadır. Kaplan, Yahudilerin kahramanlarının (peygamberler, rabbiler vb.), kutsal olaylarının (doğum, evlilik, ölüm vb.), kutsal günlerinin (hac bayramları, Şabat, yom kippur vb.) ve kutsal nesnelerinin (tora, tefillin vb.) onların dini ve kültürel geleneklerini oluşturduğunu belirtmektedir. Bu gelenekler, Yahudilerde ruhsallık, birlik ve estetik duygusu uyandırarak onların daha anlamlı hayatlar yaşamalarını ve kendilerini ait oldukları toplumla özdeşleştirmelerini sağlamaktadır.⁷³

⁷¹ Kaplan, **Judaism as**, s. 439-443.

⁷² Kaplan, **Judaism as**, s. 443-450.

⁷³ Kaplan, **Judaism as**, s. 456-459.

Kaplan, Yahudi bilincinin geleneksel inançlara körü körüne bağlılıkla korunamayacağını savunmuştur. Ona göre, Yahudiler bu inançların hangi hedeflere odaklandığına dikkat etmelidir. Bu hedeflerin korunması, onlara ilişkin geleneksel görüşün terk edilmesini gerektiriyorsa, Yahudiler bunu yapmaktan çekinmemelidir.⁷⁴ Nitekim Kaplan'a göre, Halaka'nın geçmişteki anlayışları, çağdaş Halaka formülasyonlarında bir ret hakkına değil rey hakkına sahiptir.⁷⁵ Kaplan, Yahudi hukuk kurallarına başvurulması gerektiğine inanmaktadır, ancak ona göre önceki kararlar çağdaş uygulamaları belirlememelidir. Yahudi hukuku, bugünün ihtiyaçlarına cevap vermelidir ve çağdaş idealler ile çelişen eski yasalar modern bir Yahudi hukukunda yer almamalıdır. Bazı yasalar günümüz şartlarına uygunken, işlevsiz bazı yasaların değiştirilmesi ve bazı yasaların ise yeniden oluşturulması gerekmektedir.⁷⁶

Tora, Yahudi halkının en yüksek ideallerini gerçekleştirmesine yani kurtuluşa ulaşmasına yardımcı olmaktadır. Bu sebeple modern Yahudi için insanın kurtuluşa ulaşma arzusunun bir tezahürü olması bakımından kutsaldır ancak belirleyicilik bakımından bir otorite değildir. Nitekim insan kendi deneyimlerine dayanarak doğru ve yanlış ayırt edecek kapasitededir. Bu bağlamda Kaplan, topluma uygun yasaların belirlenmesinde demokratik bir yaklaşımı desteklemektedir. Onun düşüncesine göre, yasal konularda otorite yalnızca rabbilerden ziyade bir bütün olarak Yahudi halkıdır.⁷⁷ Bu yüzden Yahudi halkı, çağdaş toplumda geleneksel yasaların yeniden düzenlenmesi için bir temel oluşturmaya çalışmalıdır. Yahudi yasaları ile ilgili değişiklikler, modern koşullara uyum gösteren alim grupları eşliğinde yapılmalıdır.⁷⁸

Yeniden Yapılanmacılara göre ise Halaka, Yahudi geleneği ve pratiğini yaratma, kutlama ve iletme süreci olarak tanımlandığı takdirde Yeniden Yapılanmacı Yahudi halkı kesinlikle Halaka çerçevesinde hareket edecektir. Ancak çok nadir durumlarda

⁷⁴ Kaplan, **Judaism as**, s. 410-459.

⁷⁵ Kaplan, **Not So Random**, s. 263.

⁷⁶ Mordecai M. Kaplan, **The Greater Judaism in the Making: A Study of the Modern Evolution of Judaism**, New York, Reconstructionist Press, 1960, s. 488-489.

⁷⁷ Kaplan, **The Future**, s. 381-382.

⁷⁸ Kaplan, **Judaism as**, s. 469-471.

değiştirilebilen katı bir hukuk sistemi olarak tanımlanırsa, Yeniden Yapılanmacılar da dahil olmak üzere çoğu Yahudi halkı, onun bağlayıcılığını artık kabul etmeyecektir. Bu sebeple Yeniden Yapılanmacı toplumlarda, Halaka bağlayıcı yasalar olarak değil bireyin ve toplumun Yahudi yaşamını geliştirme standartları olarak sunulmakta ve demokratik olarak değerlendirilmektedir. Tüm Yahudilerin ortak mirası olan gelenek, Yahudi geleceğinin inşasında aktif olarak kullanılmalıdır ancak hangi geleneğe uyması gerektiğine kişinin kendisinin karar vermesi gerekmektedir. Bu sebeple Yeniden Yapılanmacılar, geleneğin Yahudi kutsal yıl ve kutlamalarını desteklemekle birlikte, Yahudi cemaatinin yüzünün değiştiğine ve bireylerin Yahudi geleneğini yeni koşullara uyarlama hakkına sahip olduğuna inanmaktadır.⁷⁹

2.5. İsrail Diyarı (Eretz İsrail)

Kaplan, herhangi bir medeniyetin, gençlerin zihnini şekillendirmenin ve onları insan kişiliğinin temel özellikleri ile donatmanın mümkün olduğu bir ortam olmaksızın sürekliliğini sağlayamayacağını savunmaktadır. Kaplan'a göre İsrail, Yahudi uygarlığı için böyle bir ortam sağlayabilen tek topraktır. Yahudilik, İsrail'de birincil bir medeniyet olarak gelişmedikçe, hep bir alt medeniyet olarak hayatta kalacaktır. Tüm dünyadaki Yahudilerin ilgisini çekebilecek bir merkeze ihtiyaç vardır. İsrail, bu amaca hizmet etmelidir. Orada, Yahudi yaratıcılığının varlığı, diğer topraklarda bu kadar gelişmemiş olan İbranice formlarda kendini gösterecektir ve Yahudiler her türlü organize yaşam ve düşünce biçiminde fikirlerini ve sosyal iradelerini ifade etmek için yeterli özerkliğe ulaşacaklardır.⁸⁰ Bu yüzden Yahudilik bir medeniyet için yeterli ifadenin mümkün olduğu tek aracı yani İsrail'i yeniden kazanmalıdır.⁸¹

İsrail'i Yahudi yenilenmesi için bir araç olarak gören Kaplan, Siyonizm'i de topraklarının yeniden canlandırılması yoluyla Yahudi halkının yeniden canlandırılması olarak tanımlamaktadır. Bu sebeple Siyonizm başka uluslarla

⁷⁹ Alpert & Staub, *Exploring Judaism*, s. 42.

⁸⁰ Kaplan, *Judaism as*, s. 515.

⁸¹ Kaplan, *Judaism as*, s. 273.

savaşılması değil, dünyadaki Yahudi halkının yenilenmesi ve gelişmesini anlamına gelmelidir. İsrail devleti, Yahudiliğin merkezi olmalı ve dünya Yahudisi, hem İsrail’de kök salan hem de dünyanın pek çok yerine dağılan bir Yahudi halkına dönüştürülmelidir.⁸² Siyonizm’in temel fonksiyonu, İsrail’e gelmek ve onun inşasına katkıda bulunmak için çabalayan Diasporadaki Yahudileri hareket geçirmek, Diasporada kalan Yahudileri ise Yahudi mirasını sürdürmek ve Yahudi kimliğini geliştirmek için motive etmektir. Yahudiler, azınlık grupları parçalamaya yönelik güçlere direnmeye karşı yüreklendirilmelidir. Bu hedefleri başarmak için çağdaş Siyonizm, Diasporanın olumsuzluğunu fikrini reddetmeli ve Yahudilerin yaşadığı her yerde manevi ve kültürel yaratıcılığı teşvik etmelidir.⁸³

Kaplan, tüm Yahudilerin İsrail’e geri dönüp burada bir Yahudi devleti kurmaları gerektiğini savunan siyasi Siyonistlerin aksine Yahudi kültürünün ve İbranice dilinin yeniden canlanmasını ve İsrail’in dünyadaki Yahudi halkının kültürel ilhamı için bir merkez olarak gelişmesini vurgulayan kültürel Siyonistlerin görüşlerinden etkilenmiştir.⁸⁴ Bunlardan en önemlisi Ahad Ha’Am’dır. Kaplan, özellikle ergenlik döneminde denemelerini okuduğu Ha’Am’ın kültürel Siyonizm’inden ilham almıştır.⁸⁵ Yahudi kurtuluşunun sadece İsrail’deki ruhsal yenilenme yoluyla elde edilebileceğini savunan Ha’Am, Yahudilerin nüanslarını ifade etmek için İbranice dilini kullanabileceği ve kolektif deneyimlerinden doğal olarak gelişebileceği Filistin topraklarında bir toplum tasarlamıştır. Bununla beraber Filistin’in tüm Yahudileri kapsayabilmesinin mümkün olmadığına, bu yüzden ruhsal yeniden doğuşun Yahudi devleti dışındaki topluluklarda da gerçekleşebileceğine inanmıştır.⁸⁶ Bu sebeple çabaların, İsrail’de, Yahudilerin kültürel ve manevi merkezi haline gelecek ve

⁸² Mordecai M. Kaplan, **A New Zionism**, New York, Theodor Herzl Foundation, 1955, s. 93-149.

⁸³ Kaplan, **Judaism Without**, s. 149-165.

⁸⁴ Allon Gal, “Independence and Universal Mission in Modern Jewish Nationalism: A Comparative Analysis of European and American Zionism (1897-1948)”, **Studies in Contemporary Jewry**, C. V, Ed. Peter Y. Medding, New York, Oxford University Press, Hebrew University of Jerusalem, 1989, s. 245.

⁸⁵ Scult, **Judaism**, s. 309.

⁸⁶ Ahad Ha’am, “The Law of the Heart”, **The Zionist Idea: A Historical Analysis and Reader**, Ed. Arthur Hertzberg, New York, Atheneum, 1986, s. 255.

Yahudiliğin ruhunu tüm Diaspora topluluklarına yayacak bir Yahudi devletinin kurulmasına odaklanması gerektiğini savunmuştur.⁸⁷

Kaplan'a göre, Siyonist ideolojilerin temel zayıflığı Yahudi halkının geleceğine bir bütün olarak yaklaşmamalarıdır. Nitekim tüm Yahudilerin İsrail'e yerleşmesi mümkün değildir. Ona göre, Yahudi halkının İsrail'e dönüşüne duyulan arzu bir asır öncesine kadar Yahudiliğin ayrılmaz bir parçası olmuştur, ancak bugün bu arzunun eyleme dönüştürülme ve temel amacına odaklanma vakti gelmiştir. Bu amaç ise İsrail'de özgür ve bağımsız bir devlet kurmaktır.⁸⁸ İsrail'in Tora ile karakterize, dini bir devlet olması gerektiğini inancını reddeden Kaplan, Ha'Am'ın görüşlerine benzer bir şekilde, Yahudi anavatanının, dünya Yahudisinin kültürel merkezi olması ve manevi prensipler tarafından yönetilmesi gerektiğini iddia etmektedir.⁸⁹ Ancak Kaplan, önemli bir açıdan kültürel Siyonistlerden ve Ha'Am'dan farklılaşmaktadır. İsrail'in Yahudiliğin gelişebileceği tek yer olmadığını belirten Kaplan, Amerikan Yahudilerinin çevresiyle olan etkileşiminin, bir bütün olarak Yahudi medeniyetini zenginleştirebileceğini savunmaktadır.⁹⁰ Kaplan'a göre Yahudi yeniden doğuşu iki medeniyette yaşam bağlamında gerçekleşmelidir. Bu yüzden Kaplan'ın odak noktası, yeniden inşa edilmiş bir Yahudi kültürü ve bu kültürü geliştirmek için İsrail'e olan ihtiyaç üzerindedir.⁹¹

Kaplan, Yahudilerin baskı ve zulüm karşısında hayatta kalmalarına katkıda bulunan bilinçli etkenlerden birisinin, ilahi takdirin özel nesnesi olduklarına dair inançları olduğunu belirtmiştir. Buna göre Yahudi halkı, maruz kaldığı aşağılanmaya karşı koymak için psikolojik bir savunma yöntemi olarak seçilmişlik doktorinini geliştirmiştir. Kaplan'a göre, geçmişte Yahudi halkının ruhunu tatmin etmesini sağlayan bu inanç, modern Yahudiler için etik olarak artık kabul edilmemektedir. Etik açıdan bakıldığında, ulusal ya da ırksal üstünlük varsayımına dayanan bu inanç, nefret üretmekte ve diğer halklar ile Yahudiler arasında bir bölünme yaratmaktadır.

⁸⁷ Ahad Ha'am, "The Jewish State and the Jewish Problem", **The Zionist Idea: A Historical Analysis and Reader**, Ed. Arthur Hertzberg, New York, Atheneum, 1979, s. 267.

⁸⁸ Kaplan, **The Greater**, s. 448-449.

⁸⁹ Kaplan, **A New Zionism**, s. 93.

⁹⁰ Kaplan, **The Future**, s. 124.

⁹¹ Alpert & Staub, **Exploring Judaism**, s. 65-67.

Yahudi halkının bir millet olarak statüsüne yeni bir anlam bulabilmesi için, bu inancı işlevsel olarak yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.⁹² Reformistler geleneksel seçim doktrini için bir eşdeğer önermişlerdir. Yahudilerin, bir ırk olarak, sahip oldukları deha sayesinde gerçek dine ulaştıklarını ve bu dini koruma ve yayma misyonunu üstlendiklerini savunmuşlardır. Örneğin, Morris Joseph, şöyle söylemektedir: “Seçilmiş insanlar olduğumuzu iddia etmek kadar kibirli bir öfke yoktur. Bu nedenle, diğerlerinden daha iyi olduğumuzu değil, daha iyi olmamız gerektiğini doğrularız.”⁹³ Ancak Reformistlerin “diğerlerinden daha iyi olmalıyız” varsayımları da, geleneksel seçilmişlik doktrininin taşıdığı üstünlük iddiasını ifade etmektedir. Kaplan, bu varsayımları eskimiş veya kibirli olarak nitelendirmektedir.⁹⁴

Kaplan, Ahad Ha’am’ın “Yahudi halkının yaratıcı dehası” anlayışından etkilenerek, İsrail’in seçilmişliği doktrinine misyon fikri (*vocation*) adını verdiği daha spesifik bir alternatif sunmuştur. Ha’am’a göre, Yahudilerin büyüklüğü Tanrı tarafından seçilmiş olmalarından değil, kendi yaratıcı dehalarından ötürüdür. Ona göre, Yahudi yaşamında esas etken Tanrı değil, Yahudi halkıdır.⁹⁵ Bu yüzden Yahudi üstünlüğü, her nesilde en yüksek ahlak türüne somut bir ifade verme görevinden gelmektedir. Bu görüşlere paralel olarak Kaplan, Yahudi dininin yalnızca Yahudi yaşamını değil, insanlığın yaşamını da geliştirmesi ve böylece insanın yaşamın kozmik amacını ortaya koymasına yardımcı olması gerektiğini savunmaktadır. Yahudi dini aynı zamanda Yahudilerin, seçim doktrininde ima edilen çirkin ayrımlardan herhangi birini onaylamadan, bir misyon veya görev duygusu ile yaşamalarını sağlamalı ve yine de bu doktrinin tatmin ettiği meşru ruhani istekleri yerine getirmelidir.⁹⁶

Seçilmişlik doktrinini, İsrail’in evrensel misyonu ile değiştirerek Kaplan, İsrail’in seçilmişliğine modern ve liberal bir alternatif sunmaktadır. Bu misyon fikri, Yahudi halkının kendisini daha büyük bir bütünün bir parçası olarak görmesini ve böylece yalnızca kendi üyelerinin kurtuluşuna değil diğer ulusların da kurtuluşuna yardımcı

⁹² Kaplan, **Judaism as**, s. 43-44.

⁹³ Joseph Morris, **Judaism as Creed and Life**, London, Macmillan, 1903, s. 156.

⁹⁴ Kaplan, **Judaism as**, s. 253.

⁹⁵ Ahad Ha’am, “The Transvaluation of Values”, **Nationalism and the Jewish Ethic: Basic Writings of Ahad Ha’am**, Ed. Hans Kohn, New York, Schocken Books, 1962, s. 175-176.

⁹⁶ Kaplan, **The Future**, s. 226-229.

olmasını sağlayacaktır.⁹⁷ Bu sebeple Yahudilik, Tanrı'nın tüm dini gruplar için ve kurtuluşun da tüm insanlar için ulaşılabilir olduğunu kabul etmelidir.⁹⁸ Her ulus kurtuluşa ulaşma görevine sahiptir. Yahudi ulusunun görevi ise kendi yaşam biçimiyle tüm dinlerdeki evrensel Tanrı varlığının gerçekliğini ortaya koymak ve her insanın geleneksel kutsalını yalnızca kendi halkı için değil ayı zamanda bir bütün olarak tüm insanlık için kullanmaktır.⁹⁹ Dolayısıyla İsrail milleti, politik bir kategori değil, ahlaki ve manevi bir kategoridir¹⁰⁰ ve kendi üyelerinin iyiliği için olduğu kadar, insanlığın iyiliği için de işbirliği yapmaya istekli olan bir medeniyetin ürünüdür.¹⁰¹

Yeniden Yapılanmacı hareket ise Kaplan'ın görüşlerine paralel olarak İsrail devletinin kurulmasının Tanrı'nın tarihe doğaüstü müdahalesinin değil, Siyonist öncülerin idealist çabalarının sonucu olduğuna inanmakta ve bu yüzden seçilmişlik doktrini reddetmektedir. Tüm inanç ve halkların onurunu ve potansiyel kutsallığını onaylamakla birlikte, Yahudi halkının farklılığı ve misyon anlayışı ile gurur duymaktadır. Yeniden Yapılanmacı hareket ayrıca İsrail devletinin inşasını, adil ve insancıl bir Yahudi cemaatinin kurulmasını desteklemektedir. Tüm Yahudileri İsrail devletiyle olan bağlarını geliştirmeye teşvik etmekte ve İsrail'i ziyaret etmenin önemini vurgulamaktadır. İsrail'in, tam anlamıyla Yahudi bir toplum yaratmak için bir laboratuvar görevi gördüğüne, ancak Yahudilerin çok uluslu toplumlarda vatandaş olarak bulunduğu yerlerde, Yahudi ideallerinin, çağdaş medeniyetin değerleri ile bütünleştirilebileceğine inanmaktadır. İsrail'in bir toplum olarak olgunlaşarak barış ve istikrara kavuşması için İsrail ile Diaspora arasında daha dengeli bir ilişki kurulması gerektiğini savunmaktadır. Karşılıklı saygı ve kültür alışverişi yoluyla, Yahudi yaşamın bu iki formunun birbirini zenginleştireceğine inanmaktadır.¹⁰²

⁹⁷ Kaplan, **The Meaning**, s. 25-26.

⁹⁸ Kaplan, **The Future**, s. 222-223.

⁹⁹ Kaplan, **The Future**, s. 228-230.

¹⁰⁰ Kaplan, **Judaism Without**, s. 169.

¹⁰¹ Kaplan, **Judaism as**, s. 260.

¹⁰² Alpert & Staub, **Exploring Judaism**, s. 65-77.

2.6. Sosyal Adalet (Tzedek)

Kaplan, sosyal adalet ile ilgili düşüncelerine *The Meaning of God in Modern Jewish Religion* ve *The Religion of Ethical Nationhood* adlı eserlerinde yer vermektedir. Kaplan, *The Meaning of God in Modern Jewish Religion* adlı eserinde Yahudi bayramlarını, Tanrı'nın işlevleri ve insan idealleri ile ilişkilendirerek yeniden değerlendirmektedir. Ona göre, roş aşana ve sukkot bayramları, sosyal adalet ile ilişkilidir. Roş aşanada, Yahudi halkı toplumsal yenilenmeyi sağlayan bir güç olarak Tanrı'nın egemenliğini idrak etmektedir. Bu noktada Kaplan, kapitalist sistemin adaletsizliğini eleştirmektedir. Toplumun bir kısmı bolluk içerisindeyken diğer kısmının yokluk ile boğuştuğunu belirten Kaplan'a göre roş aşana, Yahudilerin bu adaletsizlik ile yüzleşmeleri ve dünyayı değiştirebilme yetilerini keşfetmeleri için bir fırsattır. İnsanlığa olan inanç ve güveni sembolize eden bu bayram, Yahudilerin daha iyi bir geleceğe doğru çalışarak ve toplumsal yaşamı geliştirerek dünyayı Tanrı'nın egemenliği haline getirme idealini vurgulamaktadır. Sukkot ise İsrailoğullarının vahşi doğada kurdukları toplumu hatırlatmaktadır. Kaplan, çölde kurulan bu toplumun daha kusursuz olduğunu vurgulayarak çağdaş toplum düzenini eleştirmektedir. Kaplan'a göre bir toplumun asıl görevi, her üyesine kendini ifade edebilme ve yaşamını sürdürme imkanlarını sağlamaktır. Bu görevleri hayata geçirilebilmek için toplumların rekabet yerine işbirliğine odaklanması gerekmektedir. Bu bayram, Yahudilerin işbirliğini sağlayan bir güç olarak Tanrı'yı idrak etmeleri ve yaşam biçimlerine eleştirel olarak yaklaşmaları için bir fırsattır.¹⁰³

1960'ların sonlarına doğru bir savaş zamanı yazdığı *The Religion of Ethical Nationhood* adlı kitabında Kaplan'ın sosyal odak noktası, uluslararası işbirliği, savaşın sona ermesi ve nükleer soykırım tehdididir. Bu kitabında Kaplan sosyal adalet kavramını, Tanrı'nın adalet ve hukuk yollarını takip etmek olarak tanımlamaktadır. Kaplan, buradaki "Tanrı'nın adalet ve hukuk yolları" kavramını, Sodom ve Gomora hikayesinden türetmiştir. Tanrı, doğru ve adil olanı yaparak onun

¹⁰³ Kaplan, *The Meaning*, s. 109-250.

yolunda yürümesi için seçtiği İbrahim'e,¹⁰⁴ Sodom ve Gomora kentleriyle ilgili planını açıklamıştır. Bunun üzerine İbrahim, Tanrı ile suçluların yanında masum insanları da yok etmenin adil olup olmadığını tartışmıştır.¹⁰⁵ Kaplan'a göre İbrahim'in bu davranışı, Yahudilerin adaleti sağlama konusundaki rollerinin kendi toplumlarıyla sınırlı olmadığını diğer toplumların adaleti için de çabalamaları gerektiğini göstermektedir.¹⁰⁶ Kaplan, bu kitabında o dönem Afrikan-Amerikan mücadelesinin merkezi haline gelen siyahi milliyetçilik ile ilgili görüşlerine de yer vermektedir. Kaplan, siyahilerin mücadelesinin Yahudilerin geçmiş mücadelesine benzediğini şu sözlerle ifade etmektedir:

Negro, beyaz Amerika'da kimliğini geliştirmek ve korumak için mücadele ediyor. O, Yahudilerin çağlar boyunca tahammül ettiği uzun bir zorlu yolun başlangıç çizgisindedir. Negro, ancak kültürel özerkliğe, tam eşitliğe ve öz saygıya eriştiği zaman iki medeniyette hakiki anlamda yaşayabilecektir. Yahudiler, gettolarda ve açık toplumlarda geçen iki bin yıllık bir deneyimden sonra dahi bu sanatta tamamen uzmanlaşmamışlardır.¹⁰⁷

2.7. Dünyayı Düzeltme Faaliyetleri (Tikkun Olam)

Tikkun olam kavramı, Yahudilere ait klasik dua kitabı olan Siddur'da yer alan, Aleinu adlı duada, putların ve sahte Tanrıları yeryüzünden çıkarılarak putperestliğin ortadan kaldırılması anlamına gelmektedir.¹⁰⁸ Rabbinik literatürde ise toplumun uygun işleyişini destekleyen pragmatik hukuki kararnameleri tanımlamak için kullanılmaktadır.¹⁰⁹ Ortaçağ ve Yahudiliği ve Yahudi Tasavvufu alimi Lawrence Fine'a göre, Amerika'daki modern Yahudi tarihinde bu kavramın ilk kullanımı, Dr.

¹⁰⁴ Yaratılış 18:19.

¹⁰⁵ Yaratılış 18:20-33.

¹⁰⁶ Kaplan, **The Religion**, s. 10.

¹⁰⁷ Kaplan, **The Religion**, s. 162.

¹⁰⁸ Reuven Hammer, **Entering the High Holidays**, Philadelphia, Jewish Publication Society, 1998, s. 79-80.

¹⁰⁹ Barry Freundel, **Why We Pray What We Pray: The Remarkable History of Jewish Prayer**, Jerusalem and New York, Urim Publications, 2010, s. 204.

Shlomo Bardin tarafından 1950'lerde yapılmıştır.¹¹⁰ Bardin, Aleinu duasındaki “dünyanın Tanrı’nın egemenliği altında mükemmelleştirileceği zaman” (*l’takkein olam b’malkhut Shaddai*) pasajını, Yahudi halkının daha iyi bir dünya yaratma sorumluluk ve vizyonunu ifade ettiğini belirtmektedir.¹¹¹ Kaplan ise Aleinu duasındaki bu pasajı “Tanrı’nın Egemenliği altında dünyayı restore etmek” olarak yorumlamaktadır. Bu noktada Kaplan, sosyal eylemin bir görev olduğunu şu sözlerle ifade etmektedir: “Yüce Krallığın Egemenliği altında dünyayı mükemmelleştirme görevini üstlenmedikçe, kendimizi İlahi Kralın kullarını olarak düşünemeyiz.”¹¹² Bu anlayış doğrultusunda Kaplan, Amerikan Yahudisinin dünyadaki adaletsizlik ile mücadele etmesi gerektiğini belirtmiştir. Ona göre Tanrı’yı güçlü olana karşı zayıfın savunucusu olarak tasavvur etme girişiminin bir sonucu olarak ortaya çıkan Yahudi dini, Yahudilere bu mücadelede ilham kaynağı olmaya devam edecektir.¹¹³

Kaplan, sosyal ve bireysel kurtuluşun gerçekleşebilmesi için toplumdaki savaş ve adaletsizliğin ortadan kaldırılması gerektiğini de vurgulamıştır.¹¹⁴ Nitekim Kaplan’a göre sosyal eylem planı olmayan bir teoloji, sadece vaaz ve dua etmenin bir yoludur.¹¹⁵

Modern dünyada tikkun olam, sosyal eylem ve sosyal adalet arayışı ile ilgili tüm aktiviteleri kapsamaktadır. Bu aktiviteler fiziksel, sosyal ve ekonomik olarak yoksun insanlara yardım etmeyi, hayvanların, doğanın ve çevrenin yararına çalışmayı içermektedir. Tikkun olam, aynı zamanda, dünyayı adalete (*tzedek*) ve barışa (*shalom*) yönlendiren dini bir eylemdir. Bu yüzden her Yahudi tikkun olam faaliyetlerinde bulunma sorumluluğuna sahiptir. Bu faaliyetler yalnızca Yahudi

¹¹⁰ Lawrence Fine, “Tikkun: A Lurianic Motif in Contemporary Jewish Thought”, **From Ancient Israel to Modern Judaism: Essays in Honor of Marvin Fox**, Ed. Jacob Neusner, Atlanta, Scholars Press, 1989, s. 51.

¹¹¹ Fine, “Tikkun: A Lurianic Motif in Contemporary Jewish ought”, s. 51.

¹¹² Kaplan, **The Meaning**, s. 124.

¹¹³ Mordecai Kaplan, “Marxism and the Jewish Religion”, **The Reconstructionist** C. I, No: 5, 1935, s. 15.

¹¹⁴ Kaplan, **The Meaning**, p 54.

¹¹⁵ Kaplan, **Not So Random**, s. 23.

toplumu ile sınırlı olmayıp dinler arası, resmi, gayri resmi, politik, ekonomik, çevresel, yerel, ulusal ve uluslar arası faaliyetleri de içerebilmektedir.¹¹⁶

Yeniden Yapılanmacı cemaate göre ise tikkun olam, dünyanın işleyişinde bir ihlali onarma girişimidir ve birçok çağdaş Yahudi için maneviyat ve anlamın merkezi bir kaynağıdır. Yeniden Yapılanmacı hareket, bu anlayış çerçevesinde, bakıma muhtaç, ihtiyaç sahibi insanlara yardım ederek, kadınlara ve LGBT topluluğuna yönelik eşitliklerin gelişmesini ve inançlar arası diyalogun ilerlemesini destekleyerek Yahudi topluluğundaki sosyal adaletin sağlanması için çabalamaktadır.¹¹⁷

Sonuç olarak Yeniden Yapılanmacı Yahudiler, Yahudiliği gelişen bir medeniyet olarak görmekte, Yahudilerin içinde yaşadıkları medeniyet ve Yahudi medeniyeti olmak üzere iki medeniyete de tam olarak ait olduklarına inanmakta, Tanrı'yı kurtuluşu sağlayan bir güç olarak, Tora'yı ise bir yaşam biçimi olarak kabul etmekte, İsrail'in tüm Yahudilerin manevi ve kültürel merkezi olduğunu onaylamakta, sosyal adalet ve tikkun olam gibi kavramlar çerçevesinde hareket etmektedir. Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğin esas aldığı bu temel prensipleri inceledikten sonra, şimdi de hareketin pratik boyutuna değineceğiz.

¹¹⁶ David A. Teutsch (Ed.), **A Guide to Jewish Practice: Volume 1-Everyday Living**, Wyncote, Reconstructionist Rabbinical College Press, 2011, s. 296-308.

¹¹⁷ "Tikkun Olam", <https://www.reconstructingjudaism.org/act/doing-justice/tikkun-olam>, 14 Kasım 2018.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YENİDEN YAPILANMACI YAHUDİLİĞİN DİNİ UYGULAMALARI

Modern dönemlerden önce Yahudi hukuku, Yahudi kültürünün ayrılmaz bir parçası olmuş ve Yahudi yaşamı, kendi içinde kurumsallaşmış Yahudi topluluğuna ait olarak tanımlanmıştır. Ancak modernitenin ortaya çıkmasıyla birlikte özellikle Avrupa Yahudi toplumunda büyük değişiklikler meydana gelmiştir. Yahudi Aydınlanması Haskala ile yaşadıkları ülkelerde vatandaşlık hakkına sahip olan Yahudiler, Avrupa hukuk sistemine göre yaşamaya ve daha geniş bir toplumlarda bireyler olarak faaliyet göstermeye başlamıştır. Bu durum da Yahudi hukukunun bağlayıcı özelliğini kaybetmesine ve Yahudi topluluğunun siyasi ve örgütsel yapısının parçalanmasına yol açmıştır.¹ Kendisini artık Yahudi hukukuna bağlı kabul etmeyen pek çok Yahudi, modern ahlaki görünüşleri ile bağdaştıracakları bir yaklaşıma ihtiyaç duymaya başlamıştır. Buna karşılık Yeniden Yapılanmacı hareket, bireysel farklılıkların da göz önünde bulundurulduğu katılımcı bir karar verme sürecini içeren demokratik bir yöntemi benimsemiş, ibadet ve ritüel uygulamalarına değer temelli bir yaklaşım sunmuştur. Bu yaklaşım bireylerin kendi değerlerini keşfederek detaylara olan ilgisini azaltmasına ve ibadetin özüne odaklanmasına yardımcı olmuştur.²

“Value-Based Decision Making”³ olarak adlandırılan bu yöntem, geleneksel Yahudi değerlerinin ve çağdaş değerlerin çalışılmasını ve aralarında çatışma olduğu zamanlarda bu çatışmanın çözümünü içermektedir. VBDM’nin amacı geleneksel metinlerin, bütünüyle otoriter olmaksızın, sesine kulak verilmesini ve ciddiye

¹ David A. Teutsch, “Reinvigorating the Practice of Contemporary Jewish Ethics: A Justification for Values-Based Decision Making”, **The Reconstructionist**, C. LXIX, No: 2, Spring 2005, s. 4.

² David A. Teutsch, “Value-Based Decision Making”, **A Guide to Jewish Practice: Volume 1- Everyday Living**, Ed. David A. Teutsch, Wyncote, Reconstructionist Rabbinical College Press, 2011, s. 551-552.

³ Tezin bundan sonraki bölümlerinde Value-Based Decision Making’e, kısaca VBDM olarak yer verilecektir.

alınmasını sağlamaktır.⁴ VBDM, Yahudi geleneğinin araştırılması, normların dışladığı eylemlerin belirlenmesi, ilgili değerlerin ve ideallerin keşfedilmesi gibi uygulamaları içeren çok adımlı bir süreçtir. Bu süreç, olayları, alternatif eylemleri ve bunların sonuçlarını belirleme ve bu sonuçları anlamak için ilgili bilimsel ve sosyal bilimsel yaklaşımları inceleme, Yahudi pratiğinin tarihini ve temellerini içeren tarihsel ve çağdaş bağlamları dikkate alma, bazı eylemleri kabul etmeme ihtimali olan normları tespit etme, ilgili tutumları, inançları ve değerleri bir araya getirme, karar alternatiflerini formüle etme ve fikir birliğine varma gibi adımları içermektedir.⁵

VBDM, her yerde tüm insanlar için geçerli olan değil, belli bir zaman, yer ve insan grubu için mantıklı olan durumlar için kullanılmaktadır. Örneğin, bir kişinin nefsi müdafaa gibi bir durumda diğer bir kişiyi öldürmesi meşru olabilmektedir. Ancak bu durum, öldürme eyleminin meşru bir eylem olduğunu göstermemektedir. Yahudi geleneği, bunu evrensel bir kural, bir norm olarak kabul etmektedir. Bu normlar, bazı eylemler gerektirmekte, bazı eylemleri yasaklamakta ve insanı aşırı davranışlarda yönlendirmektedir. VBDM, bu uç noktalardan uzaklaşmaktadır. Çünkü aşırı uçlardaki davranışlar, bu normlar tarafından düzenlenmektedir. Başka bir deyişle, VBDM evrensel normlar tarafından belirlenmeyen alanlarda faaliyet göstermektedir. VBDM sürecinde sevgi (*ahava*), alçakgönüllülük (*anava*), hizmet (*avoda*), israftan kaçınma (*bal tash'hit*), sağlık ve sıhhat (*b'riyut*), demokrasi, çeşitlilik, eşitlikçilik, çevrecilik (*haganat hateva*), şükran (*hodaya*), kapsayıcılık, niyet (*kavana*), çoğulculuk, merhamet (*rahmanut*), maneviyat, dünyayı düzeltme (*tikun olam*) ve sosyal adalet (*tzedek*) gibi tutum, inanç ve değerler rehberliğinde hareket etmektedir.

3.1. İbadet

Yeniden Yapılanmacılar, ibadeti Tanrı'nın Yahudilere yapmasını emrettiği değişmez uygulamalar olarak değil, Yahudi halkının yaşamın kutsallığı konusundaki

⁴ Jacob J. Staub, "Reconstructionist Judaism", *Encyclopedia of American Jewish History*, C. I, s. 96.

⁵ Teutsch, "Value-Based Decision Making", s. 552-53.

farkındalığını arttırmanın, ahlaki değerlerini yinelemenin, zaman ve mekanı kutsal bir şekilde işaretlemenin bir yolu olarak kabul etmektedir. Bunların yanı sıra ibadetin, ruhsal disiplin sağlama, ruhsal yaşamı derinleştirme, nimetlere karşı farkındalığı arttırma, cemaat oluşturma ve toplumu bir araya getirme gibi birçok faydası bulunmaktadır. Yahudi geleneğine göre, ibadet bireysel olarak evde veya cemaat halinde sinagogda yapılmakta, günlük ve haftalık olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Geleneksel Yahudi pratiğinde Yahudiler, sabah (*şaharit*), öğleden sonra (*minha*) ve akşam (*maariv*) olmak üzere günde üç kez ibadet etmektedir.⁶

3.1.1. Haftalık İbadet: Şabat

Haftalık ibadet olan Şabat, Yahudi ibadetinin merkezinde yer almış ve Yahudi hayatının döndüğü başlıca eksen olmuştur. Yahudiler, her cuma gün batımından önce mumları yakmakta, şarap ve *hala* adı verileniki somun örülmüş bir ekmek ile günü kutsamakta, Şabat yemeği yemekte, şarkı söylemekte, dua etmekte, Tora okumakta ve Havdala töreninin Şabatın sonunu işaret ettiği cumartesi akşamına kadar kutsal ve huzurlu bir yirmi beş saat geçirmektedir.⁷

Yeniden Yapılanmacılar, Şabatı ele alırken Kaplan'ın “geleneksel içerikten evrensel, ahlaki ve insancıl unsurların ayrılması ve onların yeni bir ideolojiye entegre edilmesi” olarak nitelendirdiği *revaluation* adlı yöntemi kullanmaktadır. Kaplan, *The Meaning of God in Modern Jewish Religion* adlı kitabında, her Yahudi neslinin böyle bir yeniden yorumlama sürecine (*transvaluation*) girdiğini ancak önceki nesillerin bunu büyük ölçüde bilinçsizce yaptığını belirtmiştir.⁸ Yeniden Yapılanmacılar, bu yöntemi kullanarak ritüellerin geleneksel formüllerine bilinçli bir şekilde yaklaşarak onların temelindeki değerleri belirlemekte ve bu değerleri çağdaş

⁶ Rebecca T. Alpert, Jacob J. Staub, **Exploring Judaism: A Reconstructionist Approach**, New York, The Reconstructionist Press, 1985, s. 81-82.

⁷ Jacob J. Staub, “Shabbat”, **A Guide to Jewish Practice: Volume 2-Shabbat and Holidays**, Ed. David A. Teutsch, Wyncote, Reconstructionist Rabbinical College Press, 2014, s. 5.

⁸ Mordecai M. Kaplan, **The Meaning of God in Modern Jewish Religion**, New York, Reconstructionist Press, 1962, s. 3-6.

bir şekilde ifade etmektedir. Yeniden Yapılanmacılar, bu yöntem ve VBDM çerçevesinde Şabata dair yeni bir yaklaşım geliştirmiştir.⁹

Yeniden Yapılanmacılar, tüm Yahudi pratiklerini olduğu gibi Şabat uygulamalarını da, daha zengin, daha anlamlı bir Yahudi yaşamı yaratmaya katkı yaptığı ölçüde kabul etmekte ve değerlendirmektedir. Halaka çerçevesinde yetişen Yahudiler için taşıma, yaratma, yok etme, yolculuk yapma, ateş yakma, yemek hazırlama gibi Şabat yasaklarına uymak kolay ve anlamlıdır. Bu Yahudiler için Şabat, günlük kaygılarını bir kenara koyabildikleri özel bir gün ve Tanrı'dan gelen değerli bir armağandır. Ancak bugün Avrupa ve Amerika gibi seküler bölgelerde yetişen pek çok Yahudi için Şabat yasaklarına uymak ve Şabat ruhunu yaşamak son derece zordur. Bu noktada Yeniden Yapılanmacılar, Şabatın temelindeki değere yani amacına odaklanmaktadırlar. Onlara göre Şabatın amacı, Yahudilere olumlu bir dinlenme ve yenilenme duygusu yaşatmaktır. Yahudilerin bu dinlenme ve yenilenmeyi tecrübe etmesini engelleyecek faaliyetleri, haberleri okumak, dinlemek veya izlemek, gelecek için planlar yapmak, öz eleştiri yapmak, acele etmek ve alışveriş yapmak olmak üzere beş kategoriye ayıran Yeniden Yapılanmacılar, bu beş faaliyetten kaçınmak şartıyla, Şabatı evde ibadet ile geçirmek istemeyen ancak yine de Şabat ruhunu yaşamak isteyen Yahudiler için doğaya odaklanmak, aile ve arkadaşlarla vakit geçirmek, iyilik yapmak, spor yapmak ve kültürel etkinliklere katılmak gibi bazı önerilerde bulunmaktadır. Yeniden Yapılanmacılar, bu beş kategoriye ve örnekleri belirlerken, Şabatı, onu farklı bir şekilde yaşamak isteyen veya onu dini bir ritüel olarak görmeyen Yahudilerin yaşamında da önemli bir pratik haline getirmeyi amaçlamaktadır.¹⁰

3.2. Kutsal Günler ve Bayramlar

Yahudi takviminin başındaki roş aşana ve yom kipur bayramlarına, İbranice *Yamim Nora'im* (ulu günler) adı verilmektedir. Bu günlerin merkezinde değişim ve dönüşüm kavramları yer almaktadır. Yahudiler, roş aşanada, hayatı ve yeni başlangıçların

⁹ Staub, "Shabbat", s. 50-52.

¹⁰ Staub, "Shabbat", s. 190-199.

ihtimalini kutlamakta, yaşamlarını ahlak çerçevesinde sürdürme sorumluluğunu onaylamaktadır. Yom kipurda ise özgürlüklerine ve yaptıkları hatalara odaklanarak, bu hatalar için af dilemekte ve telafi aramaktadır.¹¹

Roş aşana ile başlayan ve yom kipur ile sona eren on günlük döneme ise 10 günlük tövbe süresi (*Aşeret Yemey Teşuva*) denmektedir. Tövbe günleri, değişim için bir fırsat olarak görülmektedir. Bu, ciddi bir iç gözlemin, önceki yılın günahlarını düşünmenin ve yom kipurdan önce tövbe etmenin zamanıdır. Bu günlerde kişi, öncelikle başkalarına yaptığı hatalar için tövbe etmelidir. Ayrıca geçen senenin hatalarını iyi işler yaparak telafi etmeye çalışmalıdır. Bu yüzden bu süreç, aynı zamanda bir hayırseverlik sürecidir. Daha sonra kişi Tanrı'ya karşı işlediği günahlar için tövbe etmelidir. Bu tövbe süresince kişi kendisini iyice gözden geçirip samimi bir pişmanlık duyarsa yom kipur gününde affedilme hakkını kazanmaktadır. Bu süreç ruhsal, duygusal ve fiziksel temizlik sürecidir. Dolayısıyla bu 10 günlük tövbe süresi, Yahudilere bir önceki yılın günah ve hatalarını geçmişte bırakarak ve Tanrı'nın affını alarak geleceğe ilerleme fırsatı sunmaktadır.¹²

3.2.1. Roş Aşana

Yahudi yeni yılı olan roş aşana, Eylül ve Ekim aylarında başlamakta ve iki gün devam etmektedir. Bu bayram, dünyanın yaratılışı ve Tanrı'nın egemenliği temalarına odaklanmaktadır. Yahudilerin çoğu, günün büyük bölümünü sinagogda ibadetle ve dua ile geçirmektedir. Ayrıca sinagoglarda hizmetler boyunca koç veya keçi boynuzundan yapılmış bir boru olan *şofar* üflenmektedir. Bu ses, Yahudiler için bir tövbe çağrısı ve Tanrı'nın egemenliğinin bir hatırlatmasıdır.¹³

3.2.2. Yom Kipur

¹¹ Yael Ridberg, "Yamim Nora'im: Days of Awe", **A Guide to Jewish Practice: Volume 2-Shabbat and Holidays**, Ed. David A. Teutsch, Wyncote, Reconstructionist Rabbinical College Press, 2014, s. 201-205.

¹² Ridberg, "Yamim Nora'im: Days of Awe", s. 275-277.

¹³ Ridberg, "Yamim Nora'im: Days of Awe", s. 236-259.

Yom Kipur ise Roş aşana ile başlayarak on gün süren tövbe döneminin sonundaki kefarete günüdür. Yahudi yılının en kutsal günü olan Yom Kipur, aynı zamanda "Şabatların Şabatı" olarak adlandırılmaktadır. Yom Kipur günü Yahudiler hiçbir iş yapmamakta ve 25 saat boyunca oruç tutmaktadır. Ayrıca cinsel ilişkiden, banyo yapmaktan, deriye krem sürmekten ve lüks olarak kabul edildiği için deri kıyafetler giymekten kaçınılmaktadır. Günü çoğu, sinagogda ibadetle geçirilmektedir.¹⁴

3.2.3. Sukot

Yahudilerin Mısır'dan çıkışı anısına kutlanan sukot, fısıh ve şavuot ile beraber üç haç bayramından biridir. Yom Kipur'dan beş gün sonra başlayarak İsrail'de yedi ve Diasporada sekiz gün sürmektedir. İsrail dışındaki geleneksel topluluklar, ilk iki günü ve son günü bayram kabul etmektedir. Ara günler, *Hol Hamoed* olarak bilinmektedir. Yeniden Yapılanmacı, Reformist ve bazı Muhafazakar topluluklar genellikle İsrail'deki uygulamayı takip ederek ilk ve son günü bayram olarak kutlamakta, diğer günleri ise ara gün olarak kabul etmektedir. İlk gün yemek pişirmek dışında herhangi bir iş yapılmamakta ancak diğer günlerde çalışmaya izin verilmektedir. Sukot bayramının merkezinde İsrail halkının Mısır esaretinden kurtulmasından sonra vahşi doğada seyahat ettiği kırk yıl boyunca yaşadığı geçici barınakları sembolize eden ve *suka* adı verilen çardakların inşa edilmesi yer almaktadır. Sukot bayramı boyunca, yemek yeme, uyuma, ibadet etme, konuk ağırlama gibi evde yapılan pek çok şey, bu bayrama özel olarak bu çardaklarda gerçekleştirilmektedir. Geçici bir mesken olarak *suka*, tüm varlığın kırılgan olduğu gerçeğini temsil etmektedir. Dolayısıyla sukot bayramı, Yahudiler için temel sığınakları olan bedenlerini ve yaşadıkları evleri takdir etme zamanıdır.¹⁵

Sukot bayramının en önemli geleneklerinden biri palmiye dalı (*Lulav*), mersin ağacı dalı (*Adas*), söğüt dalı (*Arava*) ve ağaç kavunu (*Etrog*) olmak üzere dört özel bitki türünün (*arba minim*) bir arada tutularak dört yöne sallanmasıdır. Bir yoruma göre;

¹⁴ Ridberg, "Yamim Nora'im: Days of Awe", s. 279-334.

¹⁵ Nina H. Mandel, "Sukkot", **A Guide to Jewish Practice: Volume 2-Shabbat and Holidays**, Ed. David A. Teutsch, Wyncote, Reconstructionist Rabbinical College Press, 2014, s. 350-380.

bu dört tür insan bedeninin farklı organlarını temsil etmektedir. Palmiye dalındaki yaprak damarı, insanın omurgasını, mersin ağacının tomurcukları, gözleri, söğüt ağacı dalları, ağzı ve ağaç kavunu ise kalbi temsil etmektedir. Başka bir yoruma göre ise bu dört bitki türü, Yahudi halkını sembolize etmektedir. Güzel kokulu ve yenilebilir olan ağaç kavunu, Tora'yı öğrenen ve iyi amellerde bulunan Yahudileri, kokusuz ama yenilebilir olan palmiye dalı, Tora'yı öğrenen ama iyi amellerde bulunmayan Yahudileri, güzel kokulu ama meyvesiz olan mersin ağacı dalı, Tora'yı öğrenmeyen ama iyi amellerde bulunan Yahudileri ve hem kokusuz hem meyvesiz olan söğüt dalı, Tora'yı öğrenmeyen ve iyi amellerde bulunmayan Yahudileri sembolize etmektedir.¹⁶

3.2.4. Simhat Tora/Şemini Atzeret

Sukottan hemen sonra gelen şemini atzeret, İsrail'de aynı zamanda simha tora bayramıdır. Diasporada ise iki günlük bir bayramdır ve ikinci gün simha tora olarak bilinmektedir. Bu bayram, yıllık Tora okuma döngüsünün bitişini ve yeniden başlangıcını kutlamaktadır. Şemini atzeret günü, yağmur duaları eşliğinde İsrail'de yağmur mevsiminin başlaması kutlanmaktadır. Ayrıca ölen yakınları anmak amacıyla *yizkor* töreni de yapılmaktadır. Simha tora ise Tora tomarları ile yapılan eğlenceli bir dansla (*hakafot*) karakterizedir.¹⁷

3.2.5. Hanuka

Aynı zamanda ışık festivali olarak da bilinen hanuka, sekiz günlük bir bayramdır. Makabilerin, Kudüs'ü kuşatan Yunan kralı ve ordularına karşı kazandığı zaferin ve bu zaferi kutlamak için tapınakta yakılan yedi kollu *menora* şamdanının bir günlük yağ ile sekiz gün yanması anısına kutlanmaktadır. Bayram ilgili en önemli gelenek, sekiz gün boyunca mumların yakılmasıdır. Mumlar, *hanukiya* adı verilen dokuz kollu

¹⁶ Mandel, "Sukkot", s. 356-379.

¹⁷ Barbara Penzner, "Shemini Atzeret/Simchat Torah", **A Guide to Jewish Practice: Volume 2-Shabbat and Holidays**, Ed. David A. Teutsch, Wyncote, Reconstructionist Rabbinical College Press, 2014, s. 395-398.

bir şamdanda yakılmaktadır. İlk gün en sağdaki mum ve takip eden günlerde her güne bir mum olacak şekilde sola doğru tüm mumlar yakılmaktadır. Şamdanın ortasında yer alan ve diğer mumların yakılmasında kullanılan muma hizmetkar (*şamaş*) denmektedir. Bu mum, hanuka boyunca her gün yanmaktadır. Bu bayramda, yağın önemi nedeniyle kızarmış yiyecekler yemek gelenekseldir.¹⁸

3.2.6. Purim

Yahudi takvimindeki en neşeli bayramlardan birisi olan purim, İran'da yaşayan Yahudi halkının, Ester adında genç bir Yahudi kadının cesareti ile İran kralının veziri olan Haman'ın komplolarından ve yok edilmekten kurtarılışı anısına kutlanmaktadır. Hem purim arifesinde hem de bayram günü, *megillah* adı verilen Esther Kitabı okunmaktadır. Purimde kostüm giyilmesi, oyunlar oynanması ve karnaval benzeri kutlamalar yapılması gelenekseldir. Özellikle çocuklar, Haman da dahil olmak üzere, Esther Kitabında bulunan karakterler gibi giyinmektedir.¹⁹

3.2.7. Pesah

Haç bayramlarından biri olan pesah, Yahudilerin Mısır'daki kölelikten kurtuluşu anısına kutlanmaktadır. İsrail'de yedi, Diasporada ise sekiz gün sürmektedir. İlk ve yedinci günler bayramdır ve bu iki günde çalışmak yasaktır. Aynı zamanda üretim ve hasat döngüsünün başlangıcını belirleyen bir tarım festivali olan pesah, ümit ve yeniden başlamanın önemini sembolize etmektedir. Yahudilerin Mısır'dan çıktıklarında yedikleri mayasız ekmeği anmak amacıyla, pesahtan önceki gün öğleden sonra başlayarak bayramın sonuna kadar herhangi mayalı bir yiyecek (*hamets*) yenmemektedir. Yahudiler, pesah boyunca *hamets* yerine *matsa* adı verilen yassı ve kraker benzeri mayasız bir ekmeği yemektedir.²⁰

¹⁸ Jason G. Klein, "Hanuka", **A Guide to Jewish Practice: Volume 2-Shabbat and Holidays**, Ed. David A. Teutsch, Wyncote, Reconstructionist Rabbinical College Press, 2014, s. 426-447.

¹⁹ Barbara Penzner, "Purim", **A Guide to Jewish Practice: Volume 2-Shabbat and Holidays**, Ed. David A. Teutsch, Wyncote, Reconstructionist Rabbinical College Press, 2014, s. 464-485.

²⁰ David A. Teutsch, "Pesach", **A Guide to Jewish Practice: Volume 2-Shabbat and Holidays**, Ed. David A. Teutsch, Wyncote, Reconstructionist Rabbinical College Press, 2014, s. 537-578.

Pesah özellikle *seder* aracılığıyla, Kuzey Amerika'da en yaygın olarak kutlanan Yahudi bayramıdır. *Sederin* bu gücü, aileyi bir araya getirerek ve nesiller arasında bağlantı kurarak, Yahudi yaşamını kutlamasına dayanmaktadır. Pesah bayramının ilk gecesinde gerçekleşen *seder*, tüm aile bireylerinin bir arada bulunduğu coşkulu bir bayram yemeğidir. Bu yemekte, *matsa* ve Yahudilerin dayandığı acı köleliği anmak amacıyla genellikle marul olmak üzere acı otlar (*maror*) yemek, Tora'da Tanrı'nın Yahudilere özgürlük vaat ettiği dört ifadeyi hatırlamak amacıyla dört kadeh şarap içmek, Yahudilerin köle olarak döktükleri gözyaşlarını hatırlamak amacıyla tuzlu suya batırılmış sebzeler yemek, Mısır'dan Çıkış öyküsünü anlatmak (*magid*) gibi pek çok sembolik unsurdan oluşmaktadır.²¹

3.2.8. Şavuot

Haftalar bayramı olarak da bilinen şavuot, Tora'nın Tanrı tarafından Yahudilere verilisinin anısına kutlanmaktadır. Pesah bayramının ilk gününden yedi hafta sonra başlamakta ve iki gün sürmektedir. Şavuot, aynı zamanda bir hasat bayramıdır. Yılın bu zamanı, buğday hasadı başlangıcını ve arpa hasadı sonunu müjdelemektedir.²² Şavuot günü çalışmaya izin verilmemektedir. İlk günün sabahında sinagoglarda On Emir okunmaktadır. Ayrıca bayram boyunca sinagoglarda Rut kitabının okunması ve ilk gün gece boyunca Tora'nın incelenmesi ve sonra da mümkün olduğu kadar erken saatlerde dua edilmesi gelenekseldir.²³

3.3. Koşer

Koşer, İbranice “uygun” anlamına gelen *kaşer* kelimesinden gelmekte ve pek çok Yahudi tarafından, domuz eti ve kabuklu deniz ürünleri yememek, et ve sütü

²¹ Teutsch, “Pesach”, s. 527-570.

²² Jacob J. Staub, “Shavuot Theology”, **A Guide to Jewish Practice: Volume 2-Shabbat and Holidays**, Ed. David A. Teutsch, Wyncote, Reconstructionist Rabbinical College Press, 2014, s. 617.

²³ Seth Goldstein, “Shavuot”, **A Guide to Jewish Practice: Volume 2-Shabbat and Holidays**, Ed. David A. Teutsch, Wyncote, Reconstructionist Rabbinical College Press, 2014, s. 647-651.

karıştırmamak ve sadece birtakım kurallar çerçevesinde kesilen etlerin yenmesi ile ilişkilendirilmektedir. Ancak Yeniden Yapılanmacı hareket, koşeri insanın yemek ile ilişkisi çerçevesinde daha geniş olarak değerlendirmektedir. Buna göre, yemek hazırlığı, yemek yemek, atıştırmak insan zamanının büyük bir kısmını kaplamakta ve nimetlere karşı şükür ile beraber düşünüldüğünde ruhsal bir aktivite haline gelmektedir. Başkalarıyla beraber yemek yemek, kardeşlik ortamı yaratırken, tadı güzel olan bir yemek, yendiğinde bedensel bir zevk dahi uyandırmaktadır. Yemek, bu hayatın en büyük nimetlerinde biridir. Bunların yanı sıra, pek çok Yahudi bayramı, hayat döngüsüne dair kutlamalar ve aile toplantıları, ikram ve ziyafet içermektedir. Her medeniyet, yemek ve yeme aktivitesiyle ilgili özel kural ve pratiklere sahiptir. Yahudi medeniyetinde tüm bunlar koşerin ilgi alanına girmektedir.²⁴

Eski zamanlarda rabbiler, koşer yiyeceklerin daha sağlıklı olduğu savunmuştur. Ancak Yeniden Yapılanmacılara göre, koşerin arkasındaki temel motivasyon, hiçbir zaman sağlık olmamıştır. Nitekim bugünün şartlarında sağlık hizmetleri oldukça gelişmiştir. Dolayısıyla koşer kuralları, sağlık değil kutsallık (*kedusha*) temellidir ve “..Kutsal olun, ..”²⁵ ayetine dayanmaktadır. Buna göre koşer, hayvanların da yaptığı bir aktivite olan yeme faaliyetine kutsallık ve insanlık getirmektedir. Tora’da da, koşer ve kutsallık arasında bir bağlantı kurulmaktadır. Kutsallık, kutsalın farkındalığı ve bu farkındalığa uygun yaşamak ile elde edilmektedir. Yemek öncesi bereket duası ve sonrası şükür duası ile beraber koşer, şükür davranışı geliştirilmesine (*hodaya*) ve yüksek bir yeme bilincine erişilmesine yardımcı olmaktadır. Bu kurallara her riayet eden böyle bir bilince erişemese de koşer, bu bilinci elde etmek için bir fırsattır. Ayrıca günde birkaç öğün yenildiği göz önünde bulundurulduğunda koşer, gündelik yaşamın çoğunu kapsamaktadır. Böylece çocuklara ve yetişkinlere koşerin değerini öğrenme fırsatı doğmaktadır. Bunun yanı sıra ortak gelenek ve uygulamalar grupları bir arada tutarak üyeler arasında bir bağ oluşturmakta ve grup sınırlarını netleştirmektedir. Koşer de Yahudiler arasında bu birlik duygusunun oluşmasını

²⁴ David A. Teutsch (Ed.), **A Guide to Jewish Practice: Volume 1-Everyday Living**, Wyncote, Reconstructionist Rabbinical College Press, 2011, s. 519-521.

²⁵ Levililer 19:2.

sağlamakta ve onların kendilerini farklı bir grup olarak görmelerine yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla koşer, Yahudi kültürünün içsel yaşamının ve değerlerinin gelecek nesillere aktarılmasında oldukça önemli bir rol oynamaktadır.²⁶

Yeniden Yapılanmacılar, farklı kültürlerle sosyalleşmeyi destekleyerek iki medeniyette yaşama idealini güçlendirmeyi hedeflemektedir. Özellikle Amerika gibi açık toplumlarda koşer kurallarına sıkı sıkıya riayet oldukça zordur. Bu yüzden Yeniden Yapılanmacı cemaat, bu değerlerin şartlara uyum sağlaması için alternatif yollar aramaktadır. Pek çok Yahudi, koşer kurallarına uyulmayan evlerde ve restoranlarda süt ürünleri ve balık yiyebilme konusunda uzlaşmaktadır. Böylece Yahudiler, hem koşerin özünü koruma, hem seyahat etme hem de diğer toplumlarla bir arada bulunma imkanlarından faydalanmaktadır. Bununla beraber evlerde ve başlıca Yahudi mekanlarında koşer kurallarına daha sıkı riayet edilmekte ve Yahudi kimliği güçlendirilmektedir.²⁷

3.4. Liturjik Yenilikler

Yeniden Yapılanmacı liderler, çeşitli şekilde geleneksel inançları yeniden yorumlamaya ve geleneksel uygulamaları gözden geçirmeye çalışmıştır. Ancak kurumsal değişime yönelik atılmış en büyük adım, birçok yeniliği içeren dua kitaplarının geliştirilmesi olmuştur. Bu liturjik yenilikler, ilk olarak Kaplan'ın fikirlerinin test edilmesi için bir laboratuvar haline gelen SAJ'da ortaya çıkmıştır. SAJ'ın yıllık toplantısında Kaplan, bu yenilikleri şu sözlerle ifade etmiştir: “Zamanın ruhuna ve ruhsal ihtiyaçlara uyan Yahudi ritüeli, hizmetlerde yoğun bir İbranice ruhun takdimi, gereksiz tekrarların ortadan kaldırılması, ve modern İbranice'den şiirsel seçmelerin ve belirli temalar hakkında mantıklı bir şekilde düzenlenen İncil'den bölümlerin eklenmesi ile birlikte SAJ'da adım adım geliştirilmektedir.”²⁸

²⁶ Teutsch (Ed.), **A Guide to Jewish Practice: Volume 1-Everyday Living**, s. 521-535.

²⁷ Teutsch (Ed.), **A Guide to Jewish Practice: Volume 1-Everyday Living**, s. 533.

²⁸ Reena S. Friedman, “The Emergence of Reconstructionism: An Evolving American Judaism, 1922-1945”, **American Jewish Archives**, C. XLVIII, No: 1, 1996, s.5.

1925 yılında Kaplan, ilk olarak yom kipur arifesinde okunan *kol nidre* adlı duayı, içerdiği yeminlerin tatilin kutsallığıyla çeliştiği gerekçesiyle, SAJ servislerinden kaldırmıştır. Kişinin dua ettiği kelimelere gerçekten inanması gerektiğini düşünen Kaplan, tüm dini gözlemlerin, kişinin etik ve entelektüel standartlarına uyması gerektiğini ileri sürmüştür. Bu sebeple kişinin rasyonelliğine veya modern duyarlılıklarına dayanmayan bir dua veya ritüelin, çağdaş dünyada o kişi için daha ilham verici ve anlamlı hale getirilmesi gerektiğini savunmuştur. Bu düşüncelere dayanarak Kaplan, 1927 yılında, otorite ve emir merkezli olarak nitelendirdiği *Kol nidre* duasını, melodisini koruyarak, daha duygusal ve şiirsel metinler içeren Mezmurlar'ın 130. kısmı²⁹ ile değiştirmiştir. Ancak bazı SAJ üyelerinin itirazları üzerine, bu duayı birtakım düzenlemelerle tekrar geri getirmiştir.³⁰

3.4.1. New Haggadah for the Pesah Seder (1941)

1941'de Kaplan, Ira Eisenstein ve Eugene Kohn ile birlikte Mısır'dan çıkışın öyküsünü ve seder ritüelini anlatan *Agada*'nın güncellenmiş yeni bir versiyonunu içeren New Haggadah for the Pesah Seder adlı kitabı yayınlamıştır. Kaplan'ın üstlendiği ilk liturgik eser olan kitap, “Ne kaldırılmalı?” “Ne değiştirilmeli?” ve “Ne eklenmeli?” olmak üzere üç temel soru etrafında şekillenmiştir. Kaplan'ın yaklaşımına göre bir metin, etik, felsefi ve estetik olarak herhangi bir problem ortaya koymuyorsa, o metne dokunulmamalıdır. Eğer metin bu açılardan bir problem içeriyorsa ve bu problem kabul edilemiyor veya çözülemiyorsa kaldırılmalıdır. Şayet yeniden yorumlanabiliyorsa, yeniden gözden geçirilmeli ve yorumlanmalıdır. Eksik bir şeyler varsa ihtiyaçları gidermek adına yeni şeyler eklenmelidir.³¹ Bu yaklaşım çerçevesinde, *Agada*'daki eski tören dili ve kavramlar, modern insanın kalbine ve ruhuna hitap edebilecek şekilde değiştirilmiş ve düzenlenmiştir. Mısır'dan Çıkış öyküsünde “en yüksek etik standartlar ile çelişecek” olaylara yapılan tüm atıflar

²⁹ Mezmurlar 130:1-8.

³⁰ Mel Scult, **The Radical American Judaism of Mordecai M. Kaplan**, Bloomington, Indiana University Press, 2013, s. 204.

³¹ Ira Eisenstein, “Kaplan as Liturgist”, **The American Judaism of Mordecai M. Kaplan**, Ed. Emanuel Goldsmith, Mel Scult, Robert M. Seltzer, New York, New York University Press, 1992, s. 323.

kaldırılmıştır.³² Bu kitapta yapılan yenilikleri çağdaş Yahudilik uzmanı Eric Caplan şu şekilde özetlemektedir:

(Kaplan'ın) Sonraki tüm liturjilerini karakterize edecek hassasiyetlerin açık bir şekilde anlaşılması için, İsrail'in seçilmişliği mefhumu, Kadiş duasından (şarap üzerine okunan kutsama duası) kaldırılmış, ve Kudüs'teki tapınağın yeniden inşası ile ilgili ifadeler ve kişisel bir Mesih'in gelişi, Birkat Amazon duasından (yemekten sonra okunan şükür duası) çıkarılmıştır. Mısırlıların Kızıldeniz'de boğulması, ilk doğanlarının öldürülmesi ve İsraililerin mülklerini almasına ilişkin On Emir maddelerinin ve Dayenu³³ dizelerinin okunmasının kaldırıldığı gibi Tanrı'yı, Tanrı'nın egemenliğini kabul etmeyen ulusları cezalandırmaya çağıran Shefokh hamatekha³⁴ adlı pasaj da kaldırılmıştır. Ancak Kaplancılık (Kaplanian) liturjik norma dönüşecek olandan belirgin bir şekilde ayrılarak, Kızıldeniz'in ayrılmasına ve Tora'nın Sina'da vahiy edilmesine atıfta bulunan pasajlar muhafaza edilmiştir.³⁵

3.4.2. Sabbath Prayer Book (1945)

Jewish Reconstructionist Foundation tarafından 1945'te yayımlanan Sabbath Prayer Book, Ira Eisenstein ve Milton Steinberg'in yardımlarıyla Kaplan ve Eugene Kohn tarafından düzenlenmiştir. Kitabın girişinde, Kaplan'ın artık Yahudiler tarafından kabul edilmediğine inandığı geleneksel Yahudi inançlarına yer verilmiş, Yahudiliğin sürekliliğini koruması ve aynı zamanda modern manevi talepleri yerine getirebilmesi için kitabın içeriğinde yapılan değişikliklerden bahsedilmiştir. Kitapta ilk olarak, İsrail ile diğer milletler arasında kıyaslama yapan ve İsrail'in seçilmişliğine yer veren geleneksel dua metinleri kaldırılmıştır. Tora'nın Sina Dağı'nda Tanrı tarafından doğa üstü olarak Musa'ya vahiy edildiği inancı reddedilmiş ve Tora, Yahudi halkının Tanrı

³² Carole B. Balin, "Moving through the Movements: American Denominations and Their Haggadot", **My People's Passover Haggadah: Traditional Texts, Modern Commentaries**, C. I, Ed. Lawrence A. Hoffman, David Arnov, Woodstock, Jewish Lights Publishing, 2008, s. 82.

³³ "Yeterdi" anlamına gelen Dayenu, Pesah bayramında, Tanrı tarafından kendilerine verilen nimetleri kutlamak amacıyla Yahudiler tarafında söylenen İbranice bir şarkıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Bill Girrier, **Fruition-Reflections on a Life Grafted-In**, Bloomington, WestBow Press, 2011, s. 65.

³⁴ Kaplan, "Shefokh hamatekha al ha-goyim asher lo yeda'ukha", (Gazabını, seni tanımayan uluslara dök) pasajının okunmasını reddetmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Eisenstein, "Kaplan as Liturgist", s. 324.

³⁵ Eric Caplan, **From Ideology to Liturgy**, Cicinnati, Hebrew Union College Press, 2002, s. 49-50.

arayışı sırasındaki deneyimlerini kaydeden bir insan belgesi olarak tanımlanmıştır. Bunların yanı sıra, kişisel Mesih inancına, kurban kültürünün yeniden canlandırılmasına, ceza ve kıyamet doktrinlerine dair dua metinleri de kaldırılmıştır. Ayrıca bedeninin dirilişine atıfta bulunmaktan kaçınılmış ve modern insanın zihin yapısına uygun olarak ruhun ölümsüzlüğü anlayışı teyit edilmiştir. Kitapta Filistin'in yeniden inşasına dair dualara dokunulmamıştır. Ancak bu duaların, tüm Yahudilerin Filistin'e dönmesi gerektiği şeklinde yorumlanmaması gerektiği de vurgulanmıştır. Kitabın yayımlanmasından kısa bir süre sonra Kaplan, SAJ profesörleri tarafından ayinsel değişikliklerinin aşırıya kaçtığı gerekçesiyle eleştirilmiş ve The Union of Orthodox Rabbis of the United States and Canada adlı bir grup tarafından aforoz (*herem*) edilmiştir. New York Times gazetesinde, New York'ta bulunan Hotel McAlpin'de düzenlenen tören sırasında bu dua kitabının yakıldığı bildirilmiştir.³⁶

3.4.3. Diğer Liturjik Kitaplar

Jewish Reconstructionist Foundation, dini bayramlar için 1948'de iki ciltlik High Holidays Prayer Book, 1958'de Festival Prayer book, adlı dua kitaplarını ve 1963'de günlük dualar için Daily Prayer Book adlı dua kitabını yayınlamıştır.³⁷ Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğin, resmi bir hareket haline gelmesinin ardında hazırlanan ilk Yeniden Yapılanmacı dua kitabı ise, 1989-1999 yılları arasında Reconstructionist Press tarafından yayınlanan Kol Haneshamah Prayer Book adlı seridir. 1940'larda yayımlanan Yeniden Yapılanmacı dua kitaplarının birçoğu Kol Haneshamah serilerine dahil edilmiştir. Rabbi David A. Teutsch tarafından düzenlenen ve şair Joel Rosenberg tarafından çevrilen Kol Haneshamah, Şabat ve hafta sonları, hafta içleri, ev törenleri ve kutsal bayramlar için ayrı ciltler içermektedir. Bu ciltler hazırlanırken rabbinik-halk işbirliği, transliterasyon ve cinsiyet ayrımı gözetmeyen bir dil kullanımı gibi temel prensipler gözetilmiştir. İlk yayımlanan dua kitaplarının aksine bu serilerde, sayfanın altında geleneksel metinlere ya da yapılan değişikliklere dair

³⁶ Mel Scult, **Judaism Faces the Twentieth Century: A Biography of Mordecai M. Kaplan**, Detroit, Wayne State University Press, 1993, s. 361.

³⁷ Ruth Langer, **Jewish Liturgy: A Guide to Research**, Lanham, Rowman and Littlefield, 2015, s. 105.

bir açıklamaya yer verilmiştir Böylece geleneksel metinlere olan aşinalık korunmuştur. Ayrıca dua kitaplarında, pek çok duanın açıklaması ve yorumuna da yer verilerek kişinin, ibadet ederken aynı zamanda bu metinler üzerine çalışması sağlanmıştır. Dua kitaplarına, yukarıda sayılanlara ek olarak, açıklayıcı şiir ve dua metinleri de dahil edilmiştir. Ek okumalarda, rabbi ve Yahudi olmayan kişiler tarafından yazılan metinlere de yer verilmiştir.³⁸

3.4.4. A Guide to Jewish Practice Series

Şimdiye kadar yayımlanmış en kapsamlı Yeniden Yapılanmacı dua kitabı, rabbi David A. Teutsch tarafından hazırlanan ve üç ciltten oluşan A Guide to Jewish Practice adlı seridir. Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğin temel prensibi olan VBDM yaklaşımı çerçevesinde hazırlanan bu serilerde, Mordechai Liebling, Ruth Messinger, Marilyn Price, Sandy Sasso, Sid Schwarz ve Sheila Peltz Weinberg gibi isimler dahil olmak üzere yaklaşık yetmiş alim ve çağdaş Yahudi yaşamı liderinin yorumları yer almaktadır. Üç ciltten oluşan bu serinin ilki konuşma adabı, aile ve cinsel ahlak, ekonomik adalet, hayır işleri, biyoeitk ve koşer gibi gündelik yaşama dair önemli meseleleri ele almaktadır. İkinci cilt, Şabat ve roş ašana, yom kipur, sukkot, purim, pesah, şavuot gibi Yahudi bayramlarını konu almaktadır. Üçüncü ciltte ise yenidoğan törenleri, bar ve bat mitzva, evlilik, boşanma, din değiştirme ve ölüm gibi yaşam döngüsü olaylarını çevreleyen önemli ritüellere yer verilmektedir.

3.5. Kadın Haklarına Yönelik Yenilikler

Amerika'nın eşitlik, çoğulculuk ve çeşitlilik ideallerine olan bağlılığı, 21. yüzyılda Yahudi yaşamını da etkilemiştir.³⁹ Bu idealleri Yahudiliğe entegre etmek isteyen Kaplan, Amerikan Yahudiliğinde kadın erkek eşitliğinin başlıca mimarı olmuştur. Kaplan'ın biyografı yazarı Mel Scult'un görüşüne göre, onun geleneksel normlardan

³⁸ Alpert & Staub, **Exploring Judaism**, s. 150-152.

³⁹ Deborah Dash Moore, "Judaism as a Gendered Civilization: The Legacy of Mordecai Kaplan's Magnum Opus", **Jewish Social Studies: History, Culture, Society**, C. XII, No: 2, 2006, s. 173.

en önemli ayrılığı, kadınların rolü ile ilgili olmuştur.⁴⁰ “Yahudi hukukunda kadınların statüsü” adlı bir bölüme yer verdiği *Future of the American Jew* adlı kitabında, Yahudi hukuku ve yaşamında kadınların tam olarak eşitliği için çağrıda bulunmuştur. Kaplan’a göre, modern çağda Yahudi medeniyetinin kadına aşağılık bir varlık gibi davranması için hiçbir sebep bulunmamaktadır. Eğer Yahudi kadını, Yahudi yaşamının yenilenmesine katkıda bulunacaksa, Yahudi yaşamı da onun iyilik için sahip olduğu güçleri açığa çıkarmalıdır. Bu yüzden kadın Yahudi hukukuna katılmalı, dini, sivil ve hukuki eşitliğe sahip olmalıdır. Kaplan, ayrıca bu değişikliklerin gerçekleşmesinin kadının kendi çabalarına ve girişimlerine bağlı olduğunu da belirtmiştir.⁴¹

Kaplan, Ortodoks bir kurum olan Jewish Center’da rabbi olarak görev yaptığı sıralarda ilk defa kadın haklarıyla ilgili konuşma şansı elde etmiş ve bu konuşmasında sinagogda kadınları erkeklerden ayıran *mehitza* adlı perdenin kaldırılması ve bir kadın örgütünün kurulması gerektiğini savunmuştur. 1918’de verdiği bir vaazda ise “Tanrı, ‘kendi suretimizde, kendimize benzer insan yaratalım’ dedi, ‘denizdeki balıklara, gökteki kuşlara, evcil hayvanlara, sürüngenlere, yeryüzünün tümüne egemen olsun.’” ayetini, kadın erkek eşitliğinin bir kanıtı olarak yorumlamıştır.⁴² Kaplan’a göre Tanrı’nın asıl planı, dünyalık her işte kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olmasıdır. Kaplan, daha sonra bu meseleler sebebiyle anlaşmazlık yaşadığı Jewish Center’dan ayrılmış ve 1922’de SAJ’ı kurmuştur. Bu yeni topluluğun ilk yeniliklerinden biri kadınların sinagogdaki yeri ile ilgili olmuştur. Hizmetlerde kadınların ve erkeklerin karışık bir şekilde oturması (*mixed seating*) talebinde bulunan Kaplan, itirazlara rağmen hedefine ulaşmıştır.⁴³

3.5.1. Bat Mitzva

⁴⁰ Scult, **Judaism**, s. 300.

⁴¹ Mordecai M. Kaplan, **The Future of the American Jew**, New York, Macmillan, 1948, s. 402-403.

⁴² Scult, **Judaism**, s. 130.

⁴³ Rebecca Alpert, Goldie Milgram, “Women in the Reconstructionist Rabbinate”, **Religious Institutions And Women’s Leadership: New Roles inside the Mainstream**, Ed. Catherine Wessinger, Columbia, University of South Carolina, 1996, s. 291-292.

SAJ'ın kurulmasından sonra Kaplan'ın kadınlara yönelik yaptığı en büyük yenilik, 18 Mart 1922 tarihinde on iki buçuk yaşındaki kızı Judith'e düzenlediği bat mitzva törenidir. Kaplan, 1918'de United Synagogue⁴⁴ toplantısında kadınlar için eşitlik konusunu gündeme getirmiş ancak somut bir öneride bulunmamıştır. Judith'in on ikinci doğum gününden sonra, bu konuda harekete geçmeyi düşünmeye başlamıştır. SAJ bülteninde yapılan basit bir duyurunun ardından cemaatteki herkesi bir yemeğe davet etmiştir. Cemaatten herhangi bir muhalefetle karşılaşmayan Kaplan, annesi ve kayınvalidesinin itirazlarıyla mücadele etmiştir. Judith Kaplan Eisenstein, törenden önceki hazırlıklarını şu sözlerle anlatmaktadır:

Prosedürün kendisi dışında her şey hazırlık aşamasındaydı. Cuma gecesi, Şabat yemeğinden sonra, babam beni imtihana aldı, Tora okumalarından önce ve sonra gelen berahaları yüksek sesle okuttu. Haftalık kısımdan bir pasaj seçti. Diksiyonumu ne kadar da şiddetli bir şekilde düzeltiyordu... Daha sonra, hem İbranice hem de İngilizce olarak okuduğum haftalık bölümden bir pasaj seçti.⁴⁵

Tören, ön tarafta erkekler ve arka tarafta kadınlar oturacak şekilde SAJ binasının birinci katında gerçekleşmiştir. Judith, Tora berahalarını ve haftalık Siddur'dan bir bölümü okumuştur. Judith'in okumaları bittikten sonra Kaplan, Peygamberlerden (*neviim*) bir kısmı ve *aftara* duasını okumuştur. Böylece bar mitzva ile tamamen aynı olmasa da ilk bat mitzva töreni icra edilmiştir.⁴⁶ Bu tarihten çok daha önce İtalya, Fransa ve Polonya gibi ülkelerde kız çocuklarının yetişkinliğe geçişlerini kutlamak için bazı törenler düzenlenmiş olmakla beraber bat mitzvanın bar mitzvaya eşdeğer bir tören olarak kutlanması ilk olarak Kaplan tarafından başlatılmıştır.⁴⁷

Bat mitzva, kız çocuklarını iyi bir Yahudi eşi ve Yahudi annesi olmaya hazırlaması

⁴⁴ Tezin bundan sonraki bölümlerinde United Synagogue'a, kısaca US olarak yer verilecektir.

⁴⁵ Scult, **Judaism**, s. 31.

⁴⁶ Scult, **Judaism**, s. 302.

⁴⁷ Norma B. Joseph "Bar Mitzvah, Bat Mitzvah", **Encyclopaedia Judaica**, C. III, s. 165-166.

sebebiyle pek çok rabbi tarafından onaylamıştır. Ebeveynler ise bu töreni kızları için uygun bir ergenlik töreni olarak kucaklamıştır. 1960'a gelindiğinde, neredeyse tüm Muhafazakar ve Reformist Amerikan sinagogları, ebeveynlerin kız çocuklarına bat mitzva töreni düzenlemelerine izin vermiştir.⁴⁸ İlk bat mitzva töreni, tam olarak kadınların eşitliğini sağlamasa da Yahudi yaşamında kadınlara yönelik meydana gelecek çeşitli değişikliklerin öncüsü olmuştur.⁴⁹

1070'lerin başında feminist Yahudiler, özellikle Amerika'da, kadınların yaşam döngüsü olaylarını vurgulamaya yönelik ritüellerin geleneksel biçimlerini temel alan yeni ritüeller geliştirmeye başlamıştır. Bunlardan biri, Yeniden Yapılanmacı ilk kadın rabbi olan Sandy E. Sasso tarafından geliştirilmiştir. Kaplan'ın, kadınların Yahudilikteki statüsünü güçlendirmek için çalışması gerektiği iddiasından ilham alan Sandy E. Sasso, eşi Dennis Sasso ile beraber Yahudi bir kızın doğumunu kutlayan *Brit B 'not Yisrael* törenini hazırlamıştır.⁵⁰ Yeniden Yapılanmacılar, bat mitzva ve yenidoğan törenlerinin yanı sıra kadınlar için reglin başlangıcı, süttten kesilme ve menopoz gibi yeni ritüeller de geliştirmiştir.⁵¹

3.5.2. Evlilik ve Boşanma

Yahudi feminizmi, yeni tören ve ritüellerin oluşturulmasının yanı sıra, uzun süredir devam eden uygulamaları da önemli ölçüde etkilemiştir. Özellikle Yahudi evlilik ve boşanma prosedürleri için yeni ve eşitlikçi alternatifler sunulmuştur. Bu noktada Yeniden Yapılanmacı hareket, geleneksel düğün uygulamalarını bir rehber ve ilham olarak kullanmaktadır, ancak bunları eşitlikçilik ve açıklık değerleri ışığında

⁴⁸ Regina Stein, "The Road to bat mitzvah in America", **Women and American Judaism: Historical Perspectives**, Ed. Pamela S. Nadell, Jonathan D. Sarna, Hanover, Brandeis University Press, 2001, s. 225.

⁴⁹ Moore, "Judaism as a Gendered Civilization: The Legacy of Mordecai Kaplan's Magnum Opus", s. 173.

⁵⁰ Sandy E. Sasso, "B'rit B'not Israel: Observations on Women and Reconstructionism", **A Contemporary Jewish Review**, C. VIII, No: 2, Summer 1973, s. 103.

⁵¹ "Old Symbols, New Rituals: Adapting Traditional Symbols, Ceremonies and Blessings", <https://www.ritualwell.org/ritual/old-symbols-new-rituals-adapting-traditional-symbols-ceremonies-and-blessings>, 4 Aralık 2018.

modernize etmekte ve yeniden yorumlamaktadır. Bu sebeple bir Yeniden Yapılanmacı düşün, evlilik kontratı (*ketuba*) başta olmak üzere birçok geleneksel unsuru içermekte ve bu unsurlar düşünün yer aldığı topluluğun değerlerini yansıtacak şekilde güncellenmektedir. Yahudi düşünündeki en eski ve en önemli unsurlardan biri olan *ketuba*, düşünden hemen önce çiftin aileleri, yakın arkadaşları ve bir rabbi eşliğinde iki şahit tarafından imzalanan bir evlilik sözleşmesidir. *Ketuba*, Rabbinik dönemde, kocası ölen kadının sosyo-ekonomik durumunu korumak amacıyla şekillendirilmiştir. Kocanın karısına karşı olan maddi yükümlülüklerini içermektedir. Bugün medeni hukuk, genellikle, bir evlilik ruhsatı ile gelen haklar ve sorumluluklar ile *ketubanın* yasal yönlerini kapsamaktadır. Bu yüzden Yeniden Yapılanmacılara göre, çağdaş *ketuba*, ilişkinin duygusal, fiziksel ve ruhsal yönlerini tanımlayan bir dil içerecek şekilde yeniden düzenlenebilmekte ve ilişkideki her iki taraf da kendi *ketubasını* yazabilmektedir. Ayrıca kadınlar da erkekler gibi şahitlik edebilmektedir. Eşcinsel çiftler için tasarlananlar da dahil olmak üzere bugün birçok Yeniden Yapılanmacı alternatif *ketuba* metni bulunmakta ve bu metinler, hem ingilizce hem de modern İbranice versiyonları da içermektedir.⁵²

Boşanma söz konusu olduğunda ise Yahudi geleneği, gerekli medeni ve hukuki işlemlere ek olarak, *get* adında evliliği sona erdiren resmi bir boşanma belgesi kullanmaktadır. Geleneksel olarak, boşanma belgesi yalnızca kocanın boşanmaya razı olduğu durumlarda verilmektedir. Eğer koca boşanmaya razı değilse, kadının boşanma talebi reddedilmektedir. Kocasından *get* alamayan kadın, yeniden evlenememekte ve *aguna* (eski kocası tarafından hala hükmedilen, zincirlenmiş kadın) olarak kabul edilmektedir. Yeniden Yapılanmacılara göre bu sistemde kadın, *gete* sahip olan koca tarafından sömürülme ve istismar edilme tehlikesiyle karşılaşmaktadır. Önceleri dini mahkemeler tarafından yönetilmekte ve rabbinik otorite altında altında yaşamakta olan Yahudiler, modernizmin gelişi ve laik devletin yükselişiyle birlikte yaşadıkları ülkelerde vatandaşlığa girmiş ve sivil mahkemelere erişme imkanı elde etmişlerdir. Böylece birçok Yahudi çift, Yahudi boşanması olmaksızın medeni boşanmayı tercih etmeye başlamıştır. Çağdaş Ortodoks

⁵² Barbara Penzner, "Weddings", **Guide to Jewish Practice: Volume 3-the Life Cycle**, Ed. David A. Teutsch, Wyncote, Reconstructionist Rabbinical College Press, 2015, s. 141-191.

Yahudiliği içinde, kadına yönelik boşanma konusundaki kısıtlamalar devam ederken Muhafazakar Yahudilik, boşanma durumunda kocayı *get* vermeye mecbur kılan evlilik öncesi hükümlerin oluşturulması yoluyla, cinsiyet eşitsizliğini azaltmaya çalışmıştır. Yeniden Yapılanmacı hareket, resmi boşanmayı kabul etmekle beraber ilişkinin feshedilmesini simgeleyen dini bir ayrılık törenini de teşvik etmektedir. Geleneksel Yahudi boşanma prosedürlerinin adaletsizliğini ve eşitsizliklerini düzeltmek amacıyla 1979 yılında RRC’de düzenlenen bir törende, kocası *get* vermeyen bir kadın için geleneksel bir boşanma töreni gerçekleştirilmiş ve dini mahkeme kadına kocasının adına *get* vermiştir. Ancak bu prosedür kadını, *aguna* olma statüsünden kurtarmaya çalışırken, bu eylemi diğer tarafın rızası ve katılımı olmadan gerçekleştirerek ahlaki bir adaletsizliği sürdürmüştür. Nihayet 1994 yılında boşanma eylemi için RRA tarafından üç sistemden oluşan daha eşitlikçi bir boşanma prosedürü sunulmuştur. İlk sistem, kocanın boşanmayı başlattığı ve karısına *get* teslim ettiği geleneksel sistem ile paraleldir. İkinci sistem ise kadının boşanmayı başlatmasına ve kocasına *get* belgesini vermesine izin vermektedir. Üçüncü sistemde ise her iki taraf da karşılıklı olarak boşanmayı başlatmakta ve eşit olarak birbirlerine *get* teslim etmektedir.⁵³

3.5.3. Rabbinik Atama

Yeniden Yapılanmacı hareket ayrıca Amerika Birleşik Devletleri’nde Reformist Yahudilikten sonra kadınları rabbi olarak görevlendiren ikinci hareket olmuştur. 1974 yılında Sandy Eisenberg Sasso, RRC tarafından herhangi bir tartışma olmaksızın ilk Yeniden Yapılanmacı kadın rabbi olarak atanmıştır. Daha sonraki birkaç yıl boyunca, sadece birkaç kadın rabbiliğe başvurmuş ve hepsi kabul edilmiştir.⁵⁴ Muhafazakar Yahudiliğin ilk kadın rabbisi Amy Eilberg ise 1985’te JTS tarafından görevlendirmiştir.⁵⁵ Bugün, kadınlar Reformist, Yeniden Yapılanmacı ve Muhafazakar sinagoglardaki rabbilik pozisyonları da dahil olmak üzere birçok

⁵³ Richard Hirsh, “Divorce”, **Guide to Jewish Practice: Volume 3-the Life Cycle**, Ed. David A. Teutsch, Wyncote, Reconstructionist Rabbinical College Press, 2015, s. 229-270.

⁵⁴ Alpert & Milgram, “Women in the Reconstructionist Rabbinate”, s. 295.

⁵⁵ Neil Gillman, **Conservative Judaism: The New Century**, New Jersey: Behrman House, 1993, s. 136.

kıdemli görevde bulunmaktadır. Ortodoks hareket, Yahudi hukukuna sıkı sıkıya bağlılığı sebebiyle kadınların rabbi olarak görevlendirilmesini onaylamamaktadır. Ancak modern Ortodoks dünyasında kadınlar da erkekler gibi Yahudi metinlerine erişilebilmekte ve Drisha Enstitüsü⁵⁶, Matan⁵⁷ gibi kurumlar aracılığıyla kapsamlı bir eğitim görmektedir. Ancak bu programlardan mezun olan kadınlar rabbi olarak atanamamaktadır.⁵⁸

RRC, sadece bünyesine kadın rabbileri dahil etmekle kalmamış, rabbinik eğitimde radikal yenilikler de sağlamıştır. İlk yıllarda, Yahudilikte kadınlara dair birtakım dersler verilmiş ve bazı derslerde kadın sorunları gündeme getirilmiştir. 1990 yılında rabbi Linda Holtzman ve Dr. Tikva Frymer-Kensky tarafından geliştirilen Jewish Feminist Theology dersi, RRC'nin yoğun yaz kurslarından biri olarak sunulmuştur. Ancak kurs, başarısına rağmen düzenli müfredatın bir parçası haline gelmemiştir. 1993 yılında RRC, kadın çalışmalarına dair kapsamlı bir kütüphane kurarak, Yahudi kadınlarının ruhani liderlikteki imajlarını teşvik etmek için bir jüri toplamış ve akademik liderliğe erişimlerini de desteklemiştir. 1978 yılında, Dr. Shulamit Magnus, RRC'nin ilk tam zamanlı kadın profesörü olarak görevlendirilmiştir.⁵⁹

3.6. Eşcinsel Haklarına Yönelik Yenilikler

RRC ayrıca 1984'te kabul politikasını değiştirerek açıkça eşcinsel öğrencileri kabul eden ilk büyük rabbinik fakülte olmuştur.⁶⁰ 1990'da RRA, Yeniden Yapılanmacı harekete rabbinik atamada ayrımcılık yapmaması çağrısında bulunmuş ve 1991'de bu konuda resmi bir politika benimsemiştir. Yeniden Yapılanmacı hareket,

⁵⁶ Drisha Institute for Jewish Education, 1979 yılında New York'ta, kadınlara ileri düzeyde bir Tora ve Yahudi eğitimi sağlamak amacıyla Rabbi David Silber tarafından kurulmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Gitelle Rapoport, "Designed for Women", <https://drisha.org/wp-content/uploads/2015/02/Designed-for-Women-Rabbi-Silber-no-date.pdf>, 15 Aralık 2018.

⁵⁷ Matan Women's Institute for Torah Studies, 1988 yılında Kudüs'te, kadınlara Tora eğitimi sağlamak amacıyla kurulmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. "About Matan", <https://www.matan.org.il/en/about-2/>, 15 Aralık 2018.

⁵⁸ Shifra Bronznick, Didi Goldenhar, Joanna Samuels, "Women as Leaders in Judaism", **Gender and Women's Leadership: A Reference Handbook**, C. I, Ed. Karen O'Connor, New York, Sage, 2010, s. 517-518.

⁵⁹ Alpert & Milgram, "Women in the Reconstructionist Rabbinate", s. 295-298.

⁶⁰ Alpert & Milgram, "Women in the Reconstructionist Rabbinate", s. 295.

eşcinselliğe ilişkin Reconstructionist Commission on Homosexuality (1992) adlı raporunda, eşcinsel bireylerin Yahudi yaşamının tüm yönlerine tam olarak dahil edilmesine verdiği desteği ifade etmiştir. Raporda, insanların içsel onurunu, bütünlüğünü ve eşitliğini onaylayan Yahudi değerlerinin, eşcinselliği kınayan metinlere göre öncelikli olduğu vurgulanmış ve eşcinsel çiftlerin evlilikleri onaylanmıştır. Bunun yanı sıra tüm Yeniden Yapılanmacı bireylere, rabbilere ve RRC topluluğunun üyelerine, adalet aramak için, Yahudilik ve eşcinsellik ile ilgili konularda bir eğitim sürecine katılmaları çağrısında bulunulmuştur. 1993 yılında hem RRA hem de JRF, bu çağrıyı kabul etmiştir.⁶¹ 1997'de yayınlanan RRA Rabbi's Manual, eşcinsel çiftler için bir kutsama töreni (*Berit Ahavah*) içeren ilk rabbinik liturji kitabı olmuştur. Bu tarihten itibaren rabbilerin el kitaplarında eşcinsel çiftlerin evlilik törenlerine ilişkin kurallara da yer verilmeye başlanmıştır.⁶²

2004 yılında RRA tarafından eşcinsel çiftlerin, medeni evlilik hakkına ve medeni evliliğin otomatik olarak sağladığı çocuk velayeti, yetim ve dul yardımı, sağlık hizmetleri ve miras hakları gibi pek çok imkana sahip olması gerektiğine dair bir önerge hazırlanmıştır. 2007'de Toba Spitzer, RRA tarafından başkan olarak seçilmiş ve Amerika Birleşik Devletleri'nde bir rabbinik dernek başkanlığı yapan ilk LGBT birey olmuştur.⁶³ 2013 yılında ise Deborah Waxman, RRC tarafından başkan olarak seçilmiş ve dini bir eğitim kurumuna başkanlık yapan ilk kadın ve ilk lezbiyen olarak tarihe geçmiştir.⁶⁴

Sonuç olarak, Yeniden Yapılanmacılar, dini uygulamaları, Yahudi yaşamının kutsallığı konusundaki farkındalığı arttırmanın, ahlaki değerleri yinelemenin ve zaman ve mekanı kutsal bir şekilde işaretlemenin bir yolu olarak görmektedir. Bu

⁶¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. "Resolution in Support of Civil Marriage for Same-Sex Couples", <https://therra.org/resolutions/same-sex-marriage-03-04.pdf>, 15 Aralık 2018.

⁶² Ayrıntılı bilgi için bkz. "Reconstructionist Movement Endorses Civil Marriage for Same-Sex Couples", <https://archive.rrc.edu/news-media/news/reconstructionist-movement-endorses-civil-marriage-same-sex-couples>, 15 Aralık 2018.

⁶³ Dana E. Kaplan, **Contemporary American Judaism: Transformation and Renewal**, New York, Columbia University Press, 2011, s. 133.

⁶⁴ Lawrence Grossman, "Jewish Communal Affairs: April 1, 2014 to March 31, 2015", **American Jewish Year Book 2015: The Annual Record of the North American Jewish Communities**, C. CXV, Ed. Arnold Dashefsky, Ira M. Sheskin, Dordrecht, Springer, 2016, s. 139.

bağlamda, dünyada ve insanda kutsallığı ortaya çıkaran dini uygulamaları kucaklamaktadır. Dolayısıyla Yeniden Yapılanmacılar, Yahudi pratiğini, daha anlamlı ve faydalı bir Yahudi yaşamına katkı yaptığı ölçüde kabul etmekte ve değerlendirmektedir.⁶⁵

⁶⁵ Deutsch, “Value-Based Decision Making”, s. 556-578.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. YENİDEN YAPILANMACI YAHUDİLİK VE AMERİKAN YAHUDİ TOPLUMU

Modern Yahudilik, Batı Avrupa’da başlayıp Orta ve Doğu Avrupa’ya yayılan Yahudi Aydınlanması ve siyasi kurtuluş sürecinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Haskala hareketinin kurucusu olarak kabul edilen Moses Mendelssohn (1729-1786), genç yaşta Berlin’e gelerek, burada dini ve seküler bir eğitim almıştır.¹ Dönemin bilimsel ve felsefi gelişmelerini takip eden ve kendisini Yahudi olmayan Avrupa toplumundan ayıran görsel farklılıkları bertaraf eden modern bir Yahudi olarak tanımlanan Mendelssohn, sürekli olarak Yahudiliğe bağlılığı vurgulamış ve modern yaşama uygun bulduğu dini uygulamaların korunmasında ısrar etmiştir.² Alman Aydınlanması düşüncesinin öncü figürleriyle arkadaşlık eden Mendelssohn, bu düşünceleri Alman Yahudilerine aktarmaya çalışmıştır. Avrupa kültürüne dahil olmanın Yahudiliği yaşamaya engel olmadığını savunmuş ve Yahudileri yaşadıkları toplumlara entegre etmek için çabalamıştır. Mendelssohn ayrıca Yahudi eğitiminin modernize edilmesini teşvik etmiş ve bu niyetle Tora’yı Almancaya çevirmiştir. Bu, özellikle Avrupa’nın Almanca konuşulan büyük şehirlerindeki kültürleşme ve asimilasyon sürecine yeni bir ivme kazandırmıştır. Haskala ile beraber getto hayatının kısıtlamalarından kurtulan Yahudiler, Batı Avrupa toplumunun ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamına daha fazla dahil olmuş ve belirli bölgelerde siyasi haklar elde etmiştir.³

Özgürleşme süreciyle beraber Yahudilerin içinde yaşadıkları toplumlarla ve onların ulusal çıkarlarıyla özdeşleşmesi, Yahudi dini ve kültürel menfaatlerine ciddi zararlar vermiştir. Çünkü bu süreç geleneksel olarak dini ve etnik unsurları bir arada barındıran Yahudiliği, Yahudi toplumunun varlık sebebi ve kimliği olmaktan çıkarıp

¹ Dan Cohn-Sherbok, **Modern Judaism**, London, Macmillan, 1996 s. 29-30.

² Seda Özmen, **18. Yüzyıl Yahudi Aydınlanma Hareketi Haskala ve Moses Mendelssohn**, İstanbul, Ayışığı Kitapları, 2014, s. 4.

³ Cohn-Sherbok, **Modern**, s. 30.

sıradan ve modern anlamıyla bir inanç sistemi haline getirmiştir. Öte yandan yüzyıllar boyu hahamlar tarafından kontrol edilen geleneksel Yahudi toplumu, özgürleşme süreci sonrasında dağılmaya başlamış, gelenek ve geleneğe dayalı dini otoritenin Yahudi toplumu üzerindeki belirleyici ve birleştirici etkisi ciddi anlamda zayıflamıştır.⁴ Bu süreçte bazı Yahudiler, geleneksel inanç ve gözlemlerini sürdürürken, diğerleri modern yaşamla çeliştiğine inandıkları tüm Yahudi inanç ve uygulamalarını terk etmeye başlamıştır. Bununla beraber pek çok Yahudi için Hristiyanlığa dönüşüm, kendilerine yönelik sosyal önyargılardan kurtulmanın ve yeni ekonomik, sosyal ve profesyonel fırsatlardan yararlanmanın en etkili yolu haline gelmiştir.⁵

Yahudi Aydınlanması'nın en önemli sonuçlarından bir diğeri, 19. yüzyılda Alman Yahudi cemaati içinde doğup daha sonra Amerika'ya ve özellikle diğer Batı ve Orta Avrupa ülkelerine de taşınan Reformist, Muhafazakar ve Ortodoks Yahudilik hareketlerinin, 20. yüzyıldan itibaren üç büyük Yahudi oluşumu haline gelmesidir. Başta dönemin ileri gelen Yahudi alimi Moses Sofer olmak üzere kendilerini Tora'ya bağlı Yahudiler olarak nitelendiren geleneksel Yahudi din alimleri, modernliğin ve Reformist hareketin yıkıcı etkilerine karşı sadece Tora'yı esas almak üzere her türlü değişim ve yeniliğe karşı çıkmışlardır. Abraham Geiger, Zacharias Frankel ve Samson Raphael Hirsch gibi Aydınlanmacı Yahudi din alimleri ise Yahudiliği ve Yahudi hayatını yeni şartlar doğrultusunda yeniden yorumlama ve biçimlendirme yoluna gitmişlerdir. Bu hareketlerden her biri bir önceki grubun aşırılığına tepki olarak ortaya çıkmıştır.⁶

Sonuç olarak, bugün Yahudilik kendi dini kimlikleri olan çeşitli gruplara ayrılmıştır. En sağda, Yahudi hukukunda belirtildiği gibi geleneksel yaşam tarzına bağlı kalan ve kendilerini modern yaşamdan soyutlayan ultra Ortodokslar bulunmaktadır. Dini yelpaze boyunca Yahudi hukukunu takip eden ancak geleneğe olan sadakatlerini

⁴ Mahmut Aydın, **Ana Hatlarıyla Dinler Tarihi**, İstanbul, Ensar Neşriyat, 2015, s. 307.

⁵ Dana E. Kaplan, "Contemporary Forms of Judaism", **The Cambridge Guide to Jewish History, Religion, and Culture**, Ed. Judith R. Baskin, Kenneth Seeskin, Cambridge, Cambridge University Press, 2010, s. 445-446.

⁶ Salime L. Gürkan, **Yahudilik**, İstanbul, İSAM Yayınları, 2012, s. 57-58.

çağdaş toplumun kabulü ile birleştirmeye çalışan Neo Ortodokslar ve geleneği güncel bilgiler ışığında yeniden şekillendirmek için çabalayan Muhafazakar, Reformist ve Yeniden Yapılanmacı Yahudiler bulunmaktadır. En solda ise alternatif Yahudi yaşam tarzları ile birlikte politik ve dini değişimleri de destekleyen Yahudi radikalleri yer almaktadır. Yahudi toplumu ayrıca kendilerini dinden uzak tutmaya çalışan pek çok Yahudi bireyi de içermektedir.⁷

Konumuz olan Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğin, Amerikan Yahudiliği içerisindeki yerini ve önemini tespit etmeden önce Amerikan Yahudiliğin ana akım hareketlerine kısaca bir değinmek gerekecektir.

Reformist Yahudilik

Bugün Amerika'daki en popüler Yahudi mezhebi olan Reformist hareket, Yahudi Aydınlanma sürecinin bir sonucu olarak, 19. yüzyılın başlarında modern dünyanın koşullarına uyum sağlamaya çalışan Alman Yahudileri arasında ortaya çıkmıştır. Yahudiliğin reformuna dair ilk adım, 1818 yılında Hamburg'da ibadetlerin yerel dilde (Almanca), org ve koro eşliğinde yapıldığı ilk düzenli reform tapınağının⁸ inşa eden⁹ Yahudi finansörü ve toplumsal lideri Israel Jacobson (1767-1828) tarafından atılmıştır. 1840'lara gelindiğinde ise Orta Avrupa'da, başta Abraham Geiger (1810-1874) ve Samuel Holdheim (1806-1860) olmak üzere, modern Yahudi araştırmalarının öncülüğünü yapan (*Wissenschaft des Judentums*) yeni jenerasyon rabbilerin oluşturduğu eğitimli bir Reform liderliği ortaya çıkmıştır.¹⁰ 1840'lı yılların Reformist hareketi, Yahudiliğin etik öğretilerini, monoteizmin Batı toplumuna en önemli katkısı olarak vurgulamış ve dini inançların evrensel niteliklerine odaklanmıştır. Bu evrensel odağın ve yaşadıkları ülkelere siyasi bağlılık gösterme arzusunun bir sonucu olarak Reformist liderler, bir dizi teorik düzenleme ve yenilik

⁷ Cohn-Sherbok, **Modern**, s. 1.

⁸ İlk Erken Reform liderleri, hem onları geleneksel sinagoglardan ayırmak, hem de Kudüs'teki antik tapınağı yeniden inşa etme özlemlerinden vazgeçtiklerini belirtmek amacıyla ibadethanelerini "sinagog" yerine "tapınak" olarak adlandırmışlardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Jon Bloomberg, **The Jewish World in the Modern Age**, Jersey City, KTAV Publishing House, 2004, s. 91.

⁹ Dan Cohn-Sherbok, **Judaism: History, Belief and Practice**, London, Routledge, 2003, s. 259.

¹⁰ Dana E. Kaplan, "Reform Judaism", **Encyclopedia Judaica**, C. XVII, s. 166.

yapmıştır. Bu doğrultuda, Talmud'un otorite olma özelliğini reddedilmiş, sünnet olmanın ve Şabat kurallarının kısmen terki savunulmuştur. Ayrıca seçilmişlik, vahyin değişmezliği, kurtarıcı Mesih, kutsal topraklara dönüş ve mabedin yeniden inşası fikirlerine dair bütün atıfların ve kadınlara yönelik olumsuz ifadelerin dua kitaplarından çıkarılması öngörülmüş ve buna uygun olarak yeni dua kitapları hazırlanmıştır. Böylece Yahudilik, inanca dayalı özü aynı kalacak şekilde, ritüel boyutu değişen ve gelişen, dinamik ve aynı zamanda evrensel misyona sahip bir inanç sistemi olarak tanımlanmıştır.¹¹

Reformist hareket, Almanya'dan sonra diğer Batı Avrupa ülkelerine ve nihayet Amerika Birleşik Devletleri'ne yayılmıştır. Amerikan Reformist Yahudiliğin ilk lideri olan Isaac Mayer Wise (1819-1900), 1850 yılında kadın ve erkeklerin karışık olarak oturduğu Amerika'daki ilk sinagog olan Anshe Emeth'i kurmuştur. Wise, daha sonra cemaatleri bir araya getiren Union of American Hebrew Congregations (1873),¹² din adamı yetiştiren Hebrew Union College (1875)¹³ ve rabbileri temsil eden Central Conference of American Rabbis (1889)¹⁴ olmak üzere üç kurumun oluşturulmasına öncülük etmiş ve böylece Reformist Yahudiliğinin kurumsallaşmasına katkıda bulunmuştur. Kurmuş olduğu bu üçlü organizasyon sistemi ile diğer Yahudi gruplara da örnek olan Wise,¹⁵ Amerikan Reformist hareketin ılımlı kanadının lideri olarak kabul edilmiştir.¹⁶ Amerikan Reformist Yahudiliği'nin diğer bir lideri olan David Einhorn (1808-1879) ise hareketin radikal kanadını temsil etmiştir. Wise'in ılımlı pozisyonu, zamanla Amerikan Reformist Yahudi kurumları için bir norm haline gelse de, Einhorn'un radikal görüşleri, Amerikan Reformist hareketin entelektüel temelini oluşturmuştur. 1885 yılında Einhorn'un damadı ve öğrencisi olan Kaufman Kohler (1843-1926), Pittsburgh Platformu'nun toplanmasına öncülük etmiş ve böylece Amerikan Reformist

¹¹ Gürkan, **Yahudilik**, s. 65.

¹² Tezin bundan sonraki bölümlerinde American Hebrew Congregations'a kısaca UAHC olarak yer verilecektir.

¹³ Tezin bundan sonraki bölümlerinde Hebrew Union College'a kısaca HUC olarak yer verilecektir.

¹⁴ Tezin bundan sonraki bölümlerinde Central Conference of American Rabbis'e kısaca CCAR olarak yer verilecektir.

¹⁵ Mahmut Salihoğlu, "Isaac Mayer Wise: Amerikan Reform Yahudiliğinin Kurucusu", **İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, No: 33, 2015, s. 171.

¹⁶ Bezalel Gordon, "Wise, Isaac Mayer", **Encyclopedia Judaica**, C. XXI, s. 99.

hareketin temel prensipleri belirlenmiştir. Bu platform sonucunda Yahudilik, yüksek bir Tanrı fikri ve ahlaki kurallar üzerine kurulu gelişen bir din ve Yahudiler ise bir ulustan ziyade evrensel bir misyona sahip dini bir topluluk olarak tanımlanmış, yiyip içme, giyim kuşam ve ritüel temizlik ile ilgili çağdaş medeniyetin görüş ve alışkanlıklarına uygun olmadığı düşünülen dini kurallar kaldırılmıştır. Ayrıca Filistin'e dönüş ülküsü, kişisel Mesih, bedensel diriliş, cennet ve cehennem doktrinleri de reddedilmiştir.¹⁷

1930'lu yıllarda geleneksel anlayışa sahip Yahudilerin Doğu Avrupa ülkelerinden Amerika'ya göç etmesiyle Amerikan Reformist hareketin yüzü değişime uğramıştır. Bu dönemde Almanya'daki Nazi rejiminin de yükselişiyle, Yahudiler arasında milliyetçi duygular güç kazanmaya ve bir Yahudi devletinin kurulması zorunluluğu daha belirgin hale gelmeye başlamıştır. Bu değişiklikler üzerine CCAR, 1937 yılında Reformist Yahudiliğin bazı temel ilkeleri revize edildiği Columbus Platformunu benimsemiştir. Pittsburg Platformunun aksine ibadetlerde İbranice kullanılması onaylanmış, geleneklerin ve törenlerin önemi vurgulanmış ve Filistin'de bir Yahudi devleti kurma arayışı desteklenmiştir.¹⁸ Bu ilkelerin çoğu, Centenary Perspective (1976) ve New Pittsburgh Platform (1999) gibi daha sonraki belgelerde Reformist hareketin liderleri tarafından yeniden düzenlenmiş ve genel olarak yumuşatılmıştır.¹⁹

Reformist hareket, bir zamanlar çağdaş medeniyetin görüş ve alışkanlıkları ile çeliştiği gerekçesiyle kaldırdığı bazı geleneksel uygulamaları yeniden onaylamasına rağmen yenilikçi vizyonunu sürdürmeye devam etmiştir. 1972 yılında Sally J. Priesand, The Hebrew Union College-Jewish Institute of Religion²⁰ tarafından ilk kadın rabbi olarak görevlendirilmiştir. 1983 yılında, hareket resmen babanın soyundan gelen bir çocuğun, Yahudi olarak yetiştirilmesi şartıyla, Yahudi sayılmasını onaylamıştır. 1990 yılında HUC açıkça eşcinsel ve lezbiyen

¹⁷ Christian D. Von Dehsen, "Einhorn, David", **Philosophers and Religious Leaders**, Ed. Christian d. Von Dehsen, Scott L. Harris, Arizona, Greenwood Publishing Group, 1999, s. 57.

¹⁸ Frida K. Furman, **Beyond Yiddishkeit: The Struggle for Jewish Identity in a Reform Synagogue**, Albany, State University of New York Press, 1987, s. 34-36.

¹⁹ Bloomberg, **The Jewish**, s. 94.

²⁰ Tezin bundan sonraki bölümlerinde Hebrew Union College-Jewish Institute of Religion'a kısaca HUC-JIR olarak yer verilecektir.

öğrencileri rabbinik programlarına kabul etmeye başlamıştır. 1996 yılında CCAR, eşcinsel çiftlerin medeni evlilik hakkını destekleyen bir karar almış ve 2002 yılında reform rabbilerin eşcinsel çiftlerin bağlılık törenlerinde görev yapmalarını onaylamıştır.²¹

Özerklik üzerindeki stresi nedeniyle Reformist Yahudilik, çeşitli ülkelerde kendini farklı şekillerde ortaya koymuştur. Bununla birlikte, tüm dünyadaki Reformist topluluklar, dini değişimin meşru olduğuna ve Yahudiliğin yüzyıllar içinde değiştiğine inanmaktadır.²² Günümüz itibarıyla Reformist Yahudilik çoğulculuk, bireycilik, kadın-erkek eşitliği gibi ilkelerden taviz vermeksizin geleneği ve pratiği biraz daha fazla dikkate alan bir anlayışı benimsemektedir.²³

Ortodoks Yahudilik

İlk kez Yahudi Aydınlanması döneminde ortaya çıkan “Ortodoks” terimi, 19. yüzyıldan itibaren yaygınlık kazanmış ve Reformist Yahudiliğin ortaya koyduğu yeniliklere tepki olarak Yahudi inanç ve uygulamalarının bütününe ifade etmek üzere kullanılmıştır.²⁴ Günümüzde ise “Ortodoks Yahudilik” terimi, çok çeşitli dini grupları içermektedir. Yorum ve pratikte farklı olmalarına rağmen bu gruplar temelde Tora'nın Tanrı tarafından Sina dağında Musa'ya verilmiş olduğu inancını paylaşmakta, On Emir'i ve Halaka'yı titizlikle gözetmektedir. Ortodoks Yahudiler, Musa'ya Tanrı tarafından yazılı emirler (Tora) ile birlikte sözlü emirler de verildiğine ve bu sözlü emirlerin, bilgeler tarafından tartışılıp sonunda Talmut şeklinde yazıldığına inanmaktadır. Halaka'yı Tanrı'nın iradesinin doğrudan bir ifadesi olarak gören Ortodoks Yahudiler, onun tarihi veya sosyolojik nedenlerden ötürü değiştirilemeyeceğini de savunmaktadır.²⁵

²¹ E. Kaplan, “Contemporary Forms of Judaism”, s. 450.

²² E. Kaplan, “Reform Judaism”, s. 166.

²³ Gürkan, **Yahudilik**, s. 67.

²⁴ Ömer F. Harman, “Yahudilik”, “, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C. XLIII, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013, s. 216.

²⁵ E. Kaplan, “Contemporary Forms of Judaism”, s. 455.

Ortodoks Yahudiler, Modern Ortodoks ve Ultra-Ortodoks olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Neo-Ortodoksluk olarak da bilinen Modern Yahudilik, Samson Raphael Hirsch'in (1808-1888) öğretileri üzerine kurulmuştur. Değişim prensibine inanmakla beraber Yahudi hukukunun ve inancının özünün değiştirilemeyeceğini savunan Hirsch, Tora ile modern kültürü sentezlemeyi amaçlamıştır. *Torah im derekh erez* (Tora ile seküler kültürün sentezi) şeklinde ifade edilen bu girişim, Neo-Ortodoks Yahudiliğin temel öğretisidir. Bu sebeple Neo Ortodokslar, öncelik hakkı Tora'ya ait olacak şekilde, seküler araştırmalar neticesinde elde edilen bilgilerin de kullanılabileceğine inanmakta ve geleneksel Yahudiliğin en iyisini çağdaş kültürün en iyisiyle sentezlemeyi amaçlamaktadır.²⁶

Genel olarak "Haredi" ifadesini kullanan Ultra-Ortodokslar ise, hem çok sayıda mezhebe bölünmüş Hasidi kesimi hem de Talmut'un yoğun çalışmasını vurgulayan Yeşiva Ortodoksluğunu içermektedir.²⁷ Ultra-Ortodoks Yahudilik, ayrıca Naturei Karta olarak bilinen ve Mesih gelmeden kurulduğu için İsrail devletine karşı olan bir grubu da içermektedir.²⁸ Haredi Yahudiliğin kökeni, "Hatam Sofer" olarak da bilinen rabbi Moses Sofer'in (1762-1839) öğretilerine dayanmaktadır. Genel olarak Ortodoks Yahudiliğin, bilhassa Ultra-Ortodoks Yahudiliğin ruhsal atası olarak bilinen Moses Sofer, modernizm ve özellikle Reformist hareketin yıkıcı etkilerine karşı yalnızca Tora'yı esas almak suretiyle sadece Halaka'da değil tüm davranış biçimlerinde her türlü değişim ve yeniliğe karşı çıkmıştır.²⁹ Moses Sofer tarzı Ortodoksluk, günümüzde Hasidi grupları da içine alacak şekilde Ultra-Ortodoksluk adı altında devam etmektedir.³⁰

18. yüzyılda Polonya'da çoğunlukla Baal Şem Tov (İyi İsmi Efendisi) olarak bilinen İsrail ben Eliezer tarafından kurulan Hadizim ise mistik bir harekettir. Tora'ya bağlılık ve dini kuralları gözetme konusunda son derece titiz olan Hasidikler, Halaik

²⁶ Miri Freud-Kande, "Modernist Movements", **Modern Judaism: An Oxford Guide**, Ed. Nicholas de Lange, Miri Freud-Kandel, Oxford, Oxford University Press, 2005, s. 83-84.

²⁷ E. Kaplan, "Contemporary Forms of Judaism", s. 455.

²⁸ Baki Adam, "Yahudilik", **Dinler Tarihi**, Ed. Baki Adam, Ankara, Grafiker Yayınları, 2015, s.123.

²⁹ Eliezer Don-Yehiya, "Traditionalist Strands", **Modern Judaism: An Oxford Guide**, Ed. Nicholas de Lange, Miri Freud-Kandel, Oxford, Oxford University Press, 2005, s. 94.

³⁰ Gürkan, **Yahudilik**, s. 70.

kuralların ruhsal yönlerine odaklanmaktadır. Hasidik teolojideki temel gaye, Tanrı'yla mistik olarak birleşmektir. Bunun için ise *kavana* (sadece Tanrı'yı düşünme, Tanrı'ya kendini adama) ve *devekut* (Tanrı'yla bağlanma ve Tanrı'yla birleşme) gibi sofı ritüelleri uygulanmaktadır.³¹ Bu noktada Haisidikler, üst akıl olarak benimsedikleri Rebbeler aracılığıyla manevi yönlerini güçlendirmeye ve Tanrı'ya ulaşmaya çalışmaktadır.³² Hasidi cemaati üzerinde tam bir otoriteye sahip olan Rebbeler insan ve Tanrı arasındaki arabuluculardır. Bugün çok sayıda Rebbenin kendine ait yüzlerce cemaat oluşturmuş olduğu bilinmektedir. Bu örgütlenme biçimi, Hasidikleri daha çok sinagoglar etrafında toplanan geleneksel Yahudilerden ayıran en temel farklardan birisidir. İsrail, Avrupa ve Kuzey Amerika başta olmak üzere dünyanın pek çok yerinde bulunan Hasidikler, bukleli saçları, geleneksel siyah kıyafetleri ve şapkaları ile diğer toplumlardan kolayca ayırt edilmektedir.³³

Ortodoks hareketler, inançlarında ve gözlemlerinde benzerlik gösterirken, modern toplum ve kültüre karşı tutumları konusunda farklılaşmaktadır. Bu iki grup arasındaki en önemli farklılıklardan biri, seküler çalışmalara karşı olan tutumlarıdır. Harediler, sekülerleşmeye ve laik eğitime karşı çıkarken, Neo Ortodokslar geleneksel dini çalışmaların yanı sıra çeşitli seküler çalışmaları da eğitim kurumlarının müfredatına dahil etmişlerdir. Diğer bir fark ise giyim kuşam konusundadır. Neo Ortodokslar, Batı ve Orta Avrupa'da yaygın olan modern giyim tarzlarını ve davranış biçimlerini benimsemişken, Harediler, modern dönem öncesi giyim tarzlarını ve davranış biçimlerini korumuştur. Doğu Avrupa Yahudilerinin geleneksel kıyafeti olan uzun ve koyu renk paltolar giyen, geniş kenarlı siyah şapkalar takan, Harediler, içinde bulundukları toplumlardan ayırt edilebilmektedir. Erkekler uzun sakallara ve favorilere sahipken, kadınlar Halaka onlara mütevazı bir şekilde giyinmelerini emrettiği için başlarını örtmekte, uzun etekli ve uzun kollu kıyafetler giymektedir. Sinagoglarda kadın ve erkek arasında mehitza adı verilen bir perde bulunmakta ve kadın erkek ayrı oturmaktadır. Ayrıca diğer Ortodoks toplumlardan farklı olarak

³¹ Kürşat Demirci, "Doğu Avrupa Yahudiliği: Hasidizm", **Din ve Eğitim Araştırmaları Dergisi**, 2005, s. 123.

³² S. Daniel Breslauer, "Hasidism and its Effects on Alternative Jewish Movements in America", **America's Alternative Religions**, Ed. Timothy Miller, Albany, State University of New York Press, s. 111.

³³ Demirci, "Doğu Avrupa Yahudiliği: Hasidizm", s. 124.

haredi toplumlarda kadın ve erkek, düğün gibi umumi törenlerde de ayrı oturmaktadır.³⁴

Ortodoks Yahudilik, inanç ve uygulamadaki çeşitliliklerden ötürü nihai bir otoriteye sahip değildir.³⁵ Bu yüzden Reformist, Muhafazakar ve Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğin aksine, Ortodoks Yahudiliğin ortak merkezi bir kurumu bulunmamaktadır. Çok sayıda rabbinik örgüt ve sinagog bulunmakla beraber hiçbirisi tüm Ortodoks Yahudileri tarafından resmi olarak tanınmamaktadır. Orthodox Union³⁶ olarak da bilinen Union of Orthodox Jewish Congregations of America, Ortodoksluğun modern kanadını temsil etmektedir. Ultra-Ortodoks grupların ise sayısız resmi ve gayri resmi organizasyonları bulunmaktadır. Ultra-Ortodoksların en kapsamlı grubu, 1912 yılında Polonya’da kurulan Agudat Israel’dir. Amerikan kanadı 1939’da kurulan Agudat Israel, üyelerine ve diğer ilgili partilere eğitimsel, yasal ve dini programlar sunan çok sayıda alt gruba sahiptir.³⁷

Muhafazakar Yahudilik

Muhafazakar Yahudiliğin entelektüel kökeni, 18. Yüzyılın ortalarında Almanya’da Zacharias Frankel (1801-1875) tarafından kurulan Pozitif-Tarihi Ekole dayanmaktadır. 1845 yılında ibadette İbranice kullanımını ve koşer kurallarını reddeden Alman Reformist hareket ile bağlarını koparan Frankel,³⁸ 1854 yılında Jewish Theological Seminary of Breslau’nun başına geçmiştir.³⁹ Burada Yahudiliğin, ilahi vahiy ile Yahudi halkının buna yanıtı arasındaki karşılıklı etkileşimden oluştuğunu ve bu yüzden Yahudi hukukunun statik olmadığını, aksine değişen koşullara cevap vermek için daima geliştiğini öğretmiştir. Daha sonra Yahudi geleneğinin otoritesini korurken aynı zamanda tarihsel ve eleştirel araştırma

³⁴ Don-Yehiya, “Traditionalist Strands”, s. 96.

³⁵ Emanuel Rackman, “Orthodoxy”, **Encyclopedia Judaica**, C. XV, s. 497.

³⁶ Tezin bundan sonraki bölümlerinde Orthodox Union’a veya Union of Orthodox Jewish Congregations of America’ya kısaca OU olarak yer verilecektir.

³⁷ E. Kaplan, “Contemporary Forms of Judaism”, s. 455.

³⁸ David W. Smith, Elizabeth G. Burr, **Understanding World Religions: A Road Map for Justice and Peace**, Toronto, Rowman & Littlefield Publishers, 2007, s. 94-95.

³⁹ David Golinkin, Michael Panitz, “Conservative Judaism”, **Encyclopedia Judaica**, C. V, s. 171.

özgürlüğünü de destekleyen “Positive-Historical Judaism” olarak adlandırdığı yaklaşımı geliştirmiştir. Frankel, Yahudiliğin sadece iman yoluyla kabul edilen tüm unsurlarını (Halaka, Tora vb.) “olumlu” olarak nitelendirmiş ve normatif olduklarını savunmuştur. Öte yandan Yahudiliğin “tarih” içinde geliştiğini, bu yüzden değişime tabi olduğunu da kabul etmiştir. Dolayısıyla Pozitif-Tarihi Ekol, Yahudiliğin hem normatif yani pozitif unsurlarını hem de tarihsel gelişimini kabul etmektedir.⁴⁰

Kökleri 18.yüzyıl Almanya’sına kadar uzansa da Muhafazakar Yahudilik, kurumsal bir hareket olarak 19.yüzyılın başlarında Amerika’da ortaya çıkmıştır. 1883 yılında HUC’un ilk mezunlar töreninde, koşer kurallarına uymayan yemeklerin servis edilmesi (Trefa Banquet) ve 1885 yılında Pittsburgh Platformunun kabul edilmesi, gelenekçi Yahudileri kendi kurumlarını oluşturma arayışına sokmuştur. Nihayet 1887 yılında New York’ta, HUC’a daha geleneksel bir alternatif olarak JTS kurulmuştur. 1902 yılında varlıklı Amerikan toplum liderleri Cambridge Üniversitesi’nde görev yapan Solomon Schechter’i (1847-1915) JTS’nin başına getirmiştir. Schechter, JTS’yi yeniden düzenlemiş ve 1913 yılında hareketin sinagog kolu olan US’u kurmuştur. 1918 yılında JTS’nin mezunlar derneği olan Alumni Association (1901), Rabbinical Assembly of America adını almıştır.⁴¹ 1948 yılında üyeleri hareketin üç ana kanadını oluşturan JTS, RA ve US tarafından görevlendirilen The committee on on Jewish Law and Standards⁴² kurulmuştur. Bu kurul zamanla hareket için bir karar alma merkezi haline gelmiştir.⁴³

Lideliği altında JTS’yi Yahudiliğin merkezi kurumu haline getiren Schechter, Halaka’nın değişime tabi olduğuna inanmış ancak bu değişimi belirleyen temel otoritenin toplum olduğunu savunmuştur. Schechter’e göre Halaka konusunda otoritenin kaynağı, belirli bir grup veya mezhep değil, “Katolik İsrail” olarak adlandırdığı bir bütün olarak Yahudi halkıdır. Bununla beraber Schechter,

⁴⁰ Joseph E. Heller, Yehoyada Amir, “Frankel, Zacharias”, *Encyclopedia of Judaica*, C. VII, s. 200-201.

⁴¹ Svante Lundgren, *Particularism and Universalism in Modern Jewish Thought*, Albany, SUNY Press, 2001, s. 139-140.

⁴² Tezin bundan sonraki bölümlerinde The committee on on Jewish Law and Standards’a kısaca CJLS olarak yer verilecektir.

⁴³ E. Kaplan, “Contemporary Forms of Judaism”, s. 451.

Yahudilerin tarihlerine sadık kalmaları ve bu yüzden tarihlerini ihlal edecek değişimlerden uzak durmaları gerektiğini de belirtmiştir. Örneğin; Muhafazakar hareket, Reformistlerin yaptığı gibi, kurban takdimine yönelik tüm atıfları dua kitaplarından kaldırmamıştır. Yahudi tarihinin bir parçası olarak görülen kurban takdimi, Muhafazakar dua kitaplarındaki varlığını korumuş, sadece gelecekte restore edilmesine yönelik atıflar kaldırılmıştır. Ayrıca Yahudilerin Şabatta sinagoga gitmek için araba kullanmalarına izin verilmiş ancak diğer Şabat yasakları, koşer kuralları ve ibadette İbranice kullanımı gibi esaslara dokunulmamıştır. ⁴⁴

Muhafazakar Yahudilik, II. Dünya Savaşı sonrası, özellikle 1950’lerde geleneksel Yahudi uygulamalarına saygı gösterirken aynı zamanda modern dünyanın koşullarına uyum sağlayacak orta bir yol arayan Yahudileri etkisi altına alarak hızlı bir şekilde büyümüştür. Ancak zamanla Yahudi ritüellerine bağlılık da dahil olmak üzere Muhafazakar sinagogun beklentileri ile modern yaşam tarzını benimseyen sinagog cemaatlerinin yaşantısı arasında önemli bir uçurum meydana gelmeye başlamıştır.⁴⁵ Sol kanattaki muhalifler, hareketin modası geçmiş bir teoloji ve uygulama biçimini desteklediğini ileri sürmüştür. Bu muhaliflerin çoğu, Yahudiliği en geniş anlamıyla bir medeniyet olarak gören ve doğaüstü kavramını reddeden JTS profesörü Kaplan’ın takipçilerinden oluşmaktaydı. Nihayetinde bu muhalif grup, kendi rabbinik okullarını kurmak ve Yeniden Yapılanmacı hareketi oluşturmak amacıyla Muhafazakar hareketten ayrılmıştır.⁴⁶

Muhafazakar Yahudilik, ilk ortaya çıktığı dönemlerde Ortodoks Yahudilikten farklı görülmemektedir. Sinagoglarda Ortodoks dua kitabı kullanılmakta, kadınlar ve erkekler ayrı oturmaktaydı. Tek fark olarak ibadet, İbranice yerine İngilizce yapılmaktaydı. O dönemki yapısı itibarıyla Ortodoks Yahudiliğin Amerikan versiyonu durumunda olan Muhafazakar Yahudilik, daha sonra Reformist

⁴⁴ Bloomberg, **The Jewish**, s. 98.

⁴⁵ Jacob Neusner, “Judaism in the World and in America”, **World Religions in America**, Ed. Jacob Neusner, Louisville, Westminster John Knox Press, 2009, s. 139.

⁴⁶ E. Kaplan, “Contemporary Forms of Judaism”, s. 451-452.

Yahudilikle Ortodoksluk arasında bir çizgiye çekilmiştir.⁴⁷ 1970'lere gelindiğinde çoğu Muhafazakar sinagog, Reformist sinagoglara benzer bir şekilde bazı durumlarda ibadet sırasında karma korolar ve enstrümantal müzik kullanmaya başlamıştır. 1985 yılında ise Amy Eilberg ilk Muhafazakar kadın rabbi olarak görevlendirilmiştir. 1985 yılında hareketin yeni dua kitabı “Sim Shalom” yayımlanmıştır. 1998 yılında revize edilmiş bir baskısı yayımlanan kitapta, Tanrı için cinsiyet ayrımı içermeyen terimler kullanılmıştır. Bu yenilikler, hareket içerisindeki modern ve geleneksel tarafların ayrışmasına yol açmıştır. Bunun üzerine Muhafazakar Yahudilik, hareketin inanç ve prensiplerini ortaya koymak üzere hareket ilk ve tek teolojik platformu olan “Emet Ve-Emunah” bildirisini (1988) yayımlamıştır. Bu bildiride Tanrı’ya ve Tora’nın vahyine olan inanç onaylanmakla birlikte bu konuların çeşitli yorumlarının meşruiyeti de teyit edilmiştir.⁴⁸ Bugün Kuzey Amerika’da United Synagogue of Conservative Judaism⁴⁹ tarafından temsil edilen Muhafazakar Yahudilik,⁵⁰ JTS’nin yanı sıra Los Angeles, Kaliforniya, Arjantin ve Kudüs’te farklı rabbi yetiştirme organlarına sahiptir.⁵¹

Modern Yahudilik ve Amerikan Yahudiliğinin ana akım hareketleri hakkında bu tanıtıcı bilgileri verdikten sonra, şimdi de Yeniden Yapılanmacı Yahudilik ile Amerika’daki mevcut Yahudi yorumlarının nasıl irtibatlandırılabilceği üzerinde durmak gerekmektedir.

Brandeis Üniversitesi’nin yapmış olduğu en güncel araştırmaya göre; bugün Amerika’da yaklaşık 7.2 milyon Yahudi yaşamaktadır.⁵² Amerikan Yahudi nüfusunun mezheplere göre dağılımı konusundaki en güncel araştırma 2013 yılında Pew Research Center tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu kamuoyu araştırmasına

⁴⁷ Baki Adam, “Yahudilik”, **Yaşayan Dünya Dinleri**, Ed. Şinasi Gündüz, Ankara, DİB Yayınları, 2010, s. 248.

⁴⁸ E. Kaplan, “Contemporary Forms of Judaism”, s. 452-453.

⁴⁹ Tezin bundan sonraki bölümlerinde United Synagogue of Conservative Judaism’e kısaca USCJ olarak yer verilecektir.

⁵⁰ Ira M. Sheskin, Arnold Dashefsky, Sarah Markowitz, “National Jewish Organizations”, **American Jewish Year Book 2018: The Annual Record of the North American Jewish Communities Since 1899**, C. CXIX, Ed. Arnold Dashefsky, Ira M. Sheskin, Dordrecht, Springer, 2019, s. 583.

⁵¹ Gürkan, **Yahudilik**, s. 69.

⁵² Ayrıntılı bilgi için bkz. “Jewish Population in the US July 2, 2019”, <http://ajs.brandeis.edu/infosheets/National.php>, 3 Mart 2019.

(Portrait of Jewish Americans)⁵³ göre; Amerika’da 6.7 milyon Yahudi yaşamaktadır. Bu nüfusun içerisinde Reformist Yahudilik, % 35 oranıyla en büyük Yahudi cemaatini oluşturmakta ve Muhafazakar Yahudilik % 18’lik oranıyla ikinci sırada gelmektedir. Amerikan Yahudilerinin, % 6’sı Ultra-Ortodoks ve % 3’ü Modern Ortodoks olmak üzere, yaklaşık % 10’u kendisini Ortodoks Yahudi olarak adlandırmış ve yaklaşık % 30’u ise hiçbir Yahudi mezhebine ait olmadığını ifade etmiştir. Toplam nüfusun sadece % 6’sı kendisini Yeniden Yapılanmacı ve Yahudi Yenilikçileri (Jewish Renewal) gibi diğer gruplar ile ilişkilendirmiştir.⁵⁴ 2000-2001 yılları arasında Council of Jewish Federations tarafından gerçekleştirilen daha önceki National Jewish Population Survey⁵⁵ adlı bir araştırmaya göre ise Amerikan Yahudilerinin %35’i kendisini Reformist, %26’sı Muhafazakar, %25’i sadece Yahudi (seküler), % 10’u Ortodoks, %2’si Yeniden Yapılanmacı ve %1’i kendisini sadece geleneksel olarak tanımlamıştır.⁵⁶ O yıllardan bu yana Amerika’daki Yahudi nüfusu artmış olmasına rağmen bu araştırmalar, bize Amerikan Yahudilerinin tutumları hakkında ipuçları vermektedir.

Yapılan iki araştırmada da, Amerika’da Muhafazakar hareketin sayıca gerilediği görülmektedir. Özellikle Pew araştırması sonucunda, Muhafazakar yetişen Yahudilerin % 30’unun Reformist Yahudiliğe geçtiği gözlemlenmiştir. Bu geçişlerdeki en önemli sebeplerinden biri, Yahudilerin Yahudi olmayanlarla evlenme oranlarının % 36 -% 44 arasında değiştiği bir toplulukta,⁵⁷ Reformist hareketin bu tür evlilikleri resmi olarak icra etmesi ve bu çiftlerin çocuklarını kabul etmeye istekli

⁵³ Pew anketi, en güncel araştırma olmakla beraber bir kamuoyu anketidir. NJPS ise bir demografik araştırmadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Bruce A. Phillips, “Intermarriage in the Twenty First Century: New Perspectives”, **American Jewish Year Book 2017: The Annual Record of the North American Jewish Communities**, C. CXVIII, Ed. Arnold Dashefsky, Ira M. Sheskin, Dordrecht, Springer, 2018, s. 31.

⁵⁴ Pew Research Center, “Jewish Identity: Chapter 3”, **A Portrait of Jewish Americans**, Washington, 2013, s. 48. Raporu görmek için bkz. <https://www.pewresearch.org/wp-content/uploads/sites/7/2013/10/jewish-american-full-report-for-web.pdf>

⁵⁵ Tezin bundan sonraki bölümlerinde National Jewish Population Survey’e kısaca NJPS olarak yer verilecektir.

⁵⁶ Charles Kadushin, Benjamin Phillips, Leonard Saxe, “National Jewish Population Survey 2000-01: A Guide for the Perplexed”, **Contemporary Jewry**, C. XXV, No: 1, 2005, s. 16.

⁵⁷ Pew Research Center, “Intermarriage and Other Demographics: Chapter 2”, **A Portrait of Jewish Americans**, s. 35.

olmasıdır.⁵⁸ Ayrıca, çağdaş Reformun özerkliğe yapmış olduğu vurgu ile çoğu Kuzey Amerika Yahudi'sinin bireysel arayışları arasında bir ilişki bulunmaktadır. Reformist hareket, gönüllülük ve özerkliğe yaptığı vurgu ile Amerikan Yahudisine, anlamlı bulduğu ibadeti seçebilme özgürlüğü sunmaktadır. Bu da hem yahudi mirasını hayatına dahil etmek isteyen hem de Amerikan bireyselliğine bağlılığını göstermek isteyen Amerikan Yahudilerinin ihtiyaçlarıyla uyum sağlamaktadır.⁵⁹ Ortodoks Yahudilik ise Amerika'daki Yahudilerin sadece %10'una hitap etmektedir. Bunun en temel sebebi, Amerikan Yahudilerinin büyük çoğunluğunun kendisini, Amerika kültürüyle uyumlu ve bütünleştirici bir Yahudilik ile özdeşleştirmesidir. Bugün çok sayıda Yahudi genel olarak kosher kurallarına uyarken, sadece azınlık bir kesim bu kuralları Yahudi olmayanlar ile beraber yiyemeyecek kadar sıkı bir şekilde takip etmektedir. Pek çok Amerikan Yahudisi, Şabat günü sinagoga araba ile gitmekte ve neredeyse tüm ebeveynler çocuklarını seküler okullara göndermektedir. Bu yüzden çoğu Yahudi, aynı zamanda Amerikan toplum ve kültürünün de ayrılmaz bir parçası olmalarına izin verdiği ölçüde Yahudi olmayı tercih etmektedir.⁶⁰

Yeniden Yapılanmacı Yahudilik ise Amerikan Yahudi toplumunun çok küçük bir kesimine (Yahudi Yenilikçileri ile beraber yaklaşık %6) karşılık gelmektedir. Bununla beraber, Yeniden Yapılanmacı ideoloji, hareketin boyutlarını aşmış ve Amerikan Yahudi toplumu üzerinde oldukça etkili olmuştur. Amerikan Yahudiliğinin en önemli sosyologlarından biri olan Charles Liebman, 1970'lerde yapmış olduğu bir araştırmada, Amerikan Yahudilerinin çoğunluğunun, bilinçli olsun veya olmasın, Yeniden Yapılanma ilkelerine uyduğunu tespit etmiştir. Bu araştırmada Liebman, Amerikan Yahudilerinin davranışlarını, Yeniden Yapılanma temel değerleri ve ilkeleriyle karşılaştırmış ve bu Yahudilerin büyük çoğunluğunun potansiyel Yeniden Yapılanmacı olduğunu tespit etmiştir. Buna göre, çoğu Amerikan Yahudisi, onları bir halk olarak tanımlayan şeyin dini inanç değil, ortak tarih ve deneyimler olduğuna ve aynı anda hem iyi bir Amerikan hem de iyi bir Yahudi

⁵⁸ David M. O'Leary, "Judaism, Reform", **Encyclopedia of Religious and Spiritual Development**, Ed. Elizabeth m. Dowling, W. George Scarlett, Thousand Oaks, Sage, 2006, s. 245.

⁵⁹ Dana E. Kaplan, **American Reform Judaism: An Introduction**, New Brunswick, Rutgers University Press, 2003, s. 256.

⁶⁰ Neusner, "Judaism in the World and in America", s. 138.

olunabileceğine inanmaktadır. Bunun yanı sıra Amerikan Yahudilerinin büyük çoğunluğu, Tanrı'yı kişisel ve doğaüstü bir varlıktan ziyade bir güç olarak tanımlamakta, Yahudi hukukunun bağlayıcılığını kabul etmemekte ve sadece anlamlı ve elverişli buldukları Yahudi ritüellerini uygulamaktadır. Ayrıca pek çok Amerikan Yahudisi, İsrail Devletine bağlılığı onaylamakta ancak oraya yerleşmeyi düşünmemektedir. Bunların hepsi, bir medeniyet olarak Yahudilik, iki medeniyette yaşamak, kurtuluşu sağlayan bir güç olarak Tanrı, Yahudi halkının geleneği olarak Halaka, Value-Based Decision Making ve kültürel Siyonizm gibi Yeniden Yapılanmacı ideolojinin en temel ilkelerini yansıtmaktadır. Bu noktada Liebman, Amerika'daki diğer Yahudi gruplarının (Reformist ve Muhafazakarlık) da bu değerlerin çoğunu içerdiğini belirtmiştir. Ancak ona göre, hiçbirisi bu değerleri, Yeniden Yapılanmacı hareketin yaptığı gibi açıkça ifade etmemiş ve bir din haline getirmemiştir.⁶¹

2013 yılında yapılan Pew araştırmasının verileri, Liebman'ın tespitlerinin bugün hala geçerliliğini koruduğunu göstermektedir. Buna göre; Amerikan Yahudilerinin % 62'si Yahudi olmanın kültür veya etnik köken meselesi olduğunu belirtirken, yalnızca % 15'i bir din meselesi olduğuna inanmaktadır. Araştırmaya katılan Yahudilerin yarısından fazlası (% 56), Yahudi olmayı adalet ve eşitlik için çalışmakla ve sadece % 19'u Yahudi hukukunu gözetmekle ilişkilendirmektedir. Bu Yahudilerin çoğu, Şabat günü çalışmanın veya Tanrı'ya inanmamanın Yahudi olmaya engel olmadığını da düşünmektedir. Bununla birlikte Yahudilerin % 70 gibi bir oranla büyük çoğunluğu bir önceki yıl seder yemeğine katıldıklarını, % 53'ü ise yom kipurun tamamında ya da bir kısmında oruç tuttıklarını belirtmektedir. Ayrıca çoğu Amerikan Yahudisi, az ya da çok İsrail'e duygusal bir bağlılık hissetmektedir.⁶² 2018 tarihli yeni bir Pew araştırmasında ise Amerikan Yahudilerinin % 56'sının Kutsal Kitap'ta belirtilen Tanrı imajına değil evrendeki yüksek manevi bir güce

⁶¹ Charles Liebman, "Reconstructionism in American Jewish Life", **American Jewish Year Book**, C. LXXI, 1970, s. 68-70.

⁶² Pew Research Center, "Overview", **A Portrait of Jewish Americans**, s. 7-14.

inandığı tespit edilmiştir.⁶³ Ayrıca Liebman'ın çalışmasına göre, çoğu Amerikan Yahudisi, iyi bir Yahudi olmakla iyi bir Amerikalı olmak arasında bir uyumsuzluk olmadığı ve hatta bir Yahudinin ne kadar iyi Amerikalı olursa o kadar iyi Yahudi olabileceği inancını paylaşmaktadır.⁶⁴ Bu iki kimliğin birbirini güçlendirdiği inancı, Amerikan Yahudi Tarihi Profesörü Jonathan D. Sarna tarafından “sentez kültü” olarak adlandırılmaktadır. Sarna'ya göre bu inanç, Yahudilerin hem Amerika'daki yerlerini meşrulaştırmak hem de aidiyet duygularını göstermek için kullanılmaktadır. Sarna, sentez kültürünün Amerikan Yahudilerinin bir asırdan fazladır Yahudi ve Amerikan kimliklerini birleştirme çabalarını yansıttığını ve bugün Amerikan Yahudiliğinin neredeyse tüm büyük hareketleri tarafından kabul edildiğini ifade etmektedir.⁶⁵

RRC başkanı Deborah Waxman, Yeniden Yapılanma hareketi açısından Pew araştırmasının sonuçlarını şu şekilde değerlendirmektedir:

Pew Çalışması, Yahudi olmak ile modern ve Amerikalı olmak arasında seçim yapmamız gerekmediği inancına odaklanan özgün Yeniden Yapılanmacı analizin temel öğelerini, Yahudilerin canlı, sürdürülebilir bir şekilde Yahudi olan çok yönlü kimlikleri üretebileceğini, doğrulamaktadır. 20. yüzyılda ortaya çıkan şey, 21. yüzyıl ile daha yakından ilişkilidir; artık geniş bir manevi, dini ve kültürel kaynak şöleni içerisinden seçim yapmaktayız. Yeniden Yapılanmacı Yahudilik, Yahudilere, ve bizimle birlikte yaşamlarını sürdürenlere, anlam ve bağlantı bulmaları için farklı bir yol sunmaktadır.⁶⁶

⁶³ Pew Research Center, **When Americans Say They Believe in God, What Do They Mean?**, Washington, 2018. Raporu görmek için bkz. <https://www.pewforum.org/2018/04/25/when-americans-say-they-believe-in-god-what-do-they-mean/>

⁶⁴ Liebman, “Reconstructionism in American Jewish Life”, s. 68.

⁶⁵ Jonathan D. Sarna, “The Cult of Synthesis in American Jewish Culture”, **Jewish Social Studies**, C. V, No:1-2, Fall-Winter 1998-1999, s. 52-56.

⁶⁶ Rabbi Deborah Waxman, “West Hartford Native Appointed President of Reconstructionist Seminary and Congregational Union”, <http://www.jewishledger.com/2013/10/west-hartford-native-appointed-president-of-reconstructionist-seminary-and-congregational-union/>, 5 Mart 2019.

Yukarıdaki bilgileri esas aldığımızda, Amerikan Yahudilerinin büyük bir kesiminin hala Yeniden Yapılanmacı ilkelerini kabul ettiğinin görülüyor olması, çoğunun neden Yeniden Yapılanmacı cemaatlere katılmadığı sorusunu akıllara getirmektedir. Liebman, bu durumu halk dini ve elit din kavramları çerçevesinde açıklamaktadır. Liebman'a göre; Yeniden Yapılanmacı Yahudilik, Amerikan Yahudilerinin halk dininin elitist bir formülasyonudur. Halk dini, Ortodoks, Reformist ve Muhafazakar hareketlerin idealleri gibi elit formülasyonlardan nispeten bağımsız olarak var olan dindir. Genellikle bilinçsiz olan halk dini, kendi ritüellerini ve inançlarını açıkça belirtmemekte veya gayri resmi liderleri için tasdik talep etmemektedir. Bu nedenle, elit dinin gözünde, halk dini bir hareket değil, bir hata ya da birçok insan tarafından paylaşılan hatalar dizisidir. Ayrıca elit din,⁶⁷ bir ideoloji aracılığıyla dışa vurulurken, halk dini duygu yüklü ritüel ve sembol aracılığıyla ifade edilmektedir. Bunlar, halk dininin en temel özellikleridir. Yeniden Yapılanmacı ideoloji de Amerikan Yahudilerinin temel değerlerini ve tutumlarını somutlaştırarak bir halk dini işlevi görmektedir. Ancak Liebman'a göre; buradaki problem Yeniden Yapılanma hareketinin, halk dinini elitist terimlerle formüle etme çabasıdır. Çünkü halk dini, doğası itibarıyla elitist formülasyon için uygun değildir ve elitist bir formülasyondaki halk dini, halk tarafından tanınmamaktadır. Daha açık bir ifadeyle, Yeniden Yapılanmacı ideoloji, Yahudilerin nasıl olması gerektiğini değil, nasıl olduklarını ifade etmiştir. Ancak araştırma sonuçları, Amerikan Yahudilerinin, gerçekte inandıklarını, kurumsal olarak ifade etmek istemediklerini ve kendi inanç ve uygulamalarına yansıtılmayan bir ideale sahip olmayı tercih ettiklerini ortaya koymuştur.⁶⁸

⁶⁷ Elit din ve halk dini arasındaki ayrım her zaman çok belirgin değildir. Bireylerin dini yaşamları ve tercihleri hayatları ile beraber devamlı olarak değişmektedir. Antropolog ve Amerikan çalışmaları profesörü Riv-Ellen Prell, pek çok Amerikan Yahudisinin daima yenilenen bir dini uyguladığını belirtmektedir. Ona göre, dinin sürekli yenilenmesi, Yahudilere bireysel bir deneyim sunmakta ve onlar da dini yelpaze boyunca ilerlemektedir. Dolayısıyla, kişi, belirli bir süre Yahudi yaşamının bir yönüne derinden bağlılık gösterirken, zaman içerisinde bu bağlılık değişebilmekte ve başka bir yöne kayabilmektedir. Başka bir ifadeyle Prell, Amerikan Yahudisinin dini yelpaze boyunca "halk" ve "elit" dinleri arasında gidip geldiğini ifade etmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Riv-Ellen Prell, **Prayer and Community: The Havurah in American Judaism**, Detroit, Wayne State University Press, 1989, s. 20-21.

⁶⁸ Liebman, "Reconstructionism in American Jewish Life", s. 91-95.

RRC başkanı Waxman, Yeniden Yapılanmacı harekete bağlı olan Yahudilerin sayısının düşük olmasının, hareketin başarısızlığı olarak yorumlanmaması gerektiğini belirtmektedir. Waxman'a göre, Yeniden Yapılanmacı yaklaşımın, onu bilmeyen insanlar üzerinde dahi büyük bir etkisi olmuştur ve bu oldukça büyük bir başarıdır. Bununla beraber kişi, bir Yeniden Yapılanmacı sinagoga katılmak istiyorsa, bu katılım birçok yükümlülüğü de beraberinde getirmektedir.⁶⁹ Nitekim Yeniden Yapılanma hareketi, Yahudilerden, diğer hareketlere nazaran, daha fazlasını talep etmektedir. Tüm Yahudiler adına, Yahudiliğin sürekli "yeniden canlandırılması, yeniden değerlendirilmesi ve onarımı" ihtiyacını vurgulayarak, "kimsenin görevinin, vekaleten başkaları tarafından yapılmayacağı" gerçek bir cemaat talep etmektedir.⁷⁰ Waxman, bu yükümlülüklerin herkese uygun olmadığı gerçeğini anlayışla karşıladıklarını vurgulamaktadır. Ayrıca sınırların ve kimliklerin akıcı olduğu ve bireylerin çeşitli manevi ifadeler arasından seçim yapmakta özgür oldukları bir çağda, Yahudi kimliğine dinin haricinde pek çok giriş yolu olduğunu kabul ettiklerini ve Yahudi halkının bu çeşitlilikle güçlendirildiğine inandıklarını da ifade etmektedir.⁷¹

Eski RRC başkanı Dan Ehrenkrantz, Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğin ve diğer mezheplerin başarısını değerlendirmek için "pazar payı" yaklaşımının kullanılmasına tepki göstererek Yahudi cemaat hayatının bir yarış olmadığını dile getirmektedir. Ona göre, bugün Reformist hareket, çok fazla üyesi bulunduğu için kazanan olarak nitelendirilmemelidir. Çünkü aynı pazar payı analizleri, diğer dünya dinlerine kıyasla Yahudiliğe uygulanırsa, Yahudilerin derhal vazgeçmeleri gerekecektir. Dolayısıyla böyle bir analize dayanarak Yeniden Yapılanmacı hareketin, başarısız olduğu kanısına varılmamalıdır. Bir dinin veya belirli bir dinin içindeki bir grubun başarısını değerlendirmek için olumlu etkiyi ve sonucu ölçmek daha anlamlı bir yaklaşım olacaktır. Ancak sayılardan daha soyut olmaları nedeniyle etkiyi ve sonucu ölçmek çok daha zordur. Buna rağmen, sayılara değil de olumlu etkiye ve sonuca

⁶⁹ Anne Cohen, "Trailblazing Reconstructionist Deborah Waxman Relishes Challenges of Judaism", <https://forward.com/news/185252/trailblazing-reconstructionist-deborah-waxman-reli/>, 5 Mart 2019.

⁷⁰ Rebecca T. Alpert, Jacob J. Staub, **Exploring Judaism: A Reconstructionist Approach**, New York, The Reconstructionist Press, 1985, s. VI-VII.

⁷¹ Waxman, "West Hartford Native Appointed President of Reconstructionist Seminary and Congregational Union", 5 Mart 2019.

odaklanıldığı takdirde, Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğin gururlu bir mirasa sahip olduğu görülecektir.⁷² Kaplan'ın 20. yüzyıl Amerikan Yahudileri üzerindeki etkisi, Yeniden Yapılanmacı hareketin kurucusu olma rolünün çok ötesine geçmiştir. Kaplan, Amerika'daki Yahudi kadınlarının sinagog yaşamına katılımına ve Yahudi liderlik alanlarında eşitlik elde etmelerine öncülük etmiştir. Özellikle 1922'de düzenlemiş olduğu ilk bat mitzva töreni, günümüzde Reformist ve Muhafazakar sinagoglar tarafından yaygın olarak icra edilmektedir.⁷³ Yine Kaplan'ın öngördüğü şekilde pek çok Amerikan sinagogu bugün sadece ibadet yerleri olarak değil, aynı zamanda kafelerden, hediye dükkanlarına, gençlik merkezlerinden yemek salonlarına pek çok unsuru bünyesinde barındıran tam teşekküllü birer toplum merkezi olarak hizmet vermektedir.⁷⁴ Ayrıca Kaplan'ın Judaism as a Civilization adlı kitabında Yahudi eğitimi için tasarladığı yaz kampları, İsrail programları ve okullardaki sosyal hizmet projeleri gibi aktiviteler de bugün Amerikan Yahudi eğitimsel uygulamalarının önemli bir parçasıdır.⁷⁵ Sonuç olarak, bu kadar olumlu etkinin, Yahudi nüfusunun bu denli küçük bir yüzdesinden geliyor olması, büyük bir başarı olarak kabul edilmelidir.⁷⁶

Yeniden Yapılanmacı rabbi Nancy Fuchs-kreimer ise Yeniden Yapılanmacı Yahudilerin bu meseleye karşı yaklaşımını kısaca şu sözlerle özetlemektedir:

... Bıçak sırtında olan bir inancını seçtik. Gerçeğe özel bir erişimimiz yoktur. Bizim teolojik iddialarımız metafizik değil pragmatiktir ve dini medeniyetimiz, çok seslidir

⁷² Dan Ehrenkrantz, "A Response to Trans/Post-Non-Denominational Critiques", **The Reconstructionist**, C. LXXI, No: 2, Spring 2007, s. 21-22.

⁷³ George Robinson, **Essential Judaism: A Complete Guide to Beliefs, Customs and Rituals**, New York, Atria Books, 2016, s. 62.

⁷⁴ Henry Stolzman, Daniel Stolzman, **Synagogue Architecture in America: Faith, Spirit and Identity**, Mulgrave, Images Publishing Group, 2004, s. 19.

⁷⁵ William Cutter, "Kaplan and Jewish Education: Reflections on His Influence", **The American Judaism of Mordecai M. Kaplan**, Ed. Emanuel Goldsmith, Mel Scult, Robert Seltzer, New York, New York University Press, 1990, s. 374.

⁷⁶ Ehrenkrantz, "A Response to Trans/Post-Non-Denominational Critiques", s. 22.

ve sürekli değişmektedir. Ve Yeniden Yapılanmacılar olarak, fikirlerimizin faydalı olabileceğini ummaktayız.⁷⁷

⁷⁷ Nancy Fuchs-Kreimer, Panel on The Future of Reconstructionism, RRA Convention, March 2006. Metni görmek için bkz. <http://archive.jewishrecon.org/resource-files/files/nancy-f-kreimer-futofrecon.pdf>

SONUÇ

Amerika'ya özgü ilk büyük Yahudi hareketi olan Yeniden Yapılanmacı Yahudilik, ilk olarak Mordecai Kaplan tarafından Muhafazakar Yahudiliğin içerisinde bir fikir akımı olarak geliştirilmiş, daha sonra Kaplan'ın dostlarından küçük bir grubunun çabalarıyla ayrı bir hareket haline gelmiştir. Kaplan, modernizmin Yahudi yaşamında bir parçalanma meydana getirdiğini gözlemlemiş ve Yahudiliği yeniden yapılandırarak modern Yahudiler için daha anlamlı bir hale getirmeye çalışmıştır. 1934 yılında bu amaçla kaleme aldığı *Judaism as a Civilization* adlı kitabını yayınlamıştır. Yeniden Yapılanmacı ideolojinin temelini oluşturan bu kitabında Kaplan, Amerikan Yahudi yaşamını canlandırmak için kapsamlı bir yeniden yapılanma programı önermekle kalmamış, aynı zamanda yeni jenerasyon Yahudilerin karşılaştığı zorlukların etkileyici bir analizini de sunmuştur. 20. yüzyıl Yahudileri üzerinde oldukça etkili olan Yeniden Yapılanmacı Yahudilik, Amerikan Yahudi yaşamında meydana gelecek pek çok yeniliğe de öncülük etmiştir.

Kaplan, modern Yahudilerin Ortodoks teolojiyi karakterize eden pek çok geleneksel inanç ve uygulamadan uzaklaşmaya ve Yahudi kimliklerinden vazgeçmeye başladığını gözlemlemiştir. Bu süreçte Muhafazakar bir kurum olan JTS'de de eğitim veren Kaplan, Muhafazakar hareketin Yahudi hukukuna sıkı sıkıya bağlı kaldığını ve bu sebeple değişen koşullara cevap veremediğini fark etmiştir. Yahudiliğin diğer bir versiyonu olan Reformist hareketin ise Yahudiliği etik monoteizme indirgeyerek, onun eşsiz mirasının tüm zenginliğini ve canlılığını ortadan kaldırdığına kanaat getirmiştir. Kendi entelektüel mücadelelerinin sonucunda, Yahudiliğin mevcut versiyonlarının Yahudiliği yeniden canlandırma konusunda başarısız olduğu neticesine varan Kaplan, bu amaca yönelik yeni bir program oluşturmuş ve bu programı da "Yeniden Yapılanma" olarak adlandırmıştır. Yeniden Yapılanma programını geliştirmek amacıyla 1922 yılında SAJ'ı kurmuş ve 1934 yılında *Judaism as a Civilization* adlı kitabını yayımlamıştır. Kaplan'ın Yeniden Yapılanma programına göre; Yahudilik, yalnızca bir din değil, tarih, kültür, sanat, edebiyat, dil, estetik değerler gibi pek çok unsurun toplamından oluşan ve daima gelişen dinamik

bir medeniyettir. Yahudiler, Yahudi ve Amerikan olmak üzere iki medeniyette yaşamaktadır ve bu iki medeniyet birbirini olumlu yönde etkilemektedir. Tanrı, doğaüstü ve kişisel bir varlık değil, bireyin içinde ve evrende bulunan, kurtuluşa ulaşmayı mümkün kılan güçlerin toplamıdır. Tora, Yahudi halkının Tanrı arayışındaki en eski kaydının ve tarihsel deneyiminin bir ürünüdür. Tora'nın içerdiği emirler ise aslında Yahudi halkının gelenek ve folklörüdür. İsrail, Yahudi halkının anavatanı ve Yahudi yaşamının merkezidir. Bununla beraber, Yahudiliğin en yüksek noktasına ulaşması için İsrail ve Diasporanın sürekli etkileşim halinde olması gerekmektedir. Yahudi halkı, geçmişte maruz kaldığı aşağılanmalara karşı koymak amacıyla psikolojik bir savunma yöntemi olarak seçilmişlik doktrinini geliştirmiştir. Ancak bugün Tanrı'ya imtiyazlı erişim fikri tehlikeli bir üstünlük duygusu uyandırmaktadır. Bu yüzden tüm halkların ve medeniyetlerin, ilahi olana eşit derecede erişim hakkına sahip olduğu onaylanmalı ve Yahudilerin seçilmiş olduğu fikri, Yahudi teoloji ve liturjisinden çıkarılmalıdır. Sinagoglar ise sadece bir ibadet yeri değil, aynı zamanda din dışı etkinliklerin de yapıldığı bir Yahudi yaşam merkezi olarak hizmet etmelidir.

SAJ'ın kurulmasının ardından Kaplan ve yakın arkadaşları, geleneksel Yahudi inanç ve uygulamalarında pek çok radikal değişikliğe imza atmıştır. SAJ'ın kuruluşundan sadece birkaç ay sonra Kaplan, kızı Judith için Amerikan Yahudi tarihindeki ilk bat mitzva törenini gerçekleştirmiştir. Yakın dostlarıyla beraber 1941'den itibaren New Haggadah (1941), Sabbath Prayer Book (1945) ve High Holidays Prayer Book (1948) olmak üzere bir dizi dua kitabı yayınlamıştır. Bu dua kitaplarında Kaplan'ın ideolojisine uygun olarak, doğaüstü Tanrı, seçilmişlik, kişisel Mesih, Kızıl Deniz'in ayrılması, mabet kurban kültürünün restorasyonu gibi doktrinlere yapılan atıflar ortadan kaldırılmıştır. Tüm bu liturjik değişiklikler, Ortodoks kesim ve Kaplan'ın JTS'deki meslektaşları tarafından büyük bir tepkiyle karşılanmıştır. O dönem Muhafazakar hareket ile yaşadığı tüm ideolojik anlaşmazlıklara rağmen Kaplan, JTS ile bağlarını koparamamış ve hatta takipçilerinin ayrı ve yeni bir hareket kurma ısrarlarına uzun süre direnmiştir. Çünkü Kaplan, mezhepsel hizipçilik olmadan birleşmiş bir Amerikan Yahudiliği yaratmayı amaçlamış ve felsefesinin Yahudiliğin tüm kesimlerine nüfuz etmesini arzu etmiştir. Nihayet 1968 yılında damadı Ira

Eisenstein'ın çabalarıyla, Philadelphia'da RRC açılmış ve böylece Yeniden Yapılanma hareketi, Amerikan Yahudi toplumunda bağımsız bir mezhep olarak gelişmeye başlamıştır.

Yeniden Yapılanma hareketi, “Geçmiş ret değil rey hakkına sahiptir.” ilkesi çerçevesinde, Yahudi kadınlarının statüsü başta olmak üzere Yahudilerin Yahudi olmayanlarla kurdukları ailelerin ve LGBT bireylerin Yahudiliğe dahil edilmesi, Yahudi ritüeli ve sinagog yaşamı gibi meselelerde yaptığı yeniliklerle Amerikan Yahudi yaşamının şekillenmesinde öncü bir rol oynamıştır. Kaplan'ın 1922 yılında kızı Judith için düzenlemiş olduğu ilk bat mitzva, bugün neredeyse tüm Amerikan sinagogları tarafından yaygın olarak icra edilen bir törendir. 1974 yılında ise RRC'nin ilk mezunlarından biri olan Sandy Eisenberg Sasso, ilk Yeniden Yapılanmacı kadın rabbi olarak görevlendirmiştir. Kuruluşundan itibaren Yahudilerin Yahudi olmayanlarla yaptıkları evlilikleri sıcak karşılayan Yeniden Yapılanmacı hareket, 1968 yılında babanın soyundan gelenlerin Yahudi sayılması fikrini onaylamıştır. 1984 yılında RRC, politikasını değiştirerek eşcinsel öğrencileri kabul eden ilk büyük rabbinik fakülte olmuştur. 1996 yılında Yeniden Yapılanmacı rabbilerin, eşcinsel çiftlerin nikah törenlerinde görev yapmasına izin verilmiş ve bu tarihten itibaren rabbilerin el kitaplarında eşcinsel çiftlerin evlilik törenlerine ilişkin kurallara yer verilmeye başlanmıştır. 1997 yılında yayımlanan RRA Rabbi's Manual, eşcinsel çiftler için bir kutsama töreni içeren ilk rabbinik liturji kitabı olmuştur. Kaplan'ın din hizmetlerinin yanı sıra çalışma programları, drama, dans, şarkı, spor ve egzersiz gibi uygulamaları da içeren sinagog merkezi kavramı, bugün Amerikan sinagoglarının en temel özelliklerinden birisidir. Yeniden Yapılanmacılar ayrıca Yahudi yaşamının ikilemleri için geleneksel ve çağdaş kaynakların incelenmesi ve harmanlanmasına dayanan değer temelli bir karar verme yöntemi de geliştirmiştir. Bu yenilik ve girişimleriyle Yeniden Yapılanmacı Yahudilik, çağdaş Yahudilerin yenilenme ve anlaşılma ihtiyaçları konusunda dikkate değer bir farkındalık sağlamıştır.

Son bölümde bahsettiğimiz üzere, Yeniden Yapılanmacı hareket Amerikan Yahudi toplumu üzerinde büyük bir etki bırakmıştır. Sosyolog Charles Liebman'ın

1970'lerde yapmış olduğu araştırmada işaret ettiği gibi, Amerikan Yahudilerinin büyük çoğunluğu, farkında olmaksızın, Yeniden Yapılanmacı ilkelerini kabul etmektedir. Bu yüzden Yeniden Yapılanmacı Yahudilik, Amerikan Yahudileri için bir halk dini işlevi görmektedir. 2013 tarihli Pew çalışmasında da Liebman'ın tespitlerine paralel sonuçlar elde edilmesine rağmen harekete bağlı Yahudilerin sayısı göreceli olarak düşük kalmaktadır. Liebman, bu durumun, Amerikan Yahudilerinin, halk dininin kurumsallaşmış versiyonuna değil mevcut inanç ve davranışlarına yansıtılmayan daha farklı ideallere ilgi duymalarından ileri geldiğini savunmaktadır. Yeniden Yapılanmacı Yahudiler ise hareketin boyutundan ziyade olumlu etkisine odaklanmayı tercih etmektedir. Nitekim Amerikan Yahudi yaşamındaki yeniliklerin birçoğu, Yeniden Yapılanma teorisi ve pratiği tarafından öngörülmüştür. 1922 yılındaki ilk bat mitzvadan, 1984'te LGBT Yahudilerin rabbinik fakülteye kabulüne kadar Amerika'daki Yahudi yenilikçiliğinin öncülüğünü yapan hareket, Yahudiliği inanç ve pratikten ziyade aidiyet ile tanımlayan Kaplan'ın izinden giderek, geleneksel Yahudiliğin tanımadığı bireyleri ve grupları Yahudiliğe dahil etmiş ve böylece kapsayıcı ve manevi bir aidiyet topluluğu oluşturmuştur.

Kaplan, Yahudi cemaatini, kendine özgü Yahudiliğini kaybetmeden, Amerika'nın kültürel yaşamına entegre etmenin yollarını aramış ve Yahudiliğin mevcut versiyonlarını entelektüel veya ruhsal olarak tatmin edici bulmayan Yahudiler için Yahudi olmanın farklı bir yolunu sunmuştur. Kaplan'ın da belirttiği üzere Yeniden Yapılanmacı Yahudilik, Yahudi yaşamına veya düşüncesine ilişkin bir dizi onay ya da yargıdan ziyade bir yöntemdir ve Yahudi olmak için bir yaklaşımdır. Bu yüzden farklı yaklaşımları dışlamamakta ve tüm Amerikan Yahudileri için tek gerçek kurtuluş yolu olduğunu iddia etmemektedir. Yeniden Yapılanmacı topluluklar, hızla değişen bir dünyada, Yahudileri ilahi olana bağlamak ve hayatlarına anlam katmak amacıyla Yahudi olmanın yeni yollarını geliştirmektedir. Yeniden Yapılanmacı Yahudilik, bugün yaklaşık 100 Yeniden Yapılanma sinagogunun yanı sıra rabbinik fakültesi ve yaz kampları ile Yahudiliği yenilemeye ve gelecek nesiller daha canlı ve anlamlı hale getirmeye devam etmektedir. Bu itibarla sonuçta, birçok Amerikan Yahudisi'nin adını dahi duymaksızın temel ilkelerini benimsediği ve Amerikan

Yahudi toplumu üzerindeki dönüştürücü etkisi düşünüldüğünde Yeniden Yapılanmacı Yahudilik, boyutu ve gerçekliği ne olursa olsun, Amerikan Yahudiliği üzerinde önemli bir ilham kaynağı olmaya devam edeceğe benzetilmektedir.

Son olarak, bu çalışma, Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğe ve onun Amerikan Yahudiliği içerisindeki yerine dair genel bir bilgilendirme ve değerlendirme niteliğindedir. Bu nedenle, Yeniden Yapılanmacı hareketin diğer Amerikan Yahudi mezhepleri ile ilişkisi ve bu mezheplerin Yeniden Yapılanmacı Yahudilik ile ilgili görüşleri gibi daha spesifik konularda, daha detaylı çalışma ve araştırmaların yapılmasına ihtiyaç vardır. Öte yandan çalışmamızda belirttiğimiz üzere, Amerikan Yahudilerinin göz ardı edilemeyecek bir yüzdesi (% 30), kendisini herhangi bir mezhebe bağlı kabul etmeyenlerden oluşmaktadır. Üstelik önceki araştırmalara kıyasla bu yüzde, on yıllık bir süreçte yaklaşık % 5'lik bir artış göstermiştir. Bu bilgiler dikkate alındığında, mezheplere karşı azalan bu ilgi, kısa vadede değilse bile uzun vadede yalnızca Yeniden Yapılanmacı Yahudiliği değil tüm Amerikan Yahudi mezheplerini etkileyecek gibi görünmektedir. Bu bağlamda, Dinler Tarihi alanındaki araştırmacılara, literatürdeki boşluğu doldurmak adına ileri bir çalışma konusu olarak Yeniden Yapılanmacı Yahudiliğin diğer Amerikan Yahudi mezhepleri ile olan ilişkisi ve mezheplere karşı azalan ilgi bağlamında Yeniden Yapılanmacı hareketin geleceği gibi başlıklar önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Adam, Baki: “Yahudilik”, **Yaşayan Dünya Dinleri**, Ed. Şinasi Gündüz, Ankara, DİB Yayınları, 2010, s. 205-275.
- Adam, Baki: “Yahudilik”, **Dinler Tarihi**, Ed. Baki Adam, Ankara, Grafiker Yayınları, 2015, s. 60-126.
- Adler, Felix: **The Religion of Duty**, New York, McClure, Phillips and Co., 1905.
- Alpert, Rebecca T., Jacob J. Staub: **Exploring Judaism: A Reconstructionist Approach**, New York, The Reconstructionist Press, 1985.
- Alpert, Rebecca, Goldie Milgram: “Women in the Reconstructionist Rabbinate”, **Religious Institutions And Women’s Leadership: New Roles inside the Mainstream**, Ed. by Catherine Wessinger, Columbia, University of South Carolina, 1996, s. 291-310.
- Aydın, Mahmut: **Ana Hatlarıyla Dinler Tarihi**, İstanbul, Ensar Neşriyat, 2015.
- Balin, Carole B.: “Moving through the Movements: American Denominations and Their Haggadot”, **My People's Passover Haggadah: Traditional Texts, Modern Commentaries**, C. I, Ed. Lawrence A. Hoffman, David Arnow, Woodstock, Jewish Lights Publishing, 2008, s. 79-84.
- Berenbaum, Michael: “Steinberg, Milton”, **Encyclopedia Judaica**, C. XIX, Ed. Fred Skolnik, Michael Berenbaum, Detroit, Mac Millan Reference and Keter Publishing House, 2007, s. 188-189.
- Bloomberg, Jon: **The Jewish World in the Modern Age**, Jersey City, KTAV Publishing House, 2004.
- Breslauer, S. Daniel: “Hasidism and its Effects on Alternative Jewish Movements in America”, **America's Alternative Religions**, Ed. Timothy Miller, Albany, State University of New York Press, s. 109-117.
- Bronznick, Shifra, Didi Goldenhar, Joanna Samuels: “Women as Leaders in Judaism”, **Gender and Women's Leadership: A Reference Handbook**, C. I, Ed. Karen O'Connor, New York, Sage, 2010, s. 513-523.

- Caplan, Eric: **From Ideology to Liturgy**, Cicinnati, Hebrew Union College Press, 2002.
- Cohen, Jack, Mel Scult, Raphael Jospe: "Kaplan, Mordecai Menahem (1881-1983)", **Encyclopedia Judaica**, C. XI, Ed. Fred Skolnik, Michael Berenbaum, Detroit, Mac Millan Reference USA and Keter Publishing House, 2007, s. 776-779.
- Cohn-Sherbok, Dan: **Modern Judaism**, London, Macmillan, 1996.
- Cohn-Sherbok, Dan: **Judaism: History, Belief and Practice**, London, Routledge, 2003.
- Cutter, William: "Kaplan and Jewish Education: Reflections on His Influence", **The American Judaism of Mordecai M. Kaplan**, Ed. Emanuel Goldsmith, Mel Scult, Robert Seltzer, New York, New York University Press, 1990, s. 370-384.
- Demirci, Kürşat: "Doğu Avrupa Yahudiliği: Hasidizm", **Din ve Eğitim Araştırmaları Dergisi**, 2005, s. 119-128.
- Dewey, John: "The Principle of Nationality", **The Middle Works: 1899-1924**, C. X, Ed. Jo Ann Boydston, Carbondale, Southern Illinois University Press, 1980, s. 285-291.
- Don-Yehiya, Eliezer: "Traditionalist Strands", **Modern Judaism: An Oxford Guide**, Ed. Nicholas de Lange, Miri Freud-Kandel, Oxford, Oxford University Press, 2005, s. 93-205.
- Ehrenkrantz, Dan: "A Response to Trans/Post-Non-Denominational Critiques", **The Reconstructionist**, C. LXXI, No: 2, Spring 2007, s. 16-25.
- Eisen, Arnold: "Mordecai Kaplan's Judaism as a Civilization at 70: Setting the Stage for Reappraisal", **Jewish Social Studies: History, Culture, Society**, C. XII, No: 2, Winter 2006, s. 1-16.
- Eisenberg, Ronald L.: **Dictionary of Jewish Terms: A Guide to the Language of Judaism**, Rockville, Schreiber Publishing, 2008.
- Eisenstein, Ira: **Reconstructing Judaism: An Autobiography**, New York, Reconstructionist Press, 1986.
- Eisenstein, Ira: "Kaplan as Liturgist", **The American Judaism of Mordecai M. Kaplan**, Ed. Emanuel Goldsmith, Mel Scult, Robert M. Seltzer, New York, New York University Press, 1992, s. 319-334.

- Fierstien, Robert E.: "Rabbinical Assembly", **Encyclopedia Judaica**, C. XVII, Ed. Fred Skolnik, Michael Berenbaum, Detroit, Mac Millan Reference and Keter Publishing House, 2007, s. 20.
- Fine, Lawrence: "Tikkun: A Lurianic Motif in Contemporary Jewish Thought", **From Ancient Israel to Modern Judaism: Essays in Honor of Marvin Fox**, Ed. Jacob Neusner, Atlanta, Scholars Press, 1989, s. 35-53.
- Freud-Kandel, Miri: "Modernist Movements", **Modern Judaism: An Oxford Guide**, Ed. Nicholas de Lange, Miri Freud-Kandel, Oxford, Oxford University Press, 2005, s. 81-92.
- Freundel, Barry: **Why We Pray What We Pray: The Remarkable History of Jewish Prayer**, Jerusalem and New York, Urim Publications, 2010.
- Friedman, Reena S.: "The Emergence of Reconstructionism: An Evolving American Judaism", 1922-1945", **American Jewish Archives**, C. XLVIII, No: 1, 1996, s. 1-22.
- Furman, Frida K.: **Beyond Yiddishkeit: The Struggle for Jewish Identity in a Reform Synagogue**, Albany, State University of New York Press, 1987.
- Gal, Allon: "Independence and Universal Mission in Modern Jewish Nationalism: A Comparative Analysis of European and American Zionism (1897-1948)", **Studies in Contemporary Jewry**, C. V, Ed. Peter Y. Medding, New York, Oxford University Press, Hebrew University of Jerusalem, 1989, s. 242-269.
- Gillman, Neil: **Conservative Judaism: The New Century**, New Jersey: Behrman House, 1993.
- Girrier, Bill: **Fruition-Reflections on a Life Grafted-In**, Bloomington, WestBow Press, 2011.
- Goldstein, Seth: "Shavuot", **A Guide to Jewish Practice: Volume 2-Shabbat and Holidays**, Ed. David A. Teutsch, Wyncote, Reconstructionist Rabbinical College Press, 2014, s. 615-657.
- Golinkin, David, Michael Panitz, "Conservative Judaism", **Encyclopedia Judaica**, C. V, Ed. Fred Skolnik, Michael Berenbaum, Detroit, Mac Millan Reference and Keter Publishing House, 2007, s. 171-177.

- Gordon, Bezalel: "Cohen, Jack Joseph", **Encyclopedia Judaica**, C. V, Ed. Fred Skolnik, Michael Berenbaum, Detroit, Mac Millan Reference and Keter Publishing House, 2007, s. 22-23.
- Gordon, Bezalel: "Wise, Isaac Mayer", **Encyclopedia Judaica**, C. XXI, Ed. Fred Skolnik, Michael Berenbaum, Detroit, Mac Millan Reference and Keter Publishing House, 2007, s. 99-100.
- Grossman, Lawrence: "Jewish Communal Affairs: April 1, 2014 to March 31, 2015", **American Jewish Year Book 2015: The Annual Record of the North American Jewish Communities**, C. CXV, Ed. Arnold Dashefsky, Ira M. Sheskin, Dordrecht, Springer, 2016, s. 107-163.
- Gurock, Jeffrey S.: **American Jewish Orthodoxy in Historical Perspective**, Hoboken, KTAV Publishing House, 1996.
- Gürkan, Salime L.: **Yahudilik**, İstanbul, İSAM Yayınları, 2012.
- Ha'am, Ahad: "The Transvaluation of Values", **Nationalism and the Jewish Ethic: Basic Writings of Ahad Ha'am**, Ed. Hans Kohn, New York, Schocken Books, 1962, s. 165-187.
- Ha'am, Ahad: "The Jewish State and the Jewish Problem", **The Zionist Idea: A Historical Analysis and Reader**, Ed. Arthur Hertzberg, New York, Atheneum, 1979, s. 262-269.
- Ha'am, Ahad: "The Law of the Heart", **The Zionist Idea: A Historical Analysis and Reader**, Ed. Arthur Hertzberg, New York, Atheneum, 1986, s. 251-255.
- Hall, Timothy L.: **American Religious Leaders**, New York, Infobase Publishing, 2014.
- Hammer, Reuven: **Entering the High Holidays**, Philadelphia, Jewish Publication Society, 1998.
- Harman, Ömer F.: "Yahudilik", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C. XLIII, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013, s. 212-218.
- Heller, Joseph E., Yehoyada Amir: "Frankel, Zacharias", **Encyclopedia of Judaica**, C. VII, Ed. Fred Skolnik, Michael Berenbaum, Detroit, Mac Millan Reference and Keter Publishing House, 2007, s. 200-201.
- Hernandez, Debora U.: "Because I'm Neither Gringa nor Latina: Conceptualizing Multiple Identities within Transnational Social Fields", **Navigating Multiple**

- Identities: Race, Gender, Culture, Nationality, and Roles**, Ed. Ruthellen Josselson, Michele Harway, United States of America, Oxford University Press, 2012, s. 227-254.
- Hirsh, Richard: "Two Trains Passing: Reconstructionist and Reform in Twentieth-Century American Judaism", **Platforms and Prayer Books: Theological and Liturgical Perspectives on Reform Judaism**, Ed. Dana E. Kaplan, Lanham, Rowman and Littlefield, 2002, s. 183-206.
- Hirsh, Richard: "Divorce", **Guide to Jewish Practice: Volume 3-the Life Cycle**, Ed. David A. Teutsch, Wyncote, Reconstructionist Rabbinical College Press, 2015, s. 227-276.
- Hirsch, Richard: "Reconstructionism", **Encyclopedia Judaica**, C. XVII, Ed. Fred Skolnik, Michael Berenbaum, Detroit, Mac Millan Reference and Keter Publishing House, 2007, s. 146-149.
- Joseph, Norma B.: "Bar Mitzvah, Bat Mitzvah" **Encyclopaedia Judaica**, C. III, Ed. Fred Skolnik, Michael Berenbaum, Detroit, Mac Millan Reference USA and Keter Publishing House, 2007, s. 164-166.
- Kadushin, Charles, Benjamin Phillips, Leonard Saxe: "National Jewish Population Survey 2000-01: A Guide for the Perplexed", **Contemporary Jewry**, C. XXV, No: 1, 2005, s. 1-32.
- Kallen, Horace M.: "Democracy Versus the Melting Pot II: A Study of American Nationality", **The Nation**, 1915, s. 217-220.
- Kallen, Horace M.: **Culture and Democracy in the United States: Studies in the Groups Psychology of the American People**, New York, Anro Press and New York Times, 1970.
- Kaplan, Dana E.: **American Reform Judaism: An Introduction**, New Brunswick, Rutgers University Press, 2003.
- Kaplan, Dana E.: "Reform Judaism", **Encyclopedia Judaica**, C. XVII, Ed. Fred Skolnik, Michael Berenbaum, Detroit, Mac Millan Reference and Keter Publishing House, 2007, s. 165-183.
- Kaplan, Dana E.: "Contemporary Forms of Judaism", **The Cambridge Guide to Jewish History, Religion, and Culture**, Ed. Judith R. Baskin, Kenneth Seeskin, Cambridge, Cambridge University Press, 2010, s. 445-464.

- Kaplan, Dana E.: **Contemporary American Judaism: Transformation and Renewal**, New York, Columbia University Press, 2011.
- Kaplan, Mordecai M.: "A Program for the Reconstruction of Judaism", **Menorah Journal**, C. VI, No: 4, Augustos 1920, s. 181-196.
- Kaplan, Mordecai M.: **Judaism as a Civilization: Toward the Reconstruction of American-Jewish Life**, New York, The Macmillan Company, 1934.
- Kaplan, Mordecai M.: "Marxism and the Jewish Religion", **The Reconstructionist** C. I, No: 5, 1935, s. 6-15
- Kaplan, Mordecai M.: **The Future of the American Jew**, New York, Macmillan, 1948.
- Kaplan, Mordecai M., J. Paul Williams, Eugene Kohn (Eds.): **The Faith of America: Readings, Songs and Prayers for the Celebration of American Holidays**, New York, Reconstructionist Press, 1951.
- Kaplan, Mordecai M.: "The Way I Have Come", **Mordecai M. Kaplan: An Evaluation**, Ed. Ira Eisenstein, Eugene Kohn, New York, Jewish Reconstructionist Foundation, 1952, s. 283-321.
- Kaplan, Mordecai M.: **A New Zionism**, New York, Theodor Herzl Foundation, 1955.
- Kaplan, Mordecai M.: **Questions Jews Ask: Reconstructionist Answers**, New York, The Reconstructionist Press, 1956.
- Kaplan, Mordecai M.: **Judaism Without Supernaturalism**, New York: The Reconstructionist Press, 1958.
- Kaplan, Mordecai M.: "Religion in a New Key", **Reconstructionist**, C. XXV, No: 1, 1960, s. 15-18.
- Kaplan, Mordecai M.: **The Greater Judaism in the Making: A Study of the Modern Evolution of Judaism**, New York, Reconstructionist Press, 1960.
- Kaplan, Mordecai M.: **The Meaning of God in Modern Jewish Religion**, New York, Reconstructionist Press, 1962.
- Kaplan, Mordecai M.: "The Supremacy of the Torah", **Reconstructionist**, C. XXX, No: 7, 1964, s. 7-17.
- Kaplan, Mordecai M.: "When is a Religion Authentic?", **The Reconstructionist** 30, No: 11, 1964, s. 9-18.

- Kaplan, Mordecai M.: **The Purpose and Meaning of Jewish Existence: A People in the Image of God**, Philadelphia, Jewish Publication Society of America, 1964.
- Kaplan, Mordecai M.: **Not So Random Thoughts**, New York, Reconstructionist Press, 1966.
- Kaplan, Mordecai M.: **The Religion of Ethical Nationhood: Judaism's Contribution to World Peace**, New York, Macmillan, 1970.
- Klein, Jason G.: "Hanuka", **A Guide to Jewish Practice: Volume 2-Shabbat and Holidays**, Ed. David A. Teutsch, Wyncote, Reconstructionist Rabbinical College Press, 2014, s. 425-461.
- Kushner, Harold: **Who Needs God?**, New York, Summit Books, 1989.
- Langer, Ruth: **Jewish Liturgy: A Guide to Research**, Lanham, Rowman and Littlefield, 2015.
- Liebman, Charles: "Reconstructionism in American Jewish Life", **American Jewish Year Book**, Vol, LXXI, 1970, s. 3-99.
- Lubarsky, Sandra B.: "Kaplan, Pluralism and Transformative Dialogue", **The Reconstructionist**, C. LX, No: 2, Fall 1995, s. 71-77.
- Lundgren, Svante: **Particularism and Universalism in Modern Jewish Thought**, Albany, SUNY Press, 2001.
- Mandel, Nina H.: "Sukkot", **A Guide to Jewish Practice: Volume 2-Shabbat and Holidays**, Ed. David A. Teutsch, Wyncote, Reconstructionist Rabbinical College Press, 2014, s. 349-392.
- Medoff, Rafael, Chaim I. Waxman: **The A to Z of Zionism**, Lanham, Scarecrow Press, 2009.
- Moore, Deborah D.: "Judaism as a Gendered Civilization: The Legacy of Mordecai Kaplan's Magnum Opus", **Jewish Social Studies: History, Culture, Society**, C. XII, No: 2, 2006, s. 172-186.
- Morris, Joseph: **Judaism as Creed and Life**, London, Macmillan, 1903.
- Neusner, Jacob: "Judaism in the World and in America", **World Religions in America**, Ed. Jacob Neusner, Louisville, Westminster John Knox Press, 2009, s. 123-142.

- O'Leary, David M.: "Judaism, Reform", **Encyclopedia of Religious and Spiritual Development**, Ed. Elizabeth m. Dowling, W. George Scarlett, Thousand Oaks, Sage, 2006, s. 244-245.
- Özmen, Seda: **18. Yüzyıl Yahudi Aydınlanma Hareketi Haskala ve Moses Mendelssohn**, İstanbul, Ayışığı Kitapları, 2014.
- Pamela S. Nadell, Marc Lee Raphael (Eds.): **Conservative Judaism in America: A Biographical Dictionary and Sourcebook**, New York. Greenwood Press, 1988, s. 76.
- Penzner, Barbara: "Purim", **A Guide to Jewish Practice: Volume 2-Shabbat and Holidays**, Ed. David A. Teutsch, Wyncote, Reconstructionist Rabbinical College Press, 2014, s. 463-505.
- Penzner, Barbara: "Shemini Atzeret/Simchat Torah", **A Guide to Jewish Practice: Volume 2-Shabbat and Holidays**, Ed. David A. Teutsch, Wyncote, Reconstructionist Rabbinical College Press, 2014, s. 393-424.
- Penzner, Barbara: "Weddings", **Guide to Jewish Practice: Volume 3-the Life Cycle**, Ed. David A. Teutsch, Wyncote, Reconstructionist Rabbinical College Press, 2015, s.141-225.
- Phillips, Bruce A.: "Intermarriage in the Twenty First Century: New Perspectives", **American Jewish Year Book 2017: The Annual Record of the North American Jewish Communities**, C. CXVIII ,Ed. Arnold Dashefsky, Ira M. Sheskin, Dordrecht, Springer, 2018, s. 31-121.
- Prell, Riv-Ellen: **Prayer and Community: The Havurah in American Judaism**, Detroit, Wayne State University Press, 1989.
- Rackman, Emanuel: "Orthodoxy", **Encyclopedia Judaica**, C. XV, Ed. Fred Skolnik, Michael Berenbaum, Detroit, Mac Millan Reference and Keter Publishing House, 2007, s. 493-500.
- Reimer, Jack, Michael Berenbaum: "Kohn, Eugene " **Encyclopedia Judaica**, C. XII, Ed. Fred Skolnik, Michael Berenbaum, Detroit, Mac Millan Reference and Keter Publishing House, 2007, s. 262.
- Reimer, Jack, Richard Hirsch: "Eisenstein, Ira, " **Encyclopedia Judaica**, C. VI, Ed. Fred Skolnik, Michael Berenbaum, Detroit, Mac Millan Reference and Keter Publishing House, 2007, s. 273.

- Ridberg, Yael: "Yamim Nora'im: Days of Awe", **A Guide to Jewish Practice: Volume 2-Shabbat and Holidays**, Ed. David A. Teutsch, Wyncote, Reconstructionist Rabbinical College Press, 2014, s. 201-335.
- Robinson, George: **Essential Judaism: A Complete Guide to Beliefs, Customs and Rituals**, New York, Atria Books, 2016.
- Salihoğlu, Mahmut: "Isaac Mayer Wise: Amerikan Reform Yahudiliğinin Kurucusu", **İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, No: 33, 2015, s. 167-178.
- Sarna, Jonathan D.: "The Cult of Synthesis in American Jewish Culture", **Jewish Social Studies**, C. V No:1-2, Fall-Winter 1998-1999, s. 52-79.
- Sasso, Sandy E.: "B'rit B'not Israel: Observations on Women and Reconstructionism", **A Contemporary Jewish Review**, C. VIII, No: 2, Summer 1973, s. 101-105.
- Schacter, Jacob J.: "Mordecai M. Kaplan's Orthodox Ordination", **American Jewish Archives**, C. XLVI, No: 1, Spring-Summer 1994, s. 1-11.
- Schmidt, Sarah: **Horace M. Kallen: Prophet of American Zionism**, New York, Carlson, 1995.
- Schulweis, Harold M.: **Evil and the Morality of God**, Cincinnati, Hebrew Union College, 1984.
- Schulweis, Harold M.: "Reconstructionist Judaism", **The Encyclopedia of Religion**, C. XII, Ed. Mircea Eliade, New York and London, Macmillan, 1987, s. 225-228.
- Sculd, Mel: **Judaism Faces the Twentieth Century: A Biography of Mordecai M. Kaplan**, Detroit, Wayne State University Press, 1993.
- Sculd, Mel (Ed.): **Communings of the Spirit: The Journals of Mordecai M. Kaplan, 1913-1934**, C. I, Detroit, Wayne State University Press, 2002.
- Sculd, Mel: **The Radical American Judaism of Mordecai M. Kaplan**, Bloomington, Indiana University Press, 2013.
- Sen, Debolina: "Kaplan, Mordecai (1881-1983)", **The World's Greatest Religious Leaders: How Religious Figures Helped Shape World History**, Ed. Scott E. Hendrix, Uchenna Okeja, Santa Barbara, ABC-CLIO, 2018, s. 321-325.

- Sheskin, Ira M., Arnold Dashefsky, Sarah Markowitz: "National Jewish Organizations", **American Jewish Year Book 2018: The Annual Record of the North American Jewish Communities Since 1899**, C. CXIX, Ed. Arnold Dashefsky, Ira M. Sheskin, Dordrecht, Springer, 2019, s. 579-749.
- Silver, Zachary: "The Excommunication of Mordecai Kaplan", **American Jewish Achives Journal**, C. LXII, No: 1, 2010, s. 21-48.
- Smith, David W., Elizabeth G. Burr: **Understanding World Religions: A Road Map for Justice and Peace**, Toronto, Rowman & Littlefield Publishers, 2007.
- Staub, Jacob J.: "Reconstructionist Judaism", **Encyclopedia of American Jewish History**, C. I, Ed. Stephen H. Norwood, Eunice G. Pollack, Santa Barbara, ABC-CLIO, 2008, s. 89-97.
- Staub, Jacob J.: "Shabbat", **A Guide to Jewish Practice: Volume 2-Shabbat and Holidays**, Ed. David A. Teutsch, Wyncote, Reconstructionist Rabbinical College Press, 2014, s. 3-200.
- Staub, Jacob J.: "Shavuot Theology", **A Guide to Jewish Practice: Volume 2-Shabbat and Holidays**, Ed. David A. Teutsch, Wyncote, Reconstructionist Rabbinical College Press, 2014, s. 605-614.
- Stein, Regina: "The Road to Bat Mitzvah in America", **Women and American Judaism: Historical Perspectives**, Ed. Pamela S. Nadell, Jonathan D. Sarna, Hanover, Brandeis University Press, 2001, s. 223- 234.
- Stolzman, Henry, Daniel Stolzman: **Synagogue Architecture in America: Faith, Spirit and Identity**, Mulgrave, Images Publishing Group, 2004.
- Tabak, Robert P.: "Teutsch, David A.", **Encyclopedia Judaica**, C. XIX, Ed. Fred Skolnik, Michael Berenbaum, Detroit, Mac Millan Reference and Keter Publishing House, 2007, s. 656-657.
- Teutsch, David A.: "Reinvigorating the Practice of Contemporary Jewish Ethics: A Justification for Values-Based Decision Making", **The Reconstructionist**, C. LXIX, No: 2, Spring 2005, s. 4-15.
- Teutsch, David A.: "Reflecting on Kol Haneslama", **The Reconstructionist**, C. LXXI, No: 1, Fall 2006, s. 5-9.

- Teutsch, David A. (Ed.): **A Guide to Jewish Practice: Volume 1-Everyday Living**, Wyncote, Reconstructionist Rabbinical College Press, 2011.
- Teutsch, David A.: “Value-Based Decision Making”, **A Guide to Jewish Practice: Volume 1-Everyday Living**, Ed. David A. Teutsch, Wyncote, Reconstructionist Rabbinical College Press, 2011, s. 551-563.
- Teutsch, David A. (Ed.): **A Guide to Jewish Practice: Volume 2-Shabbat and Holidays**, Wyncote, Reconstructionist Rabbinical College Press, 2014.
- Teutsch, David A.: “Pesach”, **A Guide to Jewish Practice: Volume 2-Shabbat and Holidays**, Ed. David A. Teutsch, Wyncote, Reconstructionist Rabbinical College Press, 2014, s. 527-578.
- Teutsch, David A. (Ed.): **A Guide to Jewish Practice: Volume 3-the Life Cycle**, Wyncote, Reconstructionist Rabbinical College Press, 2015.
- Von Dehsen, Christian D.: “Einhorn, David”, **Philosophers and Religious Leaders**, Ed. Christian d. Von Dehsen, Scott L. Harris, Arizona, Greenwood Publishing Group, 1999, s. 57.
- Wenger, Beth S.: “Making American Civilization Jewish: Mordecai Kaplan’s Civil Religion”, **Jewish Social Studies: History, Culture, Society**, C. XII, No: 2, 2006, s. 56-63.
- Zimmern, Alfred E.: **Nationality and Government: With Other Wartime Essays**, London, Chatto and Windus, 1918.

Elektronik Kaynaklar

- “About Matan”, <https://www.matan.org.il/en/about-2/>, 15 Aralık 2018.
- “At a Glance: Jewish Reconstructionist Movement to Create One Governing Organization”, http://archive.jewishrecon.org/files/RRC-JRF_Unification_at_a_Glance.pdf, 12 Ekim 2018.
- “History of SAJ”, <http://saj.nyc/connect/history-of-saj/>, 19 Eylül 2018.
- “Jewish Population in the US July 2, 2019”, <http://ajs.brandeis.edu/infosheets/National.php>, 3 Mart 2019.

“Old Symbols, New Rituals: Adapting Traditional Symbols, Ceremonies and Blessings”, <https://www.ritualwell.org/ritual/old-symbols-new-rituals-adapting-traditional-symbols-ceremonies-and-blessings>, 4 Aralık 2018.

“Rabbi David A. Teutsch, Ph.D.”, <https://www.reconstructingjudaism.org/profile/rabbi-david-teutsch-phd>, 7 Kasım 2018.

“Reconstructionist Movement Endorses Civil Marriage for Same-Sex Couples”, <https://archive.rrc.edu/news-media/news/reconstructionist-movement-endorses-civil-marriage-same-sex-couples>, 15 Aralık 2018.

“Resolution in Support of Civil Marriage for Same-Sex Couples”, <https://terra.org/resolutions/same-sex-marriage-03-04.pdf>, 15 Aralık 2018.

“RRA Mission”, <http://terra.org/mission.php>, 3 Kasım 2018.

“Tikkun Olam”, <https://www.reconstructingjudaism.org/act/doing-justice/tikkun-olam>, 14 Kasım 2018.

“Where Our Graduates Serve”, <https://www.rrc.edu/about/where-our-graduates-serve>, 4 Kasım 2018.

“Who is a Reconstructionist Jew?”, <https://www.reconstructingjudaism.org/article/who-reconstructionist-jew>, 11 Kasım 2018.

“Who We Are and What We Do”, <https://www.reconstructingjudaism.org/news/who-we-are-and-what-we-do>, 20 Ekim 2018.

Anne Cohen, “Trailblazing Reconstructionist Deborah Waxman Relishes Challenges of Judaism”, <https://forward.com/news/185252/trailblazing-reconstructionist-deborah-waxman-reli/>, 5 Mart 2019.

Gitelle Rapoport, “Designed for Women”, <https://drisha.org/wp-content/uploads/2015/02/Designed-for-Women-Rabbi-Silber-no-date.pdf>, 15 Aralık 2018.

<http://stores.jewishreconbooks.org/about-us/>

<https://www.reconstructingjudaism.org/center-jewish-ethics/guide-jewish-practice>

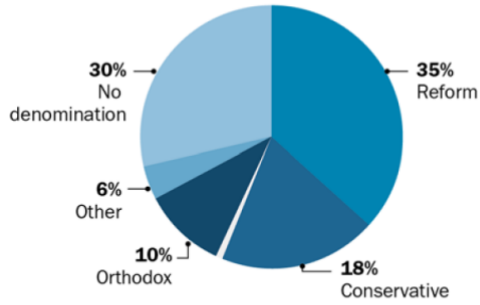
<https://www.reconstructingjudaism.org/directory>

- Nancy Fuchs-Kreimer, Panel on The Future of Reconstructionism, RRA Convention, March 2006. Metni görmek için bkz. <http://archive.jewishrecon.org/resource-files/files/nancy-f-kreimer-futofrecon.pdf>
- Pew Research Center, **A Portrait of Jewish Americans: Findings from a Pew Research Center Survey of U.S. Jews**, Washington, 2013. Raporu görmek için bkz. <https://www.pewresearch.org/wp-content/uploads/sites/7/2013/10/jewish-american-full-report-for-web.pdf>
- Pew Research Center, **When Americans Say They Believe in God, What Do They Mean?**, Washington, 2018. Raporu görmek için bkz. <https://www.pewforum.org/2018/04/25/when-americans-say-they-believe-in-god-what-do-they-mean/>
- Rabbi Deborah Waxman, “West Hartford Native Appointed President of Reconstructionist Seminary and Congregational Union”, <http://www.jewishledger.com/2013/10/west-hartford-native-appointed-president-of-reconstructionist-seminary-and-congregational-union/>, 5 Mart 2019.
- RRC Course Catalogue 2018-19, https://www.rrc.edu/sites/default/files/2018-19_course_catalogue.pdf

EKLER

Ek 1: Amerikan Yahudilerinin Mezhepsel Mensubiyeti

Jewish Denominational Identity

Source: Pew Research Center 2013 Survey of U.S. Jews, Feb. 20-June 13, 2013. Figures may not sum to 100% due to rounding. Based on the net Jewish population (both Jews by religion and Jews of no religion).

PEW RESEARCH CENTER

Denominational Identification

	NET Jewish %	Jews by religion %	Jews of no religion %
Reform	35	40	20
Conservative	18	22	6
Orthodox	10	12	1
Modern Orthodox	3	4	*
Ultra-Orthodox [^]	6	8	*
Other	1	1	*
Other denomination	6	5	7
Reconstructionist	1	1	2
Liberal/Progressive	1	1	*
Jewish Renewal	*	*	1
Others/mixed	3	3	4
No denomination	30	19	66
None/"Just Jewish"	27	17	61
Not practicing	1	1	2
Culturally Jewish	*	*	1
Atheist/agnostic	1	1	2
Others	1	1	1
Don't know/Refused	1	1	1
	100	100	100

Source: Pew Research Center 2013 Survey of U.S. Jews, Feb. 20-June 13, 2013. Q.H1/Q.H2. Figures may not sum to 100% due to rounding.

[^] Ultra-Orthodox includes those identifying as Hasidic or Yeshivish as well as those volunteering they are Heimish or Ultra-Orthodox.

PEW RESEARCH CENTER

Kaynak: Pew Research Center, **A Portrait of Jewish Americans: Findings from a Pew Research Center Survey of U.S. Jews**, Washington, 2013, s. 10. <https://www.pewresearch.org/wp-content/uploads/sites/7/2013/10/jewish-american-full-report-for-web.pdf>

Ek 2: Amerikan Yahudilerine Göre Yahudi Olmanın Anlamı

What Does It Mean To Be Jewish?

<i>% saying ___ is an essential part of what being Jewish means to them</i>	NET Jewish %
Remembering Holocaust	73
Leading ethical/moral life	69
Working for justice/equality	56
Being intellectually curious	49
Caring about Israel	43
Having good sense of humor	42
Being part of a Jewish community	28
Observing Jewish law	19
Eating traditional Jewish foods	14

Source: Pew Research Center 2013
Survey of U.S. Jews, Feb. 20-June 13,
2013.

PEW RESEARCH CENTER

Kaynak: Pew Research Center, **A Portrait of Jewish Americans: Findings from a Pew Research Center Survey of U.S. Jews**, Washington, 2013, s 14.